ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

[ਦਸ ਭਾਗ]

ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ

(ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਆਕਰਣਕ ਕੋਸ਼)

[ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ]

(ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਰਣ—ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ)

ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾ (ਮਹਿਤਾ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :-

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਮਹਿਤਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਭੇਟਾ—੧੨ ਰੁਪਏ

ਸਮਰਪਨ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਆਦਕ ....
ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ

ਮੁੱਖ ਬੰਦ

ਅੱਗੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੀ (ਸਫਾ) ਤੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ
ਤਾ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ
ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਖਾਸ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ
ਅਧਿਆਪਕ ਰੂਪ ਹੈ

ਭਾਗ ੧ ਅਧਿਆਇ ੧ ਗੁਰਮੁਖੀ ੨ ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ੩ ਉਰਦੂ
੪ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਰੋਮਨ ੫ ਲਿਪੀਆਂ ੬ ਵਿਆਕਰਣ ੭ ਥਿਊਰੀ

ਛਾਪਕ :– ਪੰਕਜ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਜਲੰਧਰ ਰੋਡ, ਚੌਂਕ ਮਹਿਤਾ।

I

ਸਭ ਹਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

(ਦਸ ਭਾਗ)

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ
ਹਰ ਇੱਕ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ

ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਆਕਰਣੀ ਕੋਸ਼ (ਵਿਦਿਆ ਅਧਿਆਪਕ)

ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਗਿਆਨੀ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ

(ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ੧)

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ , ਬੇਅੰਤ ਲਿਪੀਆਂ , ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ
(ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਅਤੇ ਡੀ ਲਿਟ ਰੂਪ)

ਆਪ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕ ਰੂਪ ਹੈ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਚਲਾਈ ਹੋਈ

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਮਹਿਤਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ਨਾ: ੫੧੯ ਖਾ: ੨੯੦ ਬਿ: ੨੦੪੫ ਅਪਰੈਲ ੧੯੮੮

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧੦੦੦ ਭੇਟਾ

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲੇ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਮਹਿਤਾ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਮਹਿਤਾ

ਦਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ

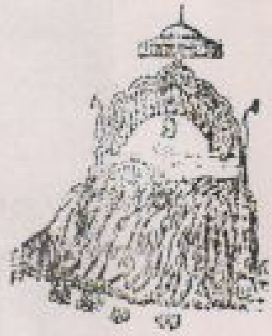

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

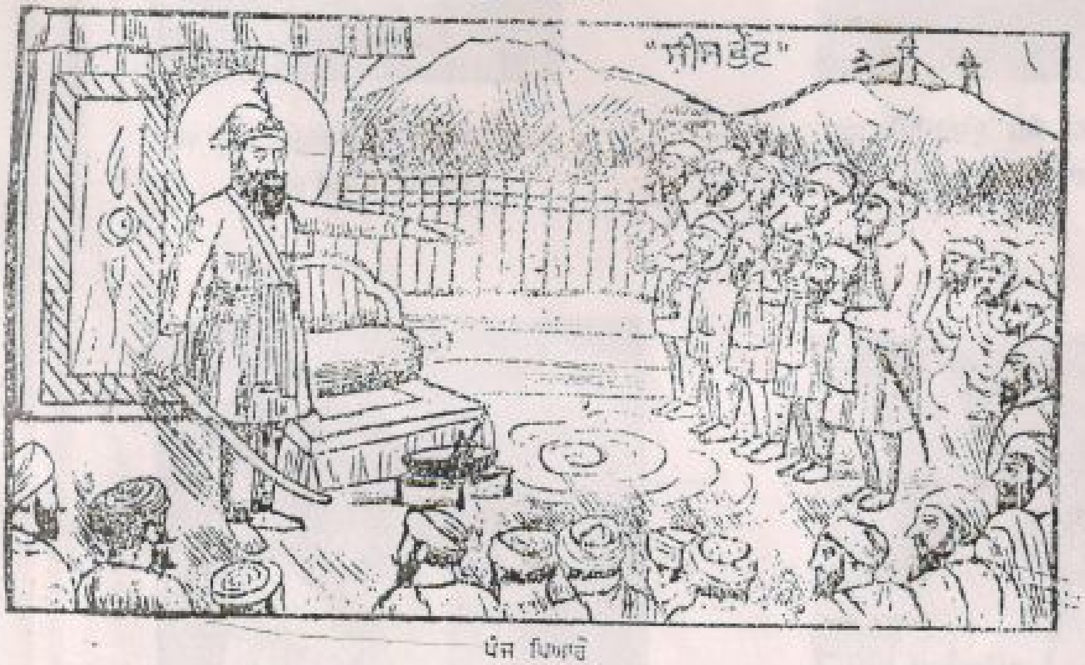

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ

ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹੀਦ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖ਼ਾਲਸਾ

ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ

ਸੰਤ ਪਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਜਗੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ

ਸੰ:— ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ

ਦਿਲਜੀਤ ਕੌਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਸੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ

ੳ ਓਅੰਕਾਰ

ਅ ਅਨਾਰ

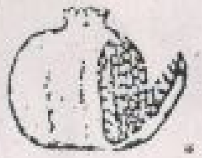

ੲ ਇੰਜਣ

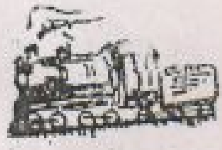

ਸ ਸੂਰਜ

ਹ ਹਾਥੀ

ਕ ਕੁੱਕੜ

ਖ ਖਜੂਰ

ਗ ਗਲਾਸ

ਘ ਘੋੜਾ

ਙ

ਚ ਚੂਹਾ

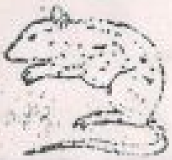

ਛ ਛੱਤਰੀ

ਜ ਜਗ

ਝ ਝੰਡਾ

ਞ

ਟ ਟਰੈਕਟਰ

ਠ ਠੇਲਾ

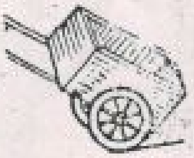

ਡ ਡੱਡੂ

ਢ ਢੋਲ

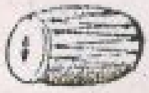

ਣ

ਤ ਤੋਤਾ

ਥ ਥਾਲੀ

ਦ ਦਵਾਤ

ਧ ਧੋਬੀ

ਨ ਨਲਕਾ

ਪ

ਪ ਪਤੰਗ

ਫ ਫੁਹਾਰਾ

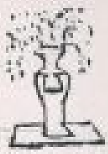

ਬ ਬਿੱਲੀ

ਭ ਭੇਡ

ਮ ਮੋਰ

ਯ ਯੱਕਾ

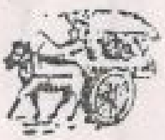

ਰ ਰਿੱਛ

ਲ ਲੈਂਪ

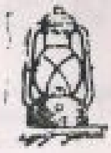

ਵ ਵਾਜਾ

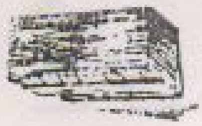

ੜ

ਸ਼ ਸ਼ੇਰ

ਜ਼ ਜ਼ੇਬਰਾ

ਪਾਠ ਅਭਿਆਸ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਸੁਲੇਖ

੩ ਪ ਟ ਵ ਦ ਸ ਹ ਕ ਨ ਢ

I K N Z P A Y J O S

अ ड व ग र घ छ

त ज प क्ष ज्ञ त्र ऋ

ਗੁਰਮੁਖੀ :- ਾ ਿ ੀ ੁ ੂ ੇ ੈ ੋ ੌ ੰ ਂ ੱ

ਤ ਉ ਞ ਙ ਝ ਪ ਖ ਧ ਥ ਯ ਘ ਟ ਇ ਫ ਙ ਵ ਦ ਛ
ਦ ਢ ਚ ਜ ਸ ਮ ਅ ਹ ਰ ਗ ਕ ਭ, ਨ ਠ ਲ ਬ ਣ
ੳ ਅ ੲ ਸ ਹ ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਟ ਠ ਡ
ਢ ਣ ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ
ਸ਼ ਖ਼ ਗ਼ ਜ਼ ਫ਼ ਲ਼ ਕੁ ਤੁ ਲੂ ਤੂ
ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਆਂ ਅੱ

ਇੰਗਲਿਸ਼ :- I T L F E K H N Z P R B D A
M V W Y X U O Q C G S
c x a d g q o e i t j u l b f h k p s r n
m v w y z
A I E O U S C H K Q G J T D N P F B
M Y R L V W Z X A B C D E F G H
I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ :- उ अ ष फ ज ण, ट ठ ढ द ध्र ड ङ ड़ इ झ ह,
व ब क च, र स ख, ग भ म थ य, ध घ, ज ज ज्ञ क्ष त न ल
श छ त्र श्र ऋ
अ आ इ ई उ ऊ ए ऐ ओ औ अं आँ अँ अः

ਨਾਮ	ਗੁਰਮੁਖੀ	ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ	ਪੰਜਾਬੀ ਗੁ:	ਰੋਮਨ	ਇੰਗਲਿਸ਼	ਉਰਦੂ	ਰੋਮਨ
ਬਿੰਦੀ	੦	०	੦	0	0	۰	
ਇੱਕ	੧	१	੧	1	1	۱	I
ਦੋ	੨	२	੨	2	2	۲	II
ਤਿੰਨ	੩	३	੩	3	3	۳	III
ਚਾਰ	੪	४	੪	4	4	۴	IV
ਪੰਜ	੫	५	੫	5	5	۵	V
ਛੇ	੬	६	੬	6	6	۶	VI
ਸੱਤ	੭	७	੭	7	7	۷	VII
ਅੱਠ	੮	८	੮	8	8	۸	VIII
ਨੌ	੯	९	੯	9	9	۹	IX
ਦਸ	੧੦	१०	੧੦	10	10	۱۰	X

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰ ਐੜਾ ਨੂੰ ਆਇੜਾ ੲ ਨੂੰ ਈਵੜੀ ਤੇ ਟੈਂਕਾ ਨੂੰ ਟਟਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਊੜਾ	ਐੜਾ	ਈੜੀ	ਸਸਾ	ਹਾਹਾ	ਪਹਿਲਾ ਵਰਗ
ਕਕਾ	ਖਖਾ	ਗਗਾ	ਘਘਾ	ਙੰਙਾ	ਕਵਰਗ
ਚਚਾ	ਛਛਾ	ਜਜਾ	ਝਝਾ	ਞੰਞਾ	ਚਵਰਗ
ਟੈਂਕਾ	ਠਠਾ	ਡਡਾ	ਢਢਾ	ਣਾਣਾ	ਟਵਰਗ
ਤਤਾ	ਥਥਾ	ਦਦਾ	ਧਧਾ	ਨੰਨਾ	ਤਵਰਗ
ਪਪਾ	ਫਫਾ	ਬਬਾ	ਭਭਾ	ਮੰਮਾ ਮਮਾ	ਪਵਰਗ
ਯਯਾ	ਰਾਰਾ	ਲਲਾ	ਵਵਾ	ੜਾੜਾ	ਅੰਤਲਾ ਵਰਗ
ਸ਼ਸ਼ਾ	ਖ਼ਖ਼ਾ	ਗ਼ਗ਼ਾ	ਜ਼ਜ਼ਾ	ਫ਼ਫ਼ਾ	ਨਵੀਨ ਵਰਗ

ਨੋਟ :— I) ਦੋ ਕੰਨਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰ ਹਾਹਾ ਣਾਣਾ ਰਾਰਾ ੜਾੜਾ । II) ਚਚਾ ਛਛਾ ਜਜਾ ਝਝਾ ਞੰਞਾ ।

ਸੁੱਧ ਉਚਾਰਨ ਘਘਾ ਝਝਾ ਢਢਾ ਧਧਾ ਭਭਾ ਅਸੁੱਧ ਘਗਾ ਝਜਾ ਢਡਾ ਧਦਾ ਭਬਾ ।

੧ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ

ਪਾਠ ੧ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰੀ

ੳ	ਅ	ੲ	ਸ	ਹ	
ਕ	ਖ	ਗ	ਘ	ਙ	
ਚ	ਛ	ਜ	ਝ	ਞ	
ਟ	ਠ	ਡ	ਢ	ਣ	
ਤ	ਥ	ਦ	ਧ	ਨ	
ਪ	ਫ	ਬ	ਭ	ਮ	
ਯ	ਰ	ਲ	ਵ	ੜ	
ਸ਼	ਖ਼	ਗ਼	ਜ਼	ਫ਼	ਲ਼
ਲ੍ਹ	ਨ੍ਹ	ਮ੍ਹ	ਰ੍ਹ	ੜ੍ਹ	

ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰ

1 ਤ ੳ ੜ ਡ ਝ ਪ ਖ ਧ ਥ ਯ ਘ ਟ ੲ ਫ ਙ ਵ ਞ ਛ

ਦ ਢ ਚ ਜ ਸ ਮ ਅ ਹ ਰ ਗ ਕ ਭ ਙ ਨ ਠ ਲ ਬ ਣ

2 ਬਿਨਾ ਕਲਮ ਚੁੱਕੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ :– ੳ ਅ ਹ ਕ ਘ ਚ ਛ ਟ ਡ

ਢ ਤ ਦ ਪ ਫ ਭ ਮ ਰ ਵ

ਇਕ ਵਾਰ ਕਲਮ ਚੁੱਕਣੀ:- ੲ ਖ ਗ ਙ ਜ ਝ ਞ ਣ ਧ ਨ ਬ ੜ

ਦੋ ਵਾਰ ਥ ਯ ਲ

3 ਬਿਨਾ ਡੰਡੀ ੳ ੲ ਹ ਕ ਙ ਚ ਛ ਝ ਞ ਟ ਠ ਡ

ਢ ਣ ਤ ਦ ਨ ਫ ਭ ਰ ਲ ਵ ੜ

ਡੰਡੀ ਵਾਲੇ ਅ ਸ ਖ ਗ ਘ ਜ ਥ ਧ ਪ ਬ ਮ ਯ

ਉਪਰੋਂ ਖੁੱਲੇ ਅ ਖ ਘ ਪ ਮ

4 ਉਚਾਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ੳ ਅ ੲ ਟ ਦੋ ਕੰਨੇ ਵਾਲੇ ਹ ਣ ਰ ੜ

ਬਾਕੀ ਸਭ ਇੱਕ ਕੰਨੇ ਵਾਲੇ ਸ ਕ ਗ ਚ ਜ ਬ ਢ ਲ ਵ

5 ਅਵਾਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਸ ਸ਼ ਛ ਖ ਖ਼ ਗ ਗ਼

ਜ ਜ਼ ਫ ਫ਼ ਘ ਗ ਙ ਞ ਜ ਝ ਜ ਯ ਡ ਢ

ਦ ਧ ੲ ਭ ਬ ਵ ਣ ਨ ਡ ੜ ਰ ਲ ਲ਼ ਲੁ

ਵ ਯ ੳ ਅ ੲ ਹ ਹ਼ ਕ ਕ਼ ਤ ਤ਼ ਰ ਰੁ

ੜ ੜੁ ਮ ਮੁ ਨ ਨੁ

ਪਾਠ ੨ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਸੁਰ

ਮੁਕਤਾ	ਕੰਨਾ	ਸਿਹਾਰੀ	ਬਿਹਾਰੀ	ਔਂਕੜ	ਦੁਲੈਂਕੜੇ	ਲਾਵਾਂ	ਦੁਲਾਵਾਂ	ਹੋੜਾ	ਕਨੌੜਾ	ਟਿੱਪੀ	ਕੰਨਾ ਬਿੰਦੀ	ਅੱਧਕ
	ਾ	ਿ	ੀ	ੁ	ੂ	ੇ	ੈ	ੋ	ੌ	ੰ	ਾਂ	ੱ

ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ :- ਮੁਕਤੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਅ, ਾ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਆਦਿਕ ਇਹ ਯਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਸਿਰਫ ਮੁਕਤਾ ਅ ਕੰਨਾ ਆ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰੋ

ਅਵਾਜ਼ਾਂ		ਛੋਟੀਆਂ ਮਾਤਰਾਂ		ਰਲਦੇ ਮਿਲਦੇ		ਕਿਸ ਦੀ ਅਵਾਜ਼	
ਮੁਕਤੇ ਦੀ ;;	ਅ	ਮੁਕਤੇ ਦੀ ;;	ਅ	ਮੁਕਤੇ ਦੀ ;;	ਅ	ਅ ;;	ਮੁਕਤੇ ਦੀ
ਾ	ਆ	ਿ	ਇ	ੱ	ਅੱ	ਆ	ਾ
ਿ	ਇ	ੁ	ਉ	ੰ	ਅੰ	ਇ	ਿ
ੀ	ਈ	ੰ	ਅੰ	ਂ	ਅਂ	ਈ	ੀ
ੁ	ਉ	ਵੱਡੀਆਂ ਾ	ਆ	ਾ	ਆ	ਉ	ੁ
ੂ	ਊ	ੀ	ਈ	ਾਂ	ਆਂ	ਊ	ੂ
ੇ	ਏ	ੂ	ਊ	ੀ	ਈ	ਏ	ੇ
ੈ	ਐ	ੇ	ਏ	ਿ	ਇ	ਐ	ੈ
ੋ	ਓ	ੈ	ਐ	ੇ	ਏ	ਓ	ੋ
ੌ	ਔ	ੋ	ਓ	ੈ	ਐ	ਔ	ੌ
ੰ	ਅੰ	ੌ	ਔ	ੂ	ਊ	ਅੰ	ੰ
ਾਂ	ਆਂ	ੰ	ਅੰ	ੁ	ਉ	ਆਂ	ਾਂ
ੱ	ਅੱ	ਾਂ	ਆਂ	ੋ	ਓ	ਅੱ	ੱ
		ੱ	ਅੱ	ੌ	ਔ		

ੱ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ । ਸਖਤ ਦੋਹਰਾ ਭਾਰਾ ਬਨਾਉਣ ਲਈ । ਅੱ ਇੱ ਉੱ
ਸੱ ਸਿੱ ਸੁੱ ਹੱ ਹਿੱ ਹੁੱ ਕੱ ਕਿੱ ਕੁੱ ਫ਼ੱ ਫ਼ਿੱ ਫ਼ੁੱ ਢੱ ਢਿੱ ਢੁੱ ਵੱ ਵਿੱ ਵੁੱ ਡੱ ਡਿੱ ਡੁੱ ਸ਼ੱ ਜ਼ੱ
ੰ ਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ। ੰ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲੋ ਂ+ੱ=ੰ। ਂ ਨੱਕ ਤੇ ਮੂੰਹ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲੋ
(ੰ) ਮੁਕਤਾ ਿ ੁ ੂ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ।(ਂ) ਓ ਾ ੀ ੇ ੈ ੋ ੌ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ
ਅੰ ਆਂ ਇੰ ਈਂ ਉਂ ਊਂ ਏਂ ਐਂ ਓਂ ਔਂ ਸੰ ਸਾਂ ਸਿੰ ਸੀਂ ਸੁੰ ਸੂੰ ਸੇਂ ਸੈਂ ਸੋਂ ਸੌਂ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਂ+ੱ ਦੀ ਥਾਂ ੰ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ:- ਥਿੱਤੀਂ= ਥਿਤੀਂ ; ਗਲੀਂ

ਮੁਹਾਰਨੀਆਂ ॥ ਮੁਹਾਰਨੀ ਨੰ: ੧

ਅ ਮੁਕਤਾ ਅ ਸ ਹ ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਤ ਥ
ਦ ਧ ਨ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ ਸ਼ ਖ਼ ਗ਼ ਜ਼ ਫ਼ ਲ਼

ਅ ਾ ਆ ਸਾ ਹਾ ਕਾ ਖਾ ਗਾ ਘਾ ਙਾ ਚਾ ਛਾ ਜਾ ਝਾ ਞਾ ਟਾ ਠਾ ਡਾ ਢਾ ਣਾ ਤਾ ਥਾ
ਦਾ ਧਾ ਨਾ ਪਾ ਫਾ ਬਾ ਭਾ ਮਾ ਯਾ ਰਾ ਲਾ ਵਾ ੜਾ ਸ਼ਾ ਖ਼ਾ ਗ਼ਾ ਜ਼ਾ ਫ਼ਾ ਲ਼ਾ

ੲ ਿ ਇ ਸਿ ਹਿ ਕਿ ਖਿ ਗਿ ਘਿ ਙਿ ਚਿ ਛਿ ਜਿ ਝਿ ਞਿ ਟਿ ਠਿ ਡਿ ਢਿ ਣਿ ਤਿ ਥਿ
ਦਿ ਧਿ ਨਿ ਪਿ ਫਿ ਬਿ ਭਿ ਮਿ ਯਿ ਰਿ ਲਿ ਵਿ ੜਿ ਸ਼ਿ ਖ਼ਿ ਗ਼ਿ ਜ਼ਿ ਫ਼ਿ ਲ਼ਿ

ੲ ੀ ਈ ਸੀ ਹੀ ਕੀ ਖੀ ਗੀ ਘੀ ਙੀ ਚੀ ਛੀ ਜੀ ਝੀ ਞੀ ਟੀ ਠੀ ਡੀ ਢੀ ਣੀ ਤੀ ਥੀ
ਦੀ ਧੀ ਨੀ ਪੀ ਫੀ ਬੀ ਭੀ ਮੀ ਯੀ ਰੀ ਲੀ ਵੀ ੜੀ ਸ਼ੀ ਖ਼ੀ ਗ਼ੀ ਜ਼ੀ ਫ਼ੀ ਲ਼ੀ

ੳ ੁ ਉ ਸੁ ਹੁ ਕੁ ਖੁ ਗੁ ਘੁ ਙੁ ਚੁ ਛੁ ਜੁ ਝੁ ਞੁ ਟੁ ਠੁ ਡੁ ਢੁ ਣੁ ਤੁ ਥੁ
ਦੁ ਧੁ ਨੁ ਪੁ ਫੁ ਬੁ ਭੁ ਮੁ ਯੁ ਰੁ ਲੁ ਵੁ ੜੁ ਸ਼ੁ ਖ਼ੁ ਗ਼ੁ ਜ਼ੁ ਫ਼ੁ ਲ਼ੁ

ੳ ੂ ਊ ਸੂ ਹੂ ਕੂ ਖੂ ਗੂ ਘੂ ਙੂ ਚੂ ਛੂ ਜੂ ਝੂ ਞੂ ਟੂ ਠੂ ਡੂ ਢੂ ਣੂ ਤੂ ਥੂ
ਦੂ ਧੂ ਨੂ ਪੂ ਫੂ ਬੂ ਭੂ ਮੂ ਯੂ ਰੂ ਲੂ ਵੂ ੜੂ ਸ਼ੂ ਖ਼ੂ ਗ਼ੂ ਜ਼ੂ ਫ਼ੂ ਲ਼ੂ

ੲ ੇ ਏ ਸੇ ਹੇ ਕੇ ਖੇ ਗੇ ਘੇ ਙੇ ਚੇ ਛੇ ਜੇ ਝੇ ਞੇ ਟੇ ਠੇ ਡੇ ਢੇ ਣੇ ਤੇ ਥੇ
ਦੇ ਧੇ ਨੇ ਪੇ ਫੇ ਬੇ ਭੇ ਮੇ ਯੇ ਰੇ ਲੇ ਵੇ ੜੇ ਸ਼ੇ ਖ਼ੇ ਗ਼ੇ ਜ਼ੇ ਫ਼ੇ ਲ਼ੇ

ਅ ੈ ਐ ਸੈ ਹੈ ਕੈ ਖੈ ਗੈ ਘੈ ਙੈ ਚੈ ਛੈ ਜੈ ਝੈ ਞੈ ਟੈ ਠੈ ਡੈ ਢੈ ਣੈ ਤੈ ਥੈ
ਦੈ ਧੈ ਨੈ ਪੈ ਫੈ ਬੈ ਭੈ ਮੈ ਯੈ ਰੈ ਲੈ ਵੈ ੜੈ ਸ਼ੈ ਖ਼ੈ ਗ਼ੈ ਜ਼ੈ ਫ਼ੈ ਲ਼ੈ

ੳ ੋ ਓ ਸੋ ਹੋ ਕੋ ਖੋ ਗੋ ਘੋ ਙੋ ਚੋ ਛੋ ਜੋ ਝੋ ਞੋ ਟੋ ਠੋ ਡੋ ਢੋ ਣੋ ਤੋ ਥੋ
ਦੋ ਧੋ ਨੋ ਪੋ ਫੋ ਬੋ ਭੋ ਮੋ ਯੋ ਰੋ ਲੋ ਵੋ ੜੋ ਸ਼ੋ ਖ਼ੋ ਗ਼ੋ ਜ਼ੋ ਫ਼ੋ ਲ਼ੋ

ਅ ੌ ਔ ਸੌ ਹੌ ਕੌ ਖੌ ਗੌ ਘੌ ਙੌ ਚੌ ਛੌ ਜੌ ਝੌ ਞੌ ਟੌ ਠੌ ਡੌ ਢੌ ਣੌ ਤੌ ਥੌ
ਦੌ ਧੌ ਨੌ ਪੌ ਫੌ ਬੌ ਭੌ ਮੌ ਯੌ ਰੌ ਲੌ ਵੌ ੜੌ ਸ਼ੌ ਖ਼ੌ ਗ਼ੌ ਜ਼ੌ ਫ਼ੌ ਲ਼ੌ

ਅ ਂ ਅਂ ਸਂ ਹਂ ਕਂ ਖਂ ਗਂ ਘਂ ਙਂ ਚਂ ਛਂ ਜਂ ਝਂ ਞਂ ਟਂ ਠਂ ਡਂ ਢਂ ਣਂ ਤਂ ਥਂ
ਦਂ ਧਂ ਨਂ ਪਂ ਫਂ ਬਂ ਭਂ ਮਂ ਯਂ ਰਂ ਲਂ ਵਂ ੜਂ ਸ਼ਂ ਖ਼ਂ ਗ਼ਂ ਜ਼ਂ ਫ਼ਂ ਲ਼ਂ

ਅ ਾਂ ਆਂ ਸਾਂ ਹਾਂ ਕਾਂ ਖਾਂ ਗਾਂ ਘਾਂ ਙਾਂ ਚਾਂ ਛਾਂ ਜਾਂ ਝਾਂ ਞਾਂ ਟਾਂ ਠਾਂ ਡਾਂ ਢਾਂ ਣਾਂ ਤਾਂ ਥਾਂ
ਦਾਂ ਧਾਂ ਨਾਂ ਪਾਂ ਫਾਂ ਬਾਂ ਭਾਂ ਮਾਂ ਯਾਂ ਰਾਂ ਲਾਂ ਵਾਂ ੜਾਂ ਸ਼ਾਂ ਖ਼ਾਂ ਗ਼ਾਂ ਜ਼ਾਂ ਫ਼ਾਂ ਲ਼ਾਂ

ਅ ੱ ਅੱ ਸੱ ਹੱ ਕੱ ਖੱ ਗੱ ਘੱ ਙੱ ਚੱ ਛੱ ਜੱ ਝੱ ਞੱ ਟੱ ਠੱ ਡੱ ਢੱ ਣੱ ਤੱ ਥੱ
ਦੱ ਧੱ ਨੱ ਪੱ ਫੱ ਬੱ ਭੱ ਮੱ ਯੱ ਰੱ ਲੱ ਵੱ ੜੱ ਸ਼ੱ ਖ਼ੱ ਗ਼ੱ ਜ਼ੱ ਫ਼ੱ ਲ਼ੱ

ਮੁਹਾਰਨੀ ੨

ਅ ਆ ਇ ਈ ਉ ਊ ਏ ਐ ਓ ਔ ਅੰ ਆਂ ਅੱ
ਸ ਸਾ ਸਿ ਸੀ ਸੁ ਸੂ ਸੇ ਸੈ ਸੋ ਸੌ ਸੰ ਸਾਂ ਸੱ
ਹ ਹਾ ਹਿ ਹੀ ਹੁ ਹੂ ਹੇ ਹੈ ਹੋ ਹੌ ਹੰ ਹਾਂ ਹੱ
ਕ ਕਾ ਕਿ ਕੀ ਕੁ ਕੂ ਕੇ ਕੈ ਕੋ ਕੌ ਕੰ ਕਾਂ ਕੱ
ਖ ਖਾ ਖਿ ਖੀ ਖੁ ਖੂ ਖੇ ਖੈ ਖੋ ਖੌ ਖੰ ਖਾਂ ਖੱ
ਗ ਗਾ ਗਿ ਗੀ ਗੁ ਗੂ ਗੇ ਗੈ ਗੋ ਗੌ ਗੰ ਗਾਂ ਗੱ
ਘ ਘਾ ਘਿ ਘੀ ਘੁ ਘੂ ਘੇ ਘੈ ਘੋ ਘੌ ਘੰ ਘਾਂ ਘੱ
ਙ ਙਾ ਙਿ ਙੀ ਙੁ ਙੂ ਙੇ ਙੈ ਙੋ ਙੌ ਙੰ ਙਾਂ ਙੱ
ਚ ਚਾ ਚਿ ਚੀ ਚੁ ਚੂ ਚੇ ਚੈ ਚੋ ਚੌ ਚੰ ਚਾਂ ਚੱ
ਛ ਛਾ ਛਿ ਛੀ ਛੁ ਛੂ ਛੇ ਛੈ ਛੋ ਛੌ ਛੰ ਛਾਂ ਛੱ
ਜ ਜਾ ਜਿ ਜੀ ਜੁ ਜੂ ਜੇ ਜੈ ਜੋ ਜੌ ਜੰ ਜਾਂ ਜੱ
ਝ ਝਾ ਝਿ ਝੀ ਝੁ ਝੂ ਝੇ ਝੈ ਝੋ ਝੌ ਝੰ ਝਾਂ ਝੱ
ਞ ਞਾ ਞਿ ਞੀ ਞੁ ਞੂ ਞੇ ਞੈ ਞੋ ਞੌ ਞੰ ਞਾਂ ਞੱ
ਟ ਟਾ ਟਿ ਟੀ ਟੁ ਟੂ ਟੇ ਟੈ ਟੋ ਟੌ ਟੰ ਟਾਂ ਟੱ
ਠ ਠਾ ਠਿ ਠੀ ਠੁ ਠੂ ਠੇ ਠੈ ਠੋ ਠੌ ਠੰ ਠਾਂ ਠੱ
ਡ ਡਾ ਡਿ ਡੀ ਡੁ ਡੂ ਡੇ ਡੈ ਡੋ ਡੌ ਡੰ ਡਾਂ ਡੱ
ਢ ਢਾ ਢਿ ਢੀ ਢੁ ਢੂ ਢੇ ਢੈ ਢੋ ਢੌ ਢੰ ਢਾਂ ਢੱ
ਣ ਣਾ ਣਿ ਣੀ ਣੁ ਣੂ ਣੇ ਣੈ ਣੋ ਣੌ ਣੰ ਣਾਂ ਣੱ
ਤ ਤਾ ਤਿ ਤੀ ਤੁ ਤੂ ਤੇ ਤੈ ਤੋ ਤੌ ਤੰ ਤਾਂ ਤੱ
ਥ ਥਾ ਥਿ ਥੀ ਥੁ ਥੂ ਥੇ ਥੈ ਥੋ ਥੌ ਥੰ ਥਾਂ ਥੱ

ਦ ਦਾ ਦਿ ਦੀ ਦੁ ਦੂ ਦੇ ਦੈ ਦੋ ਦੌ ਦੰ ਦਾਂ ਦੱ
ਧ ਧਾ ਧਿ ਧੀ ਧੁ ਧੂ ਧੇ ਧੈ ਧੋ ਧੌ ਧੰ ਧਾਂ ਧੱ
ਨ ਨਾ ਨਿ ਨੀ ਨੁ ਨੂ ਨੇ ਨੈ ਨੋ ਨੌ ਨੰ ਨਾਂ ਨੱ
ਪ ਪਾ ਪਿ ਪੀ ਪੁ ਪੂ ਪੇ ਪੈ ਪੋ ਪੌ ਪੰ ਪਾਂ ਪੱ
ਫ ਫਾ ਫਿ ਫੀ ਫੁ ਫੂ ਫੇ ਫੈ ਫੋ ਫੌ ਫੰ ਫਾਂ ਫੱ
ਬ ਬਾ ਬਿ ਬੀ ਬੁ ਬੂ ਬੇ ਬੈ ਬੋ ਬੌ ਬੰ ਬਾਂ ਬੱ
ਭ ਭਾ ਭਿ ਭੀ ਭੁ ਭੂ ਭੇ ਭੈ ਭੋ ਭੌ ਭੰ ਭਾਂ ਭੱ
ਮ ਮਾ ਮਿ ਮੀ ਮੁ ਮੂ ਮੇ ਮੈ ਮੋ ਮੌ ਮੰ ਮਾਂ ਮੱ
ਯ ਯਾ ਯਿ ਯੀ ਯੁ ਯੂ ਯੇ ਯੈ ਯੋ ਯੌ ਯੰ ਯਾਂ ਯੱ
ਰ ਰਾ ਰਿ ਰੀ ਰੁ ਰੂ ਰੇ ਰੈ ਰੋ ਰੌ ਰੰ ਰਾਂ ਰੱ
ਲ ਲਾ ਲਿ ਲੀ ਲੁ ਲੂ ਲੇ ਲੈ ਲੋ ਲੌ ਲੰ ਲਾਂ ਲੱ
ਵ ਵਾ ਵਿ ਵੀ ਵੁ ਵੂ ਵੇ ਵੈ ਵੋ ਵੌ ਵੰ ਵਾਂ ਵੱ
ੜ ੜਾ ੜਿ ੜੀ ੜੁ ੜੂ ੜੇ ੜੈ ੜੋ ੜੌ ੜੰ ੜਾਂ ੜੱ
ਸ਼ ਸ਼ਾ ਸ਼ਿ ਸ਼ੀ ਸ਼ੁ ਸ਼ੂ ਸ਼ੇ ਸ਼ੈ ਸ਼ੋ ਸ਼ੌ ਸ਼ੰ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ੱ
ਖ਼ ਖ਼ਾ ਖ਼ਿ ਖ਼ੀ ਖ਼ੁ ਖ਼ੂ ਖ਼ੇ ਖ਼ੈ ਖ਼ੋ ਖ਼ੌ ਖ਼ੰ ਖ਼ਾਂ ਖ਼ੱ
ਗ਼ ਗ਼ਾ ਗ਼ਿ ਗ਼ੀ ਗ਼ੁ ਗ਼ੂ ਗ਼ੇ ਗ਼ੈ ਗ਼ੋ ਗ਼ੌ ਗ਼ੰ ਗ਼ਾਂ ਗ਼ੱ
ਜ਼ ਜ਼ਾ ਜ਼ਿ ਜ਼ੀ ਜ਼ੁ ਜ਼ੂ ਜ਼ੇ ਜ਼ੈ ਜ਼ੋ ਜ਼ੌ ਜ਼ੰ ਜ਼ਾਂ ਜ਼ੱ
ਫ਼ ਫ਼ਾ ਫ਼ਿ ਫ਼ੀ ਫ਼ੁ ਫ਼ੂ ਫ਼ੇ ਫ਼ੈ ਫ਼ੋ ਫ਼ੌ ਫ਼ੰ ਫ਼ਾਂ ਫ਼ੱ
.ਲ .ਲਾ ਲਿ .ਲੀ .ਲੁ .ਲੂ .ਲੇ .ਲੈ .ਲੋ .ਲੌ
ਲੰ ਲਾਂ ਲੱ

ਮੁਹਾਰਨੀ ੩

ਅ ਅੱ ਅੰ ਅਂ ਆ ਆਂ ਈ ਇ ਏ ਐ ਊ ਉ ਓ ਔ
ਸ ਸੱ ਸੰ ਸਂ ਸਾ ਸਾਂ ਸੀ ਸਿ ਸੇ ਸੈ ਸੂ ਸੁ ਸੋ ਸੌ

ਹ ਹੱ ਹੰ ਹਂ ਹਾ ਹਾਂ ਹੀ ਹਿ ਹੇ ਹੈ ਹੂ ਹੁ ਹੋ ਹੌ
ਕ ਕੱ ਕੰ ਕਂ ਕਾ ਕਾਂ ਕੀ ਕਿ ਕੇ ਕੈ ਕੂ ਕੁ ਕੋ ਕੌ

ਖ ਖੱ ਖੰ ਖਂ ਖਾ ਖਾਂ ਖੀ ਖਿ ਖੇ ਖੈ ਖੂ ਖੁ ਖੋ ਖੌ
ਗ ਗੱ ਗੰ ਗਂ ਗਾ ਗਾਂ ਗੀ ਗਿ ਗੇ ਗੈ ਗੂ ਗੁ ਗੋ ਗੌ

ਘ ਘੱ ਘੰ ਘਂ ਘਾ ਘਾਂ ਘੀ ਘਿ ਘੇ ਘੈ ਘੂ ਘੁ ਘੋ ਘੌ
ਙ ਙੱ ਙੰ ਙਂ ਙਾ ਙਾਂ ਙੀ ਙਿ ਙੇ ਙੈ ਙੂ ਙੁ ਙੋ ਙੌ

ਚ ਚੱ ਚੰ ਚਂ ਚਾ ਚਾਂ ਚੀ ਚਿ ਚੇ ਚੈ ਚੂ ਚੁ ਚੋ ਚੌ
ਛ ਛੱ ਛੰ ਛਂ ਛਾ ਛਾਂ ਛੀ ਛਿ ਛੇ ਛੈ ਛੂ ਛੁ ਛੋ ਛੌ

ਜ ਜੱ ਜੰ ਜਂ ਜਾ ਜਾਂ ਜੀ ਜਿ ਜੇ ਜੈ ਜੂ ਜੁ ਜੋ ਜੌ
ਝ ਝੱ ਝੰ ਝਂ ਝਾ ਝਾਂ ਝੀ ਝਿ ਝੇ ਝੈ ਝੂ ਝੁ ਝੋ ਝੌ

ਞ ਞੱ ਞੰ ਞਂ ਞਾ ਞਾਂ ਞੀ ਞਿ ਞੇ ਞੈ ਞੂ ਞੁ ਞੋ ਞੌ
ਟ ਟੱ ਟੰ ਟਂ ਟਾ ਟਾਂ ਟੀ ਟਿ ਟੇ ਟੈ ਟੂ ਟੁ ਟੋ ਟੌ

ਠ ਠੱ ਠੰ ਠਂ ਠਾ ਠਾਂ ਠੀ ਠਿ ਠੇ ਠੈ ਠੂ ਠੁ ਠੋ ਠੌ
ਡ ਡੱ ਡੰ ਡਂ ਡਾ ਡਾਂ ਡੀ ਡਿ ਡੇ ਡੈ ਡੂ ਡੁ ਡੋ ਡੌ

ਢ ਢੱ ਢੰ ਢਂ ਢਾ ਢਾਂ ਢੀ ਢਿ ਢੇ ਢੈ ਢੂ ਢੁ ਢੋ ਢੌ
ਣ ਣੱ ਣੰ ਣਂ ਣਾ ਣਾਂ ਣੀ ਣਿ ਣੇ ਣੈ ਣੂ ਣੁ ਣੋ ਣੌ

ਤ ਤੱ ਤੰ ਤਂ ਤਾ ਤਾਂ ਤੀ ਤਿ ਤੇ ਤੈ ਤੂ ਤੁ ਤੋ ਤੌ
ਥ ਥੱ ਥੰ ਥਂ ਥਾ ਥਾਂ ਥੀ ਥਿ ਥੇ ਥੈ ਥੂ ਥੁ ਥੋ ਥੌ

ਦ ਦੱ ਦੰ ਦਂ ਦਾ ਦਾਂ ਦੀ ਦਿ ਦੇ ਦੈ ਦੂ ਦੁ ਦੋ ਦੌ
ਧ ਧੱ ਧੰ ਧਂ ਧਾ ਧਾਂ ਧੀ ਧਿ ਧੇ ਧੈ ਧੂ ਧੁ ਧੋ ਧੌ

ਨ ਨੱ ਨੰ ਨਂ ਨਾ ਨਾਂ ਨੀ ਨਿ ਨੇ ਨੈ ਨੂ ਨੁ ਨੋ ਨੌ
ਪ ਪੱ ਪੰ ਪਂ ਪਾ ਪਾਂ ਪੀ ਪਿ ਪੇ ਪੈ ਪੂ ਪੁ ਪੋ ਪੌ

ਫ ਫੱ ਫੰ ਫਂ ਫਾ ਫਾਂ ਫੀ ਫਿ ਫੇ ਫੈ ਫੂ ਫੁ ਫੋ ਫੌ
ਬ ਬੱ ਬੰ ਬਂ ਬਾ ਬਾਂ ਬੀ ਬਿ ਬੇ ਬੈ ਬੂ ਬੁ ਬੋ ਬੌ

ਭ ਭੱ ਭੰ ਭਂ ਭਾ ਭਾਂ ਭੀ ਭਿ ਭੇ ਭੈ ਭੂ ਭੁ ਭੋ ਭੌ
ਮ ਮੱ ਮੰ ਮਂ ਮਾ ਮਾਂ ਮੀ ਮਿ ਮੇ ਮੈ ਮੂ ਮੁ ਮੋ ਮੌ

ਯ ਯੱ ਯੰ ਯਂ ਯਾ ਯਾਂ ਯੀ ਯਿ ਯੇ ਯੈ ਯੂ ਯੁ ਯੋ ਯੌ
ਰ ਰੱ ਰੰ ਰਂ ਰਾ ਰਾਂ ਰੀ ਰਿ ਰੇ ਰੈ ਰੂ ਰੁ ਰੋ ਰੌ

ਲ ਲੱ ਲੰ ਲਂ ਲਾ ਲਾਂ ਲੀ ਲਿ ਲੇ ਲੈ ਲੂ ਲੁ ਲੋ ਲੌ
ਵ ਵੱ ਵੰ ਵਂ ਵਾ ਵਾਂ ਵੀ ਵਿ ਵੇ ਵੈ ਵੂ ਵੁ ਵੋ ਵੌ

ੜ ੜੱ ੜੰ ੜਂ ੜਾ ੜਾਂ ੜੀ ੜਿ ੜੇ ੜੈ ੜੂ ੜੁ ੜੋ ੜੌ
ਸ਼ ਸ਼ੱ ਸ਼ੰ ਸ਼ਂ ਸ਼ਾ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ੀ ਸ਼ਿ ਸ਼ੇ ਸ਼ੈ ਸ਼ੂ ਸ਼ੁ ਸ਼ੋ ਸ਼ੌ

ਖ਼ ਖ਼ੱ ਖ਼ੰ ਖ਼ਂ ਖ਼ਾ ਖ਼ਾਂ ਖ਼ੀ ਖ਼ਿ ਖ਼ੇ ਖ਼ੈ ਖ਼ੂ ਖ਼ੁ ਖ਼ੋ ਖ਼ੌ
ਗ਼ ਗ਼ੱ ਗ਼ੰ ਗ਼ਂ ਗ਼ਾ ਗ਼ਾਂ ਗ਼ੀ ਗ਼ਿ ਗ਼ੇ ਗ਼ੈ ਗ਼ੂ ਗ਼ੁ ਗ਼ੋ ਗ਼ੌ

ਜ਼ ਜ਼ੱ ਜ਼ੰ ਜ਼ਂ ਜ਼ਾ ਜ਼ਾਂ ਜ਼ੀ ਜ਼ਿ ਜ਼ੇ ਜ਼ੈ ਜ਼ੂ ਜ਼ੁ ਜ਼ੋ ਜ਼ੌ
ਫ਼ ਫ਼ੱ ਫ਼ੰ ਫ਼ਂ ਫ਼ਾ ਫ਼ਾਂ ਫ਼ੀ ਫ਼ਿ ਫ਼ੇ ਫ਼ੈ ਫ਼ੂ ਫ਼ੁ ਫ਼ੋ ਫ਼ੌ

ਨ੍ਹ ਨ੍ਹੱ ਨ੍ਹੰ ਨ੍ਹਂ ਨ੍ਹਾ ਨ੍ਹਾਂ ਨ੍ਹੀ ਨ੍ਹਿ ਨ੍ਹੇ ਨ੍ਹੈ ਨ੍ਹੂ ਨ੍ਹੁ ਨ੍ਹੋ ਨ੍ਹੌ

ਮੁਹਾਰਨੀ ੪

ਅ ਅੱ ਅੰ ਅਂ ਆ ਆਂ ਇ ਇੱ ਇੰ ਈ ਈਂ ਉ ਉੱ ਉਂ ਊ ਊਂ ਏ ਏਂ ਐ ਐਂ ਓ ਓਂ ਔ ਔਂ
ਸ ਸੱ ਸੰ ਸਂ ਸਾ ਸਾਂ ਸਿ ਸਿੱ ਸਿੰ ਸੀ ਸੀਂ ਸੁ ਸੁੱ ਸੁੰ ਸੂ ਸੂੰ ਸੇ ਸੇਂ ਸੈ ਸੈਂ ਸੋ ਸੋਂ ਸੌ ਸੌਂ

ਹ ਹੱ ਹੰ ਹਂ ਹਾ ਹਾਂ ਹਿ ਹਿੱ ਹਿੰ ਹੀ ਹੀਂ ਹੁ ਹੁੱ ਹੁੰ ਹੂ ਹੂੰ ਹੇ ਹੇਂ ਹੈ ਹੈਂ ਹੋ ਹੋਂ ਹੌ ਹੌਂ
ਕ ਕੱ ਕੰ ਕਂ ਕਾ ਕਾਂ ਕਿ ਕਿੱ ਕਿੰ ਕੀ ਕੀਂ ਕੁ ਕੁੱ ਕੁੰ ਕੂ ਕੂੰ ਕੇ ਕੇਂ ਕੈ ਕੈਂ ਕੋ ਕੋਂ ਕੌ ਕੌਂ

ਖ ਖੱ ਖੰ ਖਂ ਖਾ ਖਾਂ ਖਿ ਖਿੱ ਖਿੰ ਖੀ ਖੀਂ ਖੁ ਖੁੱ ਖੁੰ ਖੂ ਖੂੰ ਖੇ ਖੇਂ ਖੈ ਖੈਂ ਖੋ ਖੋਂ ਖੌ ਖੌਂ
ਗ ਗੱ ਗੰ ਗਂ ਗਾ ਗਾਂ ਗਿ ਗਿੱ ਗਿੰ ਗੀ ਗੀਂ ਗੁ ਗੁੱ ਗੁੰ ਗੂ ਗੂੰ ਗੇ ਗੇਂ ਗੈ ਗੈਂ ਗੋ ਗੋਂ ਗੌ ਗੌਂ

ਘ ਘੱ ਘੰ ਘਂ ਘਾ ਘਾਂ ਘਿ ਘਿੱ ਘਿੰ ਘੀ ਘੀਂ ਘੁ ਘੁੱ ਘੁੰ ਘੂ ਘੂੰ ਘੇ ਘੇਂ ਘੈ ਘੈਂ ਘੋ ਘੋਂ ਘੌ ਘੌਂ
ਙ ਙੱ ਙੰ ਙਂ ਙਾ ਙਾਂ ਙਿ ਙਿੱ ਙਿੰ ਙੀ ਙੀਂ ਙੁ ਙੁੱ ਙੁੰ ਙੂ ਙੂੰ ਙੇ ਙੇਂ ਙੈ ਙੈਂ ਙੋ ਙੋਂ ਙੌ ਙੌਂ

ਚ ਚੱ ਚੰ ਚਂ ਚਾ ਚਾਂ ਚਿ ਚਿੱ ਚਿੰ ਚੀ ਚੀਂ ਚੁ ਚੁੱ ਚੁੰ ਚੂ ਚੂੰ ਚੇ ਚੇਂ ਚੈ ਚੈਂ ਚੋ ਚੋਂ ਚੌ ਚੌਂ
ਛ ਛੱ ਛੰ ਛਂ ਛਾ ਛਾਂ ਛਿ ਛਿੱ ਛਿੰ ਛੀ ਛੀਂ ਛੁ ਛੁੱ ਛੁੰ ਛੂ ਛੂੰ ਛੇ ਛੇਂ ਛੈ ਛੈਂ ਛੋ ਛੋਂ ਛੌ ਛੌਂ

ਜ ਜੱ ਜੰ ਜਂ ਜਾ ਜਾਂ ਜਿ ਜਿੱ ਜਿੰ ਜੀ ਜੀਂ ਜੁ ਜੁੱ ਜੁੰ ਜੂ ਜੂੰ ਜੇ ਜੇਂ ਜੈ ਜੈਂ ਜੋ ਜੋਂ ਜੌ ਜੌਂ
ਝ ਝੱ ਝੰ ਝਂ ਝਾ ਝਾਂ ਝਿ ਝਿੱ ਝਿੰ ਝੀ ਝੀਂ ਝੁ ਝੁੱ ਝੁੰ ਝੂ ਝੂੰ ਝੇ ਝੇਂ ਝੈ ਝੈਂ ਝੋ ਝੋਂ ਝੌ ਝੌਂ

ਞ ਞੱ ਞੰ ਞਂ ਞਾ ਞਾਂ ਞਿ ਞਿੱ ਞਿੰ ਞੀ ਞੀਂ ਞੁ ਞੁੱ ਞੁੰ ਞੂ ਞੂੰ ਞੇ ਞੇਂ ਞੈ ਞੈਂ ਞੋ ਞੋਂ ਞੌ ਞੌਂ
ਟ ਟੱ ਟੰ ਟਂ ਟਾ ਟਾਂ ਟਿ ਟਿੱ ਟਿੰ ਟੀ ਟੀਂ ਟੁ ਟੁੱ ਟੁੰ ਟੂ ਟੂੰ ਟੇ ਟੇਂ ਟੈ ਟੈਂ ਟੋ ਟੋਂ ਟੌ ਟੌਂ

ਠ ਠੱ ਠੰ ਠਂ ਠਾ ਠਾਂ ਠਿ ਠਿੱ ਠਿੰ ਠੀ ਠੀਂ ਠੁ ਠੁੱ ਠੁੰ ਠੂ ਠੂੰ ਠੇ ਠੇਂ ਠੈ ਠੈਂ ਠੋ ਠੋਂ ਠੌ ਠੌਂ
ਡ ਡੱ ਡੰ ਡਂ ਡਾ ਡਾਂ ਡਿ ਡਿੱ ਡਿੰ ਡੀ ਡੀਂ ਡੁ ਡੁੱ ਡੁੰ ਡੂ ਡੂੰ ਡੇ ਡੇਂ ਡੈ ਡੈਂ ਡੋ ਡੋਂ ਡੌ ਡੌਂ

ਢ ਢੱ ਢੰ ਢਂ ਢਾ ਢਾਂ ਢਿ ਢਿੱ ਢਿੰ ਢੀ ਢੀਂ ਢੁ ਢੁੱ ਢੁੰ ਢੂ ਢੂੰ ਢੇ ਢੇਂ ਢੈ ਢੈਂ ਢੋ ਢੋਂ ਢੌ ਢੌਂ
ਣ ਣੱ ਣੰ ਣਂ ਣਾ ਣਾਂ ਣਿ ਣਿੱ ਣਿੰ ਣੀ ਣੀਂ ਣੁ ਣੁੱ ਣੁੰ ਣੂ ਣੂੰ ਣੇ ਣੇਂ ਣੈ ਣੈਂ ਣੋ ਣੋਂ ਣੌ ਣੌਂ

ਤ ਤੱ ਤੰ ਤਂ ਤਾ ਤਾਂ ਤਿ ਤਿੱ ਤਿੰ ਤੀ ਤੀਂ ਤੁ ਤੁੱ ਤੁੰ ਤੂ ਤੂੰ ਤੇ ਤੇਂ ਤੈ ਤੈਂ ਤੋ ਤੋਂ ਤੌ ਤੌਂ
ਥ ਥੱ ਥੰ ਥਂ ਥਾ ਥਾਂ ਥਿ ਥਿੱ ਥਿੰ ਥੀ ਥੀਂ ਥੁ ਥੁੱ ਥੁੰ ਥੂ ਥੂੰ ਥੇ ਥੇਂ ਥੈ ਥੈਂ ਥੋ ਥੋਂ ਥੌ ਥੌਂ

ਦ ਦੱ ਦੰ ਦਂ ਦਾ ਦਾਂ ਦਿ ਦਿੱ ਦਿੰ ਦੀ ਦੀਂ ਦੁ ਦੁੱ ਦੁੰ ਦੂ ਦੂੰ ਦੇ ਦੇਂ ਦੈ ਦੈਂ ਦੋ ਦੋਂ ਦੌ ਦੌਂ
ਧ ਧੱ ਧੰ ਧਂ ਧਾ ਧਾਂ ਧਿ ਧਿੱ ਧਿੰ ਧੀ ਧੀਂ ਧੁ ਧੁੱ ਧੁੰ ਧੂ ਧੂੰ ਧੇ ਧੇਂ ਧੈ ਧੈਂ ਧੋ ਧੋਂ ਧੌ ਧੌਂ
ਨ ਨੱ ਨੰ ਨਂ ਨਾ ਨਾਂ ਨਿ ਨਿੱ ਨਿੰ ਨੀ ਨੀਂ ਨੁ ਨੁੱ ਨੁੰ ਨੂ ਨੂੰ ਨੇ ਨੇਂ ਨੈ ਨੈਂ ਨੋ ਨੋਂ ਨੌ ਨੌਂ
ਪ ਪੱ ਪੰ ਪਂ ਪਾ ਪਾਂ ਪਿ ਪਿੱ ਪਿੰ ਪੀ ਪੀਂ ਪੁ ਪੁੱ ਪੁੰ ਪੂ ਪੂੰ ਪੇ ਪੇਂ ਪੈ ਪੈਂ ਪੋ ਪੋਂ ਪੌ ਪੌਂ
ਫ ਫੱ ਫੰ ਫਂ ਫਾ ਫਾਂ ਫਿ ਫਿੱ ਫਿੰ ਫੀ ਫੀਂ ਫੁ ਫੁੱ ਫੁੰ ਫੂ ਫੂੰ ਫੇ ਫੇਂ ਫੈ ਫੈਂ ਫੋ ਫੋਂ ਫੌ ਫੌਂ
ਬ ਬੱ ਬੰ ਬਂ ਬਾ ਬਾਂ ਬਿ ਬਿੱ ਬਿੰ ਬੀ ਬੀਂ ਬੁ ਬੁੱ ਬੁੰ ਬੂ ਬੂੰ ਬੇ ਬੇਂ ਬੈ ਬੈਂ ਬੋ ਬੋਂ ਬੌ ਬੌਂ
ਭ ਭੱ ਭੰ ਭਂ ਭਾ ਭਾਂ ਭਿ ਭਿੱ ਭਿੰ ਭੀ ਭੀਂ ਭੁ ਭੁੱ ਭੁੰ ਭੂ ਭੂੰ ਭੇ ਭੇਂ ਭੈ ਭੈਂ ਭੋ ਭੋਂ ਭੌ ਭੌਂ
ਮ ਮੱ ਮੰ ਮਂ ਮਾ ਮਾਂ ਮਿ ਮਿੱ ਮਿੰ ਮੀ ਮੀਂ ਮੁ ਮੁੱ ਮੁੰ ਮੂ ਮੂੰ ਮੇ ਮੇਂ ਮੈ ਮੈਂ ਮੋ ਮੋਂ ਮੌ ਮੌਂ
ਯ ਯੱ ਯੰ ਯਂ ਯਾ ਯਾਂ ਯਿ ਯਿੱ ਯਿੰ ਯੀ ਯੀਂ ਯੁ ਯੁੱ ਯੁੰ ਯੂ ਯੂੰ ਯੇ ਯੇਂ ਯੈ ਯੈਂ ਯੋ ਯੋਂ ਯੌ ਯੌਂ
ਰ ਰੱ ਰੰ ਰਂ ਰਾ ਰਾਂ ਰਿ ਰਿੱ ਰਿੰ ਰੀ ਰੀਂ ਰੁ ਰੁੱ ਰੁੰ ਰੂ ਰੂੰ ਰੇ ਰੇਂ ਰੈ ਰੈਂ ਰੋ ਰੋਂ ਰੌ ਰੌਂ
ਲ ਲੱ ਲੰ ਲਂ ਲਾ ਲਾਂ ਲਿ ਲਿੱ ਲਿੰ ਲੀ ਲੀਂ ਲੁ ਲੁੱ ਲੁੰ ਲੂ ਲੂੰ ਲੇ ਲੇਂ ਲੈ ਲੈਂ ਲੋ ਲੋਂ ਲੌ ਲੌਂ
ਵ ਵੱ ਵੰ ਵਂ ਵਾ ਵਾਂ ਵਿ ਵਿੱ ਵਿੰ ਵੀ ਵੀਂ ਵੁ ਵੁੱ ਵੁੰ ਵੂ ਵੂੰ ਵੇ ਵੇਂ ਵੈ ਵੈਂ ਵੋ ਵੋਂ ਵੌ ਵੌਂ
ੜ ੜੱ ੜੰ ੜਂ ੜਾ ੜਾਂ ੜਿ ੜਿੱ ੜਿੰ ੜੀ ੜੀਂ ੜੁ ੜੁੱ ੜੁੰ ੜੂ ੜੂੰ ੜੇ ੜੇਂ ੜੈ ੜੈਂ ੜੋ ੜੋਂ ੜੌ ੜੌਂ
ਸ਼ ਸ਼ੱ ਸ਼ੰ ਸ਼ਂ ਸ਼ਾ ਸ਼ਾਂ ਸ਼ਿ ਸ਼ਿੱ ਸ਼ਿੰ ਸ਼ੀ ਸ਼ੀਂ ਸ਼ੁ ਸ਼ੁੱ ਸ਼ੁੰ ਸ਼ੂ ਸ਼ੂੰ ਸ਼ੇ ਸ਼ੇਂ ਸ਼ੈ ਸ਼ੈਂ ਸ਼ੋ ਸ਼ੋਂ ਸ਼ੌ ਸ਼ੌਂ
ਖ਼ ਖ਼ੱ ਖ਼ੰ ਖ਼ਂ ਖ਼ਾ ਖ਼ਾਂ ਖ਼ਿ ਖ਼ਿੱ ਖ਼ਿੰ ਖ਼ੀ ਖ਼ੀਂ ਖ਼ੁ ਖ਼ੁੱ ਖ਼ੁੰ ਖ਼ੂ ਖ਼ੂੰ ਖ਼ੇ ਖ਼ੇਂ ਖ਼ੈ ਖ਼ੈਂ ਖ਼ੋ ਖ਼ੋਂ ਖ਼ੌ ਖ਼ੌਂ
ਗ਼ ਗ਼ੱ ਗ਼ੰ ਗ਼ਂ ਗ਼ਾ ਗ਼ਾਂ ਗ਼ਿ ਗ਼ਿੱ ਗ਼ਿੰ ਗ਼ੀ ਗ਼ੀਂ ਗ਼ੁ ਗ਼ੁੱ ਗ਼ੁੰ ਗ਼ੂ ਗ਼ੂੰ ਗ਼ੇ ਗ਼ੇਂ ਗ਼ੈ ਗ਼ੈਂ ਗ਼ੋ ਗ਼ੋਂ ਗ਼ੌ ਗ਼ੌਂ
ਜ਼ ਜ਼ੱ ਜ਼ੰ ਜ਼ਂ ਜ਼ਾ ਜ਼ਾਂ ਜ਼ਿ ਜ਼ਿੱ ਜ਼ਿੰ ਜ਼ੀ ਜ਼ੀਂ ਜ਼ੁ ਜ਼ੁੱ ਜ਼ੁੰ ਜ਼ੂ ਜ਼ੂੰ ਜ਼ੇ ਜ਼ੇਂ ਜ਼ੈ ਜ਼ੈਂ ਜ਼ੋ ਜ਼ੋਂ ਜ਼ੌ ਜ਼ੌਂ
ਫ਼ ਫ਼ੱ ਫ਼ੰ ਫ਼ਂ ਫ਼ਾ ਫ਼ਾਂ ਫ਼ਿ ਫ਼ਿੱ ਫ਼ਿੰ ਫ਼ੀ ਫ਼ੀਂ ਫ਼ੁ ਫ਼ੁੱ ਫ਼ੁੰ ਫ਼ੂ ਫ਼ੂੰ ਫ਼ੇ ਫ਼ੇਂ ਫ਼ੈ ਫ਼ੈਂ ਫ਼ੋ ਫ਼ੋਂ ਫ਼ੌ ਫ਼ੌਂ
ਲ਼ ਲ਼ੱ ਲ਼ੰ ਲ਼ਂ ਲ਼ਾ ਲ਼ਾਂ ਲ਼ਿ ਲ਼ਿੱ ਲ਼ਿੰ ਲ਼ੀ ਲ਼ੀਂ ਲ਼ੁ ਲ਼ੁੱ ਲ਼ੁੰ ਲ਼ੂ ਲ਼ੂੰ ਲ਼ੇ ਲ਼ੇਂ ਲ਼ੈ ਲ਼ੈਂ ਲ਼ੋ ਲ਼ੋਂ

ਪਾਠ ੩ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ

ਇੱਕ ਅੱਖਰੇ, ਦੋ ਅੱਖਰੇ, ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੇ, ਚਾਰ ਅੱਖਰੇ, ਪੰਜ ਅੱਖਰੇ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ।

ਅ ਮੁਕਤਾ ਅ ਸ ਤ ਨ ਜ ਯ ੜ ਸ਼ ਜ਼।

ਜ + ਪ = ਜਪ ਧ + ਰ + ਮ = ਧਰਮ, ਦਰ + ਸ਼ਨ = ਦਰਸ਼ਨ।

ਜਪ ਕਰ ਜਲ ਛਕ ਘਰ ਚਲ ਹਠ ਛਡ ਰਣ ਗਜ ਵਧ ਘਟ ਛਡ ਰਬ ਲਭ
ਭਲ ਮਨ ਹਰ ਦਮ ਜਪ ਕਰ ਭਗਤ ਕਰਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਫੜਨ ਜਨਮ ਹਰਨ
ਸ਼ਬਦ ਪੜਨ ਖੜਗ ਧਰਨ ਭਰਮ ਛਡਣ ਗਲਤ ਹਟਣ ਭਗਤ ਭਜਨ ਕਰਨ
ਮਲਮਲ ਮਖਮਲ ਪਰਮਲ ਹਰਮਲ ਸ਼ਲਗ਼ਮ ਅਚਕਨ ਟਮਟਮ ਦਲਦਲ
ਚਰਪਟ ਅਜਗਰ ਬਰਗਜ ਹਰ-ਕਰਖ ਅਸ-ਧਰਨ ਕਰਨ-ਧਰ ਖੜਗ-ਧਰ

ਾ ਕੰਨੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਅ+ਾ ਆ ਸਾ ਚਾ ਪਾ ਤਾ ਸ਼ਾ ਜ਼ਾ ਦਾ + ਤਾ - ਦਾਤਾ ਕਾਕਾ ਚਾਚਾ ਮਾਮਾ
ਨਾਨਾ ਮਾਤਾ। ਨਾਮ ਦਾਤ ਰਾਤ ਬਾਤ। ਸਚਾ ਸਤਾ ਵਡਾ ਬਚਾ ਹਰਾ ਸਭਾ
ਗਾਜਰ ਚਾਦਰ ਬਾਲਕ ਪਾਲਕ ਚਮਚਾ ਚਰਖਾ ਬਸਤਾ ਦਵਾਤ ਅਨਾਰ ਮਹਾਨ
ਦਾਤਾਰ ਪਾਤਾਲ ਸਾਲਾਨਾ ਪਜਾਮਾ ਕਰਤਾਰ ਦਰਬਾਰ ਪਰਸਾਦ ਟਕਸਾਲ
ਪਰਸਨਾ ਵਰਸਨਾ ਪਰਵਾਣਾ ਪਾਠ-ਸ਼ਾਲਾ ਧਰਮ-ਸਾਲਾ ਅਨਾਰ-ਦਾਨਾ
ਨਾਮ ਜਪ ਪਾਪ ਨਾਸ ਕਰ ਸ਼ਾਮ ਪਾਠ ਯਾਦ ਕਰ ਵਾਜਾ ਵਜਾ ਸਤਨਾਮ ਜਪ
ਗਾਲ ਨ ਕਢ ਦਾਤਨ ਕਰ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਹਥ ਸਾਫ ਕਰ ਹਾਸਾ ਨ ਕਰ

ਿ ਸਿਹਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ੲ+ਿ=ਇ ਸਿ ਹਿ ਟਿ ਥਿ ਣਿ ੜਿ ਇਹ ਇਕ ਇਕਾ ਕਾਇ ਕਿਸ ਕਿਸਾ
ਹਿਰਨ ਕਿਰਨ ਗਿਲਾਸ ਗਿਆਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਨਦਿਨ ਦਿਲਬਾਗ ਕਿਸਮਤ

ੀ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ੲ+ੀ=ਈ ਛੀ ਛੀ ਥੀ ਤੀਰ ਚੀਰ ਵੀਰ ਦੀਪ ਕੀਤੀ ਬੀਤੀ ਪੀੜਾ ਕੀੜਾ
ਧੀਰਜ ਸੀਤਲ ਵੀਚਾਰ ਲਕੀਰ ਧਰਤੀ ਛਤਰੀ ਕੀਰਤਨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਪਾਰਬਤੀ
ਬਿਜਲੀ ਚਮਕੀ ਰੀਸ ਨਾ ਕਰ ਸਫਾਈ ਰਖ ਠੀਕ ਠੀਕ ਲਿਖ ਖੀਰ ਛਕ

ੁ ਔਂਕੜ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ੳ+ੁ=ਉ ਜੁ ਝੁ ਢੁ ਞੁ ਧੁ ਹੁਣ ਉਠ ਫੁਲ ਚੁਣ ਗੁਰ ਪੁਛ ਬੁਧੀ ਗੁਣੀ
ਉਤਮ ਕੁਕੜ ਕੁਕੜੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਲਬੁਲ ਸੁਖ ਦੁਧ ਪੀ ਗੁੜ ਘਟ ਖਾ

ਦੁਲੈਂਕੜੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਉ+ ੂ =ਊ ਸੂ ਢੂ ਰੂ ਊਠ ਝੂਠ ਪੂਜਾ ਪੂਨਾ ਮੂਲੀ ਸੂਲੀ ਪੂੜੀ ਪਸੂ ਕਛੂ
ਸਾਧੂ ਡਾਕੂ ਪੀਲੂ ਬਿਲੂ ਮੂਰਤ ਸੂਰਜ ਸਕੂਲ ਅਨੂਪ ਖਾੜਕੂ ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਕਚਾਲੂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਮਰੂਦ ਖਰਬੂਜਾ ਸੂਰਬੀਰ ਗਊ ਦਾ ਦੁਧ ਪੀ ਚਾਕੂ ਨਾਲ ਚੀਰ
ਦਾਲ ਵਿਚ ਲੂਣ ਪਾ ਮੂਲੀ ਅਤੇ ਮੂਲੀ ਪਤਾ ਖਾ ਡਾਕੂ ਨ ਬਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ

ਲਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ੲ+ ੇ = ਏ ਘੇ ਣੇ ਯੇ ਏਕ ਸੇਰ ਸ਼ੇਰ ਛੇਰ ਮੇਰਾ ਕੇਲਾ ਮੇਵੇ ਰੇਠੇ ਮੇਥੀ
ਵੇਸਨ ਸੇਵਕ ਸਵੇਰਾ ਕਰੇਲਾ ਬਸਤੇ ਸਸਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਪਰਦੇਸੀ ਕਰਤਾਰ
ਬੇੜੀ ਵੇਖ ਮੇਲੇ ਚਲ ਰੇਲ ਆਈ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕਪੜੇ ਸੁਚੇ ਹਨ ਭਲਾ ਕਰੋ
ਮਿਠੇ ਸੇਬ ਤੇ ਮਿਠੇ ਬੇਰ ਖਾਓ। ਕਰ ਸੇਵਾ ਖਾ ਮੇਵਾ। ਸਲੇਟ ਉਤੇ ਲਿਖ।

ਦੁਲਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਅ+ ੈ = ਐ ਗੈ ਢੈ ਛੈ ਐਤ ਸੈਰ ਪੈਸਾ ਤੈਸਾ ਐਸੀ ਜੈਸੀ ਕਰੈ ਜਾਨੈ
ਪੈਦਲ ਬੈਠਕ ਸੁਖੈਨ ਵਲੈਤ ਕਰਣੈ ਕਰਤੈ ਕਸੈਲਾ ਐਤਵਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਪਰਵਾਰੈ
ਇਹ ਐਨਕ ਕਾਲੀ ਹੈ ਇਕ ਮੈਨਾ ਬੈਠੀ ਹੈ ਕੈਲਾਸ ਪਰਬਤ ਹੈ ਵੈਰ ਨ ਕਰ
ਥੈਲਾ ਮੈਲਾ ਨ ਕਰ ਐਨਕ ਨ ਲਾ ਸੁਖਚੈਨ ਬੈਠ ਪਾਠ ਯਾਦ ਕਰ

ਹੋੜੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ੳ+ ੋ = ਓ ਸੋ ਙੋ ਵੋ ਯੋ ਛੋ ਢੋਲ ਬੋਲ ਘੋੜਾ ਸੋਟਾ ਸੋਚੋ ਲਿਖੋ ਰਖੋ ਕਰੋ
ਬੇਲਨ ਬੋਤਲ ਸਲੋਕ ਚਕੋਰ ਬੋਲਨੋ ਦਿਲਜੋਤ ਮਨਜੋਤ ਸੋਮਵਾਰ ਕਰਨ–ਹਾਰੋ
ਜ਼ਮੀਨ ਗੋਲ ਹੈ ਸੋਚ ਕੇ ਬੋਲੋ ਝੂਠ ਨ ਬੋਲੋ ਚੋਰੀ ਨ ਕਰੋ ਰੋਟੀ ਤੇ ਫਲ ਖਾਓ
ਦੁਧ ਪੀਓ ਇਹ ਮੇਰਾ ਤੋਤਾ ਹੈ ਜੋਰੋ ਜੋਰ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਮੋਰ ਕੂਕਦੇ ਹਨ

ਕਨੌੜੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਅ+ ੌ = ਔ ਸੌ ਘੌ ਧੌ ਤੌ ਚੌਲ ਕੌਣ ਭੌਰਾ ਸੌਖਾ ਫੌਜੀ ਮੌਜੀ ਰੂੜੌ ਆਵੌ
ਔਰਤ ਨੌਕਰ ਚੌਧਰੀ ਖਡੌਣਾ ਹਥੌੜਾ ਸੌਦਾਗਰ ਚੌਕੀਦਾਰ ਔਗਨ–ਹਾਰ
ਪੌੜੀ ਉਤੇ ਕੌਣ ਹੈ ਪਕੌੜੇ ਕਰਾਰੇ ਹਨ ਫੌਜੀ ਆਇਆ ਹੈ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਲੌ
ਬਹੁਤਾ ਸੌਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਦੌਲਤ ਹੈ ਨਾਮ ਅਸਲੀ ਤੇ ਵਡਾ ਧਨ ਹੈ

ੰ ਂ ਟਿੱਪੀ ਅਤੇ ਬਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ (ਅਨੁਨਾਸਕ ਸ਼ਬਦ)

ੰ=ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਇਕ ਮਾਤਰ। (ੰ)ਂ+ੱ=ੰ ਦੇ ਮਾਤਰਾ ਸਖਤ ਭਾਰੀ
(ੰ) ਮੁਕਤਾ ਿ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ ਬਾਕੀ ਲਗਾ ਨਾਲ ਂ ਲਗਦੀ ਹੈ
ਅ+ੰ=ਅੰ ਇੰ ਸੁੰ ਸੂੰ ਅੰਥ ਸੰਤ ਲੰਮਾ ਗੰਨਾ ਝੰਡਾ ਸੰਘ ਸਿੰਘ ਸੁੰਘ ਸੂੰਘ
ਨਹੁੰ ਮੂੰਹ ਸ਼ਾਮੂੰ ਨਾਦੰ ਵੇਦੰ ਸੈਭੰ ਸੰਤ ਸੰਤੰ ਮੰਤੰ ਖੰਡੰ ਕੰਬਲ ਮੰਦਰ ਲੰਗਰ ਸੁੰਨੰ
ਅੰਗੂਠੀ ਮੁੰਦਰੀ ਇੰਜਣ ਸਰਬੰ ਧਰਮੰ ਮਹੰਤ ਅਨੰਤ ਅਨੰਤਾ ਅਨੰਤੰ ਮਹੰਤੰ
ਸੰਪੂਰਨ ਸਨਬੰਧ ਸੰਬੰਧ ਨਮੱਸਤੰ ਕਰਦਮੰ ਮਨ ਮੰਨ ਮਨੈ ਮੰਨੈ ਸੰਖ ਅਸੰਖ
ਇਹ ਕੰਬਲ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਅੰਗੂਰ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਦੰਦ ਸਾਫ ਰੱਖੋ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਅੰਬ ਦੇ
ਚੰਗਾ ਬੱਚਾ ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ੴਅੰਕਾਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ
(ਂ) ਅਂ ਆਂ ਈਂ ਉਂ ਊਂ ਏਂ ਐਂ ਓਂ ਔਂ ਸਾਂਤ ਡਾਂਗ ਨੀਂਦ ਸ਼ੀਂਹ ਊਂਘ
ਗੇਂਦ ਬੈਂਤ ਲੌਂਗ ਜਾਵੇਂ ਉਂਗਲ ਜੜਾਂਦ ਖਲੋਂਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪੀਂਘ ਪਾ
ਸਾਂਗ ਨ ਲਾ ਗੇਂਦ ਨਾਲ ਖੇਡ ਪੇਂਜਾ ਰੂੰ ਪਿੰਜਦਾ ਹੈ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕੱਟ

ੱ ਅੱਧਕ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਅ+ੱ=ਅੱ ਇੱ ਉੱ ਅੱਖ ਨੱਕ ਲੱਤ ਹੱਥ ਹੱਥਾ ਹੱਥੀ ਬਿੱਲਾ ਕਿੱਲਾ ਇੱਕ
ਸਿੱਖੀ ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਢੇ ਰੱਬ ਮੱਖਣ ਚੱਖਣ ਮਲੱਠੀ ਮਨੱਕਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰੁੱਤਾ ਬਨੱਖਸ਼ਾ
ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦੇ ਹਨ ਵਿੱਦਿਆ ਜਰੂਰ ਸਿੱਖੋ ਕੁੱਤਾ ਭੱਜਦਾ ਹੈ

ਹ ੍ਹ ਸੁੱਖਵੇਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

੧ ਹ ਹਰਿ ਵੀਹ ਪਾਤਿਸਾਹ ਗਾਵਹਿ ਜਪਹਿ ਟਹਲ ਟਲਚਿ ਤਹ ਤਿਹ
੨ ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਾੜ੍ਹ ਕਾੜ੍ਹਨਾ ਡੋਲ੍ਹਦੇ ਚੁਲ੍ਹਾ ਤੁਮ੍ਹਾਰਾ ਗਾਲ੍ਹੜ ਆਲ੍ਹਣਾ ਕੋਲ੍ਹੂ
ਪੀ ਪੀਹ ਪ੍ਹੀ ਵ੍ਹੀ ਤ੍ਹੀ ਤਹ ਤਹਿ ਤੈਹ ਤ੍ਹੈ ਜਾਹ ਜ੍ਹਾ ਜਿਹ ਜ੍ਹਿ ਕੇਹ ਕ੍ਹੇ
੩ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ੍ਹਾਨ੍ਹਾ ੪ ਆਪੀਨ੍ਹੈ ੫ ਥੰਮਿ੍
੬ ਵਿਸਰਗ ঃ=ਹ ਅਤঃ=ਅਤਹ ਪੁਨঃ ਛঃ ਰੰਗਣঃ ਸਪੂਰਨঃ ਦ੍ਰਿੜੰਤਣঃ
੭ ਛੋਟਾ ਵਿਸਰਗ :=ਅ ਦੁ:ਖ ਅਤ; ਨਿ:ਕਪਟ ਬਿ:ਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰ
ਵ ੵ= ੵ* ਅ ਸੁਸਤ = ਸੁਅਸਤ ਜ੍ਵਾਨੀ = ਜੁਆਨੀ ਅੱਗੇ ਪਤੇ ਆਧਾਰ
ਯ ਯ=ਿ + ਅ ਗ੍ਯਾਨ = ਗਯਾਨ = ਗਿਆਨ

ਪਾਠ ੪ ਸ਼ਬਦ ਬਨਾਉਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ

ਸ+ਰ = ਸਰ ਸਰ+ਬ = ਸਰਬ ਸਰ+ਬਤ = ਸਰਬਤ ਸਰਬ+ਮਾਨ = ਸਰਬਮਾਨ
ਉਤ ਉਤਮ ਉਤਮਤਾ ਉਤਮਤਾਈ । ਅਰ ਅਰਬ ਅਰਬਦ ਅੰਬ ਅੰਬਰੀਕ
ਏਕ ਏਕਮ ਏਕਮਈ ਸੂਤ ਸੂਤਰ ਸੂਰਬੀਰ ਸ਼ਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ਾਮਲਾਟ
ਹੀਰ ਹੀਰਾ ਹਥੇਲੀ ਹਥੌੜਾ ਕਰ ਕਰਤਾ ਕਰਤਾਰ ਕਿਰਪਾਨ ਖੰਡ ਖੰਡਾ ਖਡੂਰ
ਗੁਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਘੂਰ ਘੂਰਨਾ ਘੁੰਗਰੂ ਙਣ ਙਣਤੀ ਙਿਆਣ ਸੰਙ ਸੰਙਣ
ਸਿੰਙਿਆ ਚੁੰਙਿਆ ਰੰਙ ਰੰਙਣ ਸਹਲੰਙ ਸਿੰਙਾਰੇ ਞੰਞਾ ਞੰਞਨ ਞਾਂਣਤ ਜੰਞ
ਜਾਂਞੀ ਞੰਞਾਈ ਣਾਣਾ ਣਾਮ ਣਹ ਸੁਣਨਾ ਚੰਦ ਚੰਦਰ ਚੰਦਰਮਾ ਚੰਦਰੈਣ
ਛੱਤ ਛੱਤਰ ਛੱਤਰੀ ਛੱਤਰੀਣ ਜੰਗ ਜੰਗਲ ਜੰਗਾਲ ਜ਼ੁਲ ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ਾਲਿਮ ਜ਼ਾਤੀ
ਡੂੰਘ ਡੂੰਘਾ ਡੂੰਘਾਈ ਭੇਖ ਭੇਖਾਰੀ ਡਾੜ ਡੜਕ ਟੜਥੂ ਡੁਖੜੇ ਅਡੰਬਰ ਰਖੰਦੜੇ
ਵਸੰਦੜੇ ਮਿਲੰਦੜੇ ਲੋੜੰਦੜੀ ਲੋਚੂੰਛੜੀ ਗਹਡੜੜਾ ਰਸ ਰਸਾਲ ਰਸਾਲੂ ਰਸੂਲ

ਇਕ ਤਰਤੀਬ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਸੋਹੰ ਤੋਹੰ ਦ੍ਰੋਹੰ ਲੇਖਾ ਅਲੇਖਾ ਵਿਸੇਖਾ ਕੀਜੈ ਕਰੀਜੈ ਮਿਲੀਜੈ ਰਵੀਜੈ ਤਰੀਜੈ
ਮੀਠਾ ਬਸੀਠਾ ਕਰੀਠਾ ਪਰੀਠਾ ਫੁਲੀਠਾ ਚਕਟੀ ਛੁਕਟੀ ਨਕਟੀ ਧ੍ਰਕਟੀ ਭ੍ਰਸਟੀ
ਵੇਖਾਲੀਅਨ ਘਾਲੀਅਨ ਬਹਾਲੀਅਨ ਤਾਰਿਅਨ ਚਾਲਿਅਨ ਸਾਜਿਅਨ ਮੇਲਿਓਨ
ਉਪਾਇਓਨ ਰਚਾਇਓਨ ਆਵਣਿਆ ਜਾਵਣਿਆ ਸੁਣਾਵਣਿਆ ਦਿਖਾਵਣਿਆ
ਗਾਇਣੁ ਤਰਾਇਣੁ ਨਾਰਾਇਣੁ ਪੰਚਾਇਣੁ ਕਚਰਾਇਣੁ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ ਸਮਾਇਣੁ
ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਹਰਸਨ ਸਰਸਨ ਬਰਤਨ ਸਲਲੇ ਦਲਲੇ ਬਲਲੇ ਕ੍ਰਿਪਲੇ
ਅਗਾਮਾ ਸਹਾਮਾ ਮੁਕਾਮਾ ਅਖਾੜਾ ਨਿਵਾੜਾ ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ ਨਾਵ ਪੜਨਾਵ ਬਚਾਵ
ਖਿਰਥਾ ਅਕਾਥਾ ਜਗੰਨਾਥਾ ਬਰਨ-ਥੇ ਰਸੁਨਥੇ ਦਿਖਨਥੇ ਤੁਮਨਥੇ ਕਾਢੇ ਗੈਲਾਢੇ
ਅੰਧਾ-ਤਾ ਖਿੰਥਾਤਾ ਜਾਵਿਸਤਾ ਬਿਹਾਣੀਤਾ ਜਾਨਾ-ਨਾ ਧਿਆਨਾਨਾ ਸਮਾਨਾਨਾ
ਪਾਇਬਾ ਦਿਵਾਇਬਾ ਕਾਢਿਬਾ ਲਾਗਿਬਾ ਸਾਲਕਾ ਨਾਲਕਾ ਅਨਾਲਕਾ ਨਿਰਮਾਲਕਾ
ਪਲਫਾ ਮੁਖਫਾ ਨਿਮਖਫਾ ਕ੍ਰਿਪਫਾ ਸਮਘਾ ਨਿਮਘਾ ਅਗਾਧਾ ਬੇਨਾਧਾ ਨਿਹਚਲਾਧਾ
ਭਰਭਾ ਕਢਿਭਾ ਲੁਭਿਭਾ ਤੁਮਨਭਾ ਅਰਧਾਂਭਾ ਸਮਝਾ ਕਰਾਂਝਾ ਗਵਾਝਾ ਪਰਗਾਝਾ
ਬਣਛੇ ਤਿਨਛੇ ਤੁਮਨਛੇ ਕ੍ਰਿਪਛੇ ਕਹਾਵਥ ਪਰਾਨਥ ਇਆਂਨਥ ਅਗਿਆਨਥ ਸਾਂਨਥ
ਹਾਟੂਲੀ ਝਾਟੂਲੀ ਗਾਂਠੂਲੀ ਫਿਰਥਈ ਲਗਥਈ ਜਗੰਨਥਈ ਜਾਚੰਗਨਾ ਨਿਹਕਿੰਚਨਾ

ਪਾਠ ੫ ਰਲਦੇ ਮਿਲਦੇ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਸ	ਸੇਰ ਸਰਮ ਅਸਰ ਸਾਮ ਸਬਦ	ਬ	ਸਬ ਬਰਮ ਗਰਬ ਅੰਬ ਅਬ
ਸ਼	ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਰਮ ਅਸ਼ਰ ਸ਼ਾਮ ਸ਼ਬਦ	ਭ	ਸਭ ਭਰਮ ਗਰਭ ਅੰਭ ਅਭ
ਛ	ਛੇਰ ਛਰਮ ਅਛਰ ਛਾਮ ਛਬਦ	ਡ	ਡਡ ਡਾਡੀ ਬੁਡਾ ਅਡ ਡੱਕਨ
ਘ	ਘਣ ਰੰਘਣ ਅਘਣ ਸੰਘ ਸਿੰਘ	ਢ	ਢਢ ਢਾਢੀ ਬੁਢਾ ਅਢ ਢੱਕਣ
ਗ	ਗਣ ਰੰਗਣ ਅਗਣ ਸੰਗ ਸਿੰਗ	ਦ	ਦੌਣ ਦਰਬ ਅਦਮ ਨਿਦਾਨ ਮਦ
ਙ	ਙਣ ਰੰਙਣ ਅਙਣ ਸੰਙ ਸਿੰਙ	ਧ	ਧੌਣ ਧਰਮ ਅਧਮ ਨਿਧਾਨ ਮਧ
ਵ	ਜੰਵ ਵੰਤਨ ਰਵਣ ਵਿਆਨੋ ਜੰਵੂ	ਘ	ਘੜ ਅਘੜ ਸੁਘੜ ਅਘ ਓਘ
ਜ	ਜੰਜ ਜਤਨ ਰਜਣ ਜਿਆਨੋ	ਝ	ਝਗ ਝਗੜਾ ਉਝੜ ਮੱਝ ਮਾਝਾ
ਝ	ਝੰਝ ਝਤਨ ਰਝਣ ਝੜਨਾ	ਕ	ਕਲਮ ਸ਼ਕਲ ਤ ਖੱਤਾ ਖੋਤਾ
ਜ	ਜਗ ਜਤਨ ਜਮੁਨਾ ਜੋਗੀ ਆਜੂ	ਕ਼	ਕ਼ਲਮ ਅਕ਼ਲ ਤ਼ ਖ਼ਤ਼ਾ ਤ਼ੋਤ਼ਾ
ਯ	ਯਗ ਯਤਨ ਯਮੁਨਾ ਯੋਗੀ ਆਯੂ	ਖ	ਖੂਹ ਖਜੂਰ ਗ ਗਊ ਗਰੜ
ਜ	ਜਨ ਅਰਜ ਜੁਲਮ ਹਾਜਰ ਜਾਤ	ਖ਼	ਖ਼ੁਸ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਗ਼ ਗ਼ਲਤ ਮੁਰਗ਼ਾ
ਜ਼	ਜ਼ਨ ਅਰਜ਼ ਜ਼ੁਲਮ ਹਾਜ਼ਰ ਜ਼ਾਤ	ਫ	ਫਿਹਤ ਸਫਲ ਫੁਲੇਲ
ਜ਼ੁ	ਯੁ ਜ਼ੂਲ ਅਜ਼ੁਦਾਨ ਅਯੁਦੋਨ	ਫ਼	ਫ਼ਰਸ਼ ਫ਼ੁਹਾਰਾ ਫ਼ਾਰਮ
ਤ	ਤੁਟੇ ਤੁਠਨਾ ਕਤਨਾ	ਰ	ਗਰ ਘਰਵਾਰਾ ਸਮਾਰੇ
ਟ	ਟੁਟੇ ਟੁਠਨਾ ਕਟਨਾ	ਲ	ਗਲ ਘਰਵਾਲਾ ਸਮਾਲੇ
ਤ	ਤਿਹਾਇਆ (ਤ੍ਰੇਹ)	ਰ	ਰਾੜਾ ਰਾਰਾ ਵਾਰ ਫਰਕ
ਧ	ਧਿਆਇਆ (ਜਪਨਾ)	ੜ	ੜਾੜਾ ਜਨਮੜਾ ਵਾੜ ੜੜਕ
ਣ	ਣਾਮ ਮਣ ਸੁਣਨਾ ਸੁਨਣਾ ਸੁਣਨਾ	ੜ	ਬੜਾ ਵੜਾ ਵੜਿਆਈ ਲੋੜੀਂਦਾ
ਨ	ਨਾਮ ਮਨ ਸੁਨਨਾ ਨਾਨਕ	ਡ	ਬਡਾ ਵਡਾ ਵਡਿਆਈ ਲੋਡੀਂਦਾ
ਅ	ਗੁਆਰ ਦੁਆਰ ਸੁਆਮੀ ਗੁਆਇਆ		ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਰੂਪ :—
ਵ	ਗਵਾਰ ਦਵਾਰ ਸਵਾਮੀ ਗਵਾਇਆ	ਲ਼	ਗਲ਼ ਮੂਲ਼ੀ ਓਲ਼ਗ ਓਲ਼ਗੀਆ
ਵ	ਵੱਡਾ ਵੱਛਾ ਵਿਦਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ	ਲ	ਗਲ ਮੂਲੀ
ਬ	ਬੱਡਾ ਬੱਛਾ ਬਿਦਿਆ	ਲੱ	ਗੱਲ ਮੂੱਲੀ ਕਿੱਲਾ
		ਲ੍ਹ	ਗਲ੍ਹ ਮੂਲ੍ਹੀ ਚੂਲ੍ਹਾ ਕਿਲ੍ਹਾ

ਰ ਚਰ ਵਰੇ ਵਰਿਆ ਕਾਰਾ ਨ ਨਾਵਾ ਕਾਨ ਕਨ ਬੰਨਾ ਬਨਾਇਆ
ਰੁ ਚਰੁ ਵਰੁੇ ਵਰੁਿਆ ਕਾਰੁਾ ਨੁ ਨੁਾਵਾ ਕਾਨੁ ਕਨੁ ਬੰਨੁਾ ਬਨੁਾਇਆ
ੜ ਚੜ ਚੜਨਾ ਚੜਤ ਪੜਨਾ ਕੜ ਮ ਸਮਾਲੇ ਸਮਲ ਤੁਮਾਰੇ
ੜੁ ਚੜੁ ਚੜੁਨਾ ਚੜੁਤ ਪੜੁਨਾ ਕੜੁ ਮੁ ਸਮੁਾਲੇ ਸਮੁਲ ਤੁਮੁਾਰੇ ਸਿੰਙੁਾਰੇ
ੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹ ਚੜ੍ਹਨਾ ਚੜ੍ਹਤ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕੜ੍ਹ ਖੇਰੇ ਖੇਰੁ ਖੁਰੇ ਖੁਰੁ

ਰ(੍ਰ) (ਪੂਰਾ) ੍ਰ (ਅੱਧਾ) ਨੋਟ :– ਹਰ ਲਗ ਮਾਤਰ ਚਰਨਾ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰ– ਰਾਮ ਹਰ ਹਰਨ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰ ਦਰਗਹ ਕਰਮ
(੍ਰ)ਇਹ ਰਾਰਾ ਪੂਰਾ ਪਰ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਅੱਧਾ ਜਿਵੇਂ :– ਪ੍ਰਭ=ਪਰੱਭ ਗ੍ਰੰਥ
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਕਾਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤ੍ਰੈਲ ਤ੍ਰੇੜ ਕ੍ਰੋਧ ਕ੍ਰਧਤ ਕ੍ਰਿਪਾ = ਕਰਿਪਾ
ਧ੍ਰਮ = ਧਰਮ ਸ੍ਰਮ ਸ੍ਰਪ ਸ੍ਰਪਨੀ ਸ੍ਰਬ ਕ੍ਰਮ ਨ੍ਰਮ ਪ੍ਰਣ ਪ੍ਰਬਤ ਦ੍ਰਪ ਕੰਦ੍ਰਪ ਗੰਧ੍ਰਬ
ਨ੍ਰਿਗੁਣ=ਨਿਰ੍ਗੁਣ ਨ੍ਰਿਦੋਸ਼ ਨ੍ਰਿਜਤਨ ਨ੍ਰਿਤਾਪੇ ਨ੍ਰਿਧੂਤੇ ਨ੍ਰਿਖ ਨ੍ਰਿਤ ਸਮ੍ਰਥ ਸਮ੍ਰਿਥ
ਮਸ੍ਰ = ਮਸਟ ਬਿਸ੍ਰਾ ਗ੍ਰਿਸ੍ਰ ਪਸ੍ਰਮ ਦਸ੍ਰਗੀਰ ਨਾਸ੍ਰਿ ਇਸ੍ਰਾਨ ਸ੍ਰੋਹ ਕ੍ਰਿਸ੍ਰ ਅਸਿਤ੍ਰਤੇਂ
ਅਸਿਤ੍ਰਤੇ
ਮ੍ਰਿਤ੍ਰ = ਮਰਿਤਉ ਕਲ੍ਹਚਰੇ = ਕਲਉਚਰੇ

ਪਾਠ ੬ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੀ ਅਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ

ਸਤ ਸੱਤ ਸਤਿ ਸਤੁ ਸੰਤ ਸੰਤਿ ਸੰਤੁ ਸਾਂਤ ਸਾਂਤਿ ਸਾਂਤੁ ਨਾਮ ਨਾਮਿ ਨਾਮੁ
ਵਿਚ ਵਿਚਿ ਵਿਚੁ ਮੁਹੋ ਮੂਹੋ ਮੂਹੋਂ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰਭਿ ਪ੍ਰਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਭੇ
ਸਾਤ ਸੱਤਾ ਸਤਿ ਸੱਤਿ ਸਿਤ ਸਤੀ ਸੀਤ ਸਤੁ ਸੁਤ ਸਤੂ ਸੂਤ ਸੇਤ ਸਤੇ ਸੇਤੇ
ਸਤੈ ਸੈਤ ਸਤੋ ਸੋਤ ਸਤੌ ਸੌਤ ਸੰਤ ਸਤੰ ਸਾਂਤ ਸਤਾਂ ਮੂੰਹ ਮਹਿੰ ਮੀਂਹ
ਪਰਨ ਪਾਰਨ ਪੁਰਨ ਪੂਰਨ ਪਿਰਨ ਪੀਰਨ ਪਰਾਨ ਪੁਰਾਨ ਪੂਰਾਨ ਪਿਰਾਨ
ਪੀਰਾਨ ਪ੍ਰਣ ਪ੍ਰਾਣ ਪੌਰਾਨ ਪੁਰਾਨਾ ਪੁਰੇਨ ਪੇਰਨ ਪਰਨਾ ਪਾਰਨਾ ਪੂਰਨਾ ਪਰੇਨਾ
ਸੋਚੈ ਸੋਚੇ ਗਾਵੈ ਗਾਵੇ ਵੇਖੈ ਵੇਖੇ ਨਾਮੈ ਸਾਚੈ ਸੀਚਾਨੈ ਕਰਣੈ ਹਉਮੈ ਮੰਨੈ ਪ੍ਰਭੌ
ਸਹਾ ਸਹੀ ਸਿਹ ਸਹ ਸਹਿ ਸਹੇ ਸਹੈ ਸਹੂ ਸੁਹ ਸਹੁ ਸਹੋ ਸਹੌ ਸਹੀ ਸਹਾਂ
ਨ ਨਾ ਨਹ ਨਹਿ ਨਿਹ ਨਹੀ ਨਹੇ ਨਿਹੁ ਨੁਹ ਤਹ ਤਹਿ ਤਿਹ ਤਿਹੇ ਤੇਹਾ
ਤਿਹੀ ਤਿਹੁ ਤੇਹੁ ਤੇਹੋ ਜਹ ਜਹਿ ਜਿਹ ਜਿਹਿ ਜਿਹਾ ਦੇ ਦੇਹ ਦਿਹ ਦਿਹਿ
ਉਹਨਾ ਉਨ੍ਹਾ ਇਹਨਾ ਇਨ੍ਹਾ ਹਹ ਹਹਿ ਹੋਹਿ ਹੋਹੀ ਹੋਹੁ ਹੂਹੂ ਹਾਹਾ ਸੂਹੀ
ਰਿਹ ਰਹ ਰਹਹ ਰਹਹਿ ਰਹਹੁ ਰਹਿਹੁ ਰਹਉ ਕਹਹ ਗਹਹਿ ਸੋਹਹਿ ਸਲਾਹਿਹੁ

ਕਰ ਕਰੁ ਕਰੋ ਕਰੌ ਕਰਉ ਕਰਹੁ ਕਰੁਹ ਕਰੇਹੁ ਕਰਿਹੁ ਕਰਿਉ ਕਰਿਓ=ਕਰਜੋ
ਕਰੇਓ ਕਰੇਇ ਕਰੇਹਿ ਕਰਹ ॥ ਕਰੇਇ ਧਰੇਇ ਧਰੇਹਿ ਖਰਚਿਉ ਖਰਚਉ
ਸਿਮਰ ਸਿਮਰੁ ਸਿਮਰੋ ਸਿਮਰੌ ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਹੁ ਸਿਮਰੁਹ ਸਿਮਰੇਹ ਸਿਮਰਿਹੁ
ਸਿਮਰਿਉ ਸਿਮਰਿਓ ਸਿਮਰੇਓ । ਸੇਵਹੁ ਸੇਵਿਹੁ ਸੇਵਿਅਹੁ ਸਿਵਰਹੁ ਸਿਵਰਿਹੁ
ਸਿਵਰਿਅਹੁ ਸੁਣਹੁ ਸੁਣਿਹੁ ਸੁਣਿਅਹੁ ਜਾਣਹੁ ਜਾਣਿਹੁ ਜਾਣਿਅਹੁ ਕਰਹੁ ਕਰਿਹੁ
ਕਰਿਅਹੁ ਖਟਿਹੁ ਖਟਿਅਹੁ ਸਦਿਅਹੁ ਸੁਆਲਿਹੁ ਸੁਆਲਿਉ ਸੰਗ੍ਰਹਹਿ ਉਮਾਹਉ
ਕਰਤਹਉ ਕਹਤਹਉ ਪਾਹੁਨਿਅਹੁ ਨਿਰੰਜਨ ਫਤੇ ਫਤਹ ਫਤਹਿ ਫਤਿਹ ਫਤੇ ਹੈ
ਸੋਹਿਲਾ ਸੋਹੇਲਾ ਸੁਹੇਲਾ ਸੋਹਲਾ ਸੋਲਹਾ ਬਾਰਹ ਬਾਹਰ ਬਾਹਿਰ ਬਾਹੁਰ ਬਹੁਰ
ਬਾਹੁੜ ਬਹੋੜ ਪਾਹਨ ਪਾਹੁਨ ਪਾਹੁਚਾ ਪਾਹੂਚਾ ਸਾਹਬ ਸਾਹਿਬ ਬਹਤੀ ਬਹੁਤੀ
ਕੁਹ੍ਤ ਕੁਹ੍ਥੀ ਚੁਹ੍ਕੀ ਪਿਰ੍ਹੜੀ ਜਵਾਹਰ ਕਰਹਲਾ ਭਵਾਈਅਹਿ ਸੁਣੀਅਹਿ
ਪਹਿਨਾਮੀਆ ਪਹਲਵਾਨੜਾ ਆਸਾਸਹਿ ਲਾਇ ਲਾਏ ਲਾਹਿ ਲਾਹੇ ਲਾਹੁ ਲਾਹੋ
ਜਾ–ਗਹੁ ਜਾ–ਗੁਹ ਸੋ–ਵਹੁ ਸੈ–ਵੁਹ ਜਾਣਹੁ ਕਰਹੁ ਚਾਲਸਹੁ ਜਾਵਹੁ ਪੇਖਹੁ
ਆ-ਖਹਿ ਆ-ਖਿਹ ਮੰ-ਗਹਿ ਜਾ-ਗਹਿ ਖਾਵਹਿ ਸੋਵਹਿ ਪਾਵਹੇ ਸਮਾਲਹੇ
ਫਤਿਹ ਚਾਲਿਹ ਸਮਾਲਿਹ ਨਿਹਾਲਿਹ ਪਨਿਹਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰੀ ਅਹੰਕਾਰ ਹੰਕਾਰ
ਅਹਕਾਰ ਆਵੋ ਆਵੌ ਅ–ਵਉ ਹੋਵੌ ਹੋ–ਵਉ ਹੋਵੈ ਹੋ–ਵਏ ਜਾਵਏ ਆਵਏ
ਕਮਾਵਏ ਜਾਵੀ ਜਾ–ਵਈ ਹੋਵਈ ਰਿਹਾ ਰਹਿਆ ਕਿਹਾ ਕਹਿਆ ਗਹਿਆ
ਦਿਆ ਦਇਆ ਲਿਆ ਲਇਆ ਮਇਆ ਗਇਆ ਸਿਰਠ ਕ੍ਰਿਸਠਿ ਸ੍ਰੇਸਟ
ਆਕਾਸ ਅਕਾਸ ਪਾਤਾਲ ਪਤਾਲ ਪਾਤਾਲਾ ਆਗਾਸਾ ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ
ਆਕਾਰ ਅਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਸਾਲਾਹਣ ਭੈ ਭਏਂ ਕੈ ਕਏ ਗੈ ਗਏ ਰਏ
ਕੋ ਕੌ ਕਉ ਕਉਨ ਭੌ ਭਉ ਪੌੜੀ ਪਉੜੀ ਚੌੱਥਾ ਚਉਥਾ ਜਉਲਾ ਸਮਉਲਾ
ਨਿਰਭਉ ਚਉਨੇ ਗਉਨਾ ਹੋਮੈ ਹਉਮੈ ਗਉੜੀ ਸਉਤ ਠਉਰ ਕਸਉਟੀ
ਨਮ ਨਮੋ ਨਮੋਸ ਨਮੋਸਤ ਨਮੱਸ ਨਮੱਸਤ ਨਮੱਸਤੇ ਨਮਸਤੰ ਨਮਸਤ੍ਵੰ=
ਨਮੱਸਤੁਅੰ ਨਮਸਤਸਤ=ਨਮੱਸਤੱਸਤ ਸਮਸਤਸਤ ਨਮਸਤੁਲ ਸਮਸਤੁਲ ਅਫਵੂਲ
ਪ੍ਰਿਥੀਉਲ ਸਰਬਤ੍ਰ ਕੁਨਿੰਦ ਰਹਿੰਦ ਦਿਹੰਦ ਏਵਡ ਜੇਵਡ ਤੇਵਡ ਕੇਵਡ
ਜੇ ਵਡਭਾਗ ਇਵੇਹਾ ਜਿਵੇਹਾ ਤੇਵੇਹਾ ਤੇਵੇਹੋ ਜੇਵੇਂਹੋ ਜਿਨੇਹਾ ਤਿਨੇਹਾ ਦੂਜਾ ਤੀਜਾ
ਇਕਦੂ ਸਭਦੂ ਪਹਿਲੋਂਦੇ ਪਿਛੋਂਦੇ ਵਿਚੁਦੇ ਮਨੁਖ ਮਾਨੁਸ ਮਾਨੁਖ ਅਚ+ਰਜ
ਆ+ਚਰਜ ਅਸ+ਚਰਜ ਮੇਲੇ ਮੈਲੇ ਲਏਇ ਮੇ–ਰਵਦ ਮੇ–ਰਵੀ ਨਾ–ਮਰਜਾਦ

ਪਉੜੀ

ਲਮਕਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ :–

ਲੋ ਲੋਅ ਲੋਆ ਲੋਈ ਲੋਇ ਲੋਏ ਲੋਊ ਲੋਉ ਲੋਓ ਜੀ ਜੀਅ=ਜੀਯ ਜੀਆ
ਜਿਯਾ ਜੀਇ ਜੀਏ ਜੀਉ ਜੀਓ ਜੀਓ ਹੁਅ ਹੁਆ ਹੁਐ ਹੋਆ ਹੈ ਹਏ ਹੋਏ
ਛਿਅ ਛਿਆ ਘਿਉ ਪਿਰ ਪ੍ਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਿਉ ਕੀਤੀ ਕੀਈ ਸੰਤੋਖੀਈ
ਦਥਾ ਦੱਥਾ ਦਖਾਅ ਦਥੱਾ ਦ੍ਥਾ ਬਰਾ ਬੱਰਾ ਬਰਾਅ ਬਰੱਾ ਬ੍ਰਾ ਸੇ ਸੇਅ ਸੇੱ

ਮੁਕਤਾ ਅੱਧਕ ਬਿੰਦੀ ਅਤੇ ਟਿੱਪੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ

ਸਤ ਸੱਤ ਜਤੇ ਜੱਤ ਜਪ ਜੱਪ ਬੁਝੈ ਬੁੱਝੈ ਸਭਾ ਸੱਭਾ ਦਿਸਾ ਦਿੱਸਾ
ਸਤਰ ਸੱਤਰ ਮੁਕਰ ਮੁੱਕਰ ਮੁਸਲਾ ਮੁਸੱਲਾ ਅਸਤ ਅਸੱਤ ਸਾਧਾ ਸੱਧਾ
ਵੱਡਾ ਵੱਡੇ ਵੱਡਿਆਈਆ ਸੱਚ ਸੱਚਾ ਸੱਚਾ ਸੱਚੀ ਦਿੱਸੇ ਦੀੱਸੇ
ਸੁਰੰ ਸੁਰੰਗ ਸੈਭੰ ਸੈਭੰਗ ਵੇਦੰ ਵੇਦੰਗ ਮਤ ਮਤੰਗ ਤੁਰੰ ਤੁਰੰਗ
ਹੰਸ ਹਨਸ ਸੁੰਤ ਸੁਨਤ ਮਿੰਤ ਮਿਨਤ ਜੰਤ ਜਨਤ ਬੰਤਾ ਬਨਤਾ
ਅੰਨਤ ਅਨੰਤ ਅਨੰਤੰ ਅੰਨੰਤੰ ਅਭੱਗ ਅਭੰਗ ਅਭੰਗੀ ਰੰਗਨ ਰੰਙਣ ਰੰਵਣ
ਲੰਗਰ ਲਗੰਨ ਲਗਨੰ ਨਿਧਾਨ ਨਿਧਾਨੰ ਪਹੇਅੰ ਨਮਸਤੰ ਇਸਨਾਨੰ
ੰ+ੱ=ਁ ਸਤੀ ਸੱਤੀ ਸੱਤੀਂ=ਸਤੀਂ ਖਿੱਤੀ ਖਿੱਤੀਂ ਖਿਤੀਂ ਖਿੰਤੀਂ ਕੰੀ
ੰ ਭਰਵੀਂ ਅਵਾਜ :– ਤੂੰ ਹੰਉ ਕੰਉ ਜਾਚੰਉ ਕਹੰਉ ਹੱਉ ਰਾਤੰੀ
ੱ ਸਧਾਰਨ ਅਵਾਜ :- ਹੰਉ ਧੰਉ ਹੇਰਿੰਓ ਉਲੰਘਾਇ
ਅਲੰ ਅਲੰਖ ਅਲੱ ਅਲੱਖ ਅਲੰਖੰ ਅਲੱਖੰ ਅਲੱਖੱ
ਪਲਘ ਪਲੱਘ ਪਲੰਘ ਪਲੰਘ = ਪਲਘੰ ਪਲੱਘੰ ਪਲੰਘੰ ਪਲੰਘ
ਸੁਰਗ ਸੁਰੱਗ ਸੁਰੰਗ ਸੁਰੰਗ = ਅਨਦ ਅਨੱਦ ਅਨੰਦ ਅਨੰਦ
ਆਨਦੰ ਆਨੰਦ ਅਨਾਦ ਅਨਾਦੰ ਆਵਦੇ ਆਵੱਦੇ ਆਵੰਦੇ ਆਵੰਦੇ
ਖਾਵਦਾ ਖਾਂਵਦਾ ਖਾਵੰਦਾ ਖਾਵੰਦਾ ਉਠਦਿਆਂ ਉਠੰਦਿਆਂ ਬਹਦਿਆਂ ਬਹੰਦਿਆਂ
ਖਾਵੰਦਿਆ ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆਂ ਧਨ ਧੰਨ ਸਤ ਸੱਤ ਸੰਤ ਸਨ ਸੰਨ ਸਨ੍ਹ ਸਨ੍ਹੀ
ਸੁਮਤ ਸਮਤ ਸੰਮਤ ਜਾਚਉ ਜਾਚਉਂ ਜਾਚੰਉ ਜਾਚੰਉ ਨਹਿ ਨਹਿੰ
ਮਹਿਗਾ ਮਹਿੰਗਾ ਮਹਿੰ+ਗਰ ਮ+ਹਿੰਦਰ ਉਲੰਘਾਇਣ ਉਲੰਘਾਇਣ
ਮਾਝੀ ਪੰਜਾਬੀ :– ਸੰਘ ਕੰਘਾ ਜਥਾ ਪਤਾ ਕੁਛ ਪਿਤਾ ਵਿਚ ਸਭ ਗਲ ਕਿਥੋਂ
ਲਹਿੰਦੀ ਪੰ: :– ਸਘ ਕਘਾ ਜੱਥਾ ਪੱਤਾ ਕੁਛ ਪਿੱਤਾ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਗੱਲ ਕਿੱਥੋਂ

ਅਰਥ ਦਾ ਫਰਕ :– ਉਦਉ ਊਂਧਉ ਕਪਹਿ ਕੰਪਹਿ ਦੈਤ ਦੈਂਤ ਨੱਵੇ ਨਵੇਂ
ਸਤ ਸੱਤ ਸੰਤ ਸਗ ਸੰਗ ਗੋਲ਼ਾ ਗੋਲਾ ਨਾਵ ਨਾਂਵ ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ
ਅਅ ਅਅੱ ਅਅਂ ਅੱਅਂ ਅੰਅਂ ਅੰਆ ਅੰਈਂ ਅੰਇ ਅਉ ਅਔਂ ਅਊ ਔਅਂ
ਐਓ ਔਹੀ ਔਊ ਉਅਂ ਉਅੱ ਇਆ ਇਅਂ ਇਅੱ ਇੰਇੰ ਇਉ ਈਊ ਈਆ
ਅਮਿਅ ਅਮਿਉ ਤ੍ਰਿਅ ਧ੍ਰਅ ਤਜੀਅ ਭਲੀਅ ਜਾਣੀਅ ਰਮਣੀਯ ਉਦੋਸੀਅ
ਦੁਤੀਅ ਤ੍ਰਿਤੀਅ ਬਿਚਾਰਿਅ ਮਾਖਿਅ ਗਇਅ ਗਰੂਅ ਪਹਰੂਅ ਪਾਹਰੂਆ
ਤੈਨੂੰ ਤੈਕੂ ਤੋਕਉ ਤੋਕਹੁ ਤੋਕਹਿ ਤੈਡਾ ਤੇਰਾ ਮੈਨੂੰ ਮੈਨੋ ਮੋਕੋ ਮੋਕਉ ਮੋਕਹੁ
ਮੋਸਉ ਮੇਰਾ ਮੈਡਾ ਮੋ ਸਿਉ ਤੋ ਸਿਉ ਕਬਹੂ ਦਸਹੂੰ ਸਹੁਹਾਂ ਰਹੁਹਾਂ ਭਰਾਨ-ਹਾਂ
ਨਿ-ਭਰਾਤੇ ਨਿ-ਭਵਿਆਹ ਨਿ-ਮੁਨਿਆਦੀ ਨਿ-ਸਖਣ ਨਿ-ਗੁਰਾ ਨਿ-ਗੁਸਾਏ
ਨਿ–ਗੁਣਿਆ ਨਾ–ਮਰਜਾਦ ਵਿ–ਕਰੀਆ ਬਿ–ਚਖਣ ਬਿ–ਮੁੰਹਰਤ ਬੇ–ਖਰੀਦ
ਬਿ–ਬਰਜਤ ਅ–ਹਿਰਖਵਾਦ ਆ–ਸਤਕ ਕੁ–ਬੁਧਿ ਕੁ–ਦਇਆ ਨਿ–ਧਰਿਆ
ਉ–ਪਰਜਾ ਉ-ਪਰਜਤੇ ਉ-ਪਰੀਆ ਉ–ਲਥੜੇ ਉ-ਵੱਟੀਐ ਸੰ–ਭਵਿਅਉ
ਓਲ਼ਗ ਓਲ਼ਗੀ ਓਲ਼ਗੀਆ ਓਲ਼ਗਣੀ ਨਰ–ਹਰ ਬਾਲ – ਪਨ ਬਾਲਤਨ
ਤਰਨਾਪੇ ਸਾਲ – ਗਿਰਾਮ ਅਨੰਦ – ਮੈ ਕਰੁਣਾ – ਮੈ ਸਲ – ਬਿਸਲ
ਸੇਲ – ਮਸੇਲ ਭੁਜੰਬਲਦਿਉ ਨਿਬਾਹਇਉ ਪਨਹੀਉ ਸਭਹਿਨ ਖਲਇ
ਸੁਧ :- ਸਿਹਤ ਮਿਹਨਤ ਜਿਹੜਾ ਕੁਹਤ ਸੁਹਬਤ ਪਹਿਲਾ ਕਹਿਣਾ ਬਹੁਤਾ ਪਹੁਚਾ
ਅਸੁਧ : ਸੇਹਤ ਮੇਹਨਤ ਜੇਹੜਾ ਕੋਹਤ ਸੋਹਬਤ ਪੈਹਲਾ ਕੈਹਣਾ ਬੋਹਤ ਪੌਹਚਾ
ਕਈ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ ਮੁਹਕਮ ਮੋਹਕਮ ਮੁਹਤ ਮੋਹਤ ਪਹਿਰ ਪਹਰ
ਅਉਸਰ ਅਉਹਠਿ ਅਉਹਾਣੀ ਅਉਹਾਰ ਅਉਗਣ ਅਊਘਟ ਅਉਜਾਤਿ ਅਉਤਾਰ
ਅਉਤਾਕ ਅਉਧੂਤ ਉਪਕੰਠ ਉਪਜੰਪ ਉਭਸੁਕ ਉਭਕਲੇ ਉਚਹਦੀ– ਚਉਖਨੀਐ
ਛਉਵਾਇਆ ਤਜੀ – ਲੇ ਉਪਾੜੀਲੇ ਕਸੁੰਭਾਇਲੇ ਭਇਲਾ ਉਬਾਰੀਅਲੇ ਪੂਰੀਅਲੇ
ਕਿ ਕਿਓਨ ਵਿਰਿਕਿਓਨ ਟਿਕਿਓਨ ਠਿਣਕਿਓਨ ਰਿੜਕਿਓਨ ਮਿਲੇਗਣੀ
ਪਲੱਟੀਐ ਦਬੱਟੀਐ ਛਾਵੜੀਏਹਿ ਉਗਵਣਹੁ ਆਥਵਣਹੁ ਚੰਗੀਆਹ ਖੜੀਆਹ
ਸਸੁੜੀਆਹ ਇਕੇਲੜੀਆਹ ਸਹਲੜੀਆਹ ਬਾਹੜੀਆ ਬਾਹੜੀਆਹਾ ਵਿਟੜਿਅਹੁ
ਵਟਾਊੜਿਆਂ ਨਵੇਲੜੀਏ ਬੁਲਾਇੜੀਏ ਮੁਕਿਹਿ ਚੁਕਿਹਿ ਪਇਅੰਪਹਿ ਕੀਓਇ
ਪਤੀਣੋਹਿ ਮੁਇਓਹਿ ਵਿਸਰਿਓਹਿ ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ ਉਛਾਹੜਾ ਉਛਾਹਾੜਾ ਵਿਡਾਨੜੇ
ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ਸਰਸਿਅੜੇ ਛਿਜੰਦੜੀ ਜਲੰਦੜੀ ਡੂਜੜਾ ਦੀਹੜਾ ਪੜੀਵਦੇ ਮੂੜੜੇ

ਸਸੀਅਰ ਸਿਸੀਅਰ ਸਸਕੀਕ ਸਿਹਜਾਸਣੀ ਸਹੇਤ ਸੰਹੇਤ ਘੋਰੰਧਾਰ ਪਾਖੰਤਣ ਪਤਿਸਟਿਆ ਪਾਪਿਸਟ ਪਾਪੀਸਣ ਪ੍ਰਹਾਰੇਣ ਪ੍ਰਮਾਰੰਥ ਪਾਰਮਲੇ ਪਰਮਲੀਓ ਮਨੋਪਮੰ ਮਨੋਰਮੰ ਮਦੋਨਮਤੰ ਨਿਰੰਤਰ ਰਿਦੰਤਰ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਪੜ੍ਹਨ-ਸਾਲ ਸੋਹਿਲੜਾ ਸੁਹੇਲੜਾ ਸੁਹੇਲੜੀ ਸੁਹਾਵੜੀ ਸੰਧਉਰਾ ਝਲੁੰਭਲੈ ਲੋਹਉ ਦੂਲਭਾਇਉ ਦੂਲਭਾਇਅਉ ਦੂਲਭਾਵਉ ਉਮਾਹਓ ਲਾਹਓ ਭਾਵਓ ਦੇਖਦੇ ਆਵਏ ਮੇਲਈ

ਦੋਹਰੇ ਸ਼ਬਦ=ਸਮੱਗਰੀ ਸਮਿਗਰੀ ਸਗਰੀ ਮਿਗਰੀ ਸੋ ਹੰ ਹੰ ਸਾ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ ਪਰਮਲ ਪਰ ਮਲ ਮਨਮੁਖਿ ਮਨਿ ਮੁਖਿ ਉਚਰੈ ਉ ਚਰੇ ਅਨਿੱਤ ਅਨਿਤ ਅਨਤ ਆਰਣ ਅਹਰੇਣ ਅੱਭਰ ਅ-ਭਰ ਸਮਤ ਸੰਮਤ ਨ੍ਯਾਤਿ ਇਕਤ ਇਕੱਤ ਇਕਤ੍ਰ ਸੁਚੀਤ ਸੁ ਚੀਤ ਸੁਥਾਨ ਸੁ ਥਾਨ ਸੁਕਰਣੀ ਸੁ ਕਰਣੀ ਦਖਣਾ ਦਖਿਣਾ ਕੁਰਲਾਇ ਕਰੁ ਲਾਇ ਤਿਸਨਾ=ਤ੍ਰੇਹ ਤਿਸੁਨ=ਤਿਸ ਸਰਣਾਗਤ ਸਰਣਾਗਤਾ ਸਰਣਾਗਤੀ ਤੱਕੀ ਤਾ ਕੀ ਕਲਤ ਕਲੱਤਰ ਦਿੜਾਇਆ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਇਕ ਏਕ

ਖਾਸ ਸ਼ਬਦ = ਮਕਾਨ ਮਕਾਂ ਮਕਾ ਮਕੀਨ ਮਕੀਂ ਮਕੀ ਦੀਨ ਦੀਂ ਦੀ ਯਾਕੀਨ ਯਾਕੀਂ ਯਾਕੀ ਜੈਕਾਰ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕੁਰੰਕਹਿ ਈਧਨ ਕੀਤੋਮੂ ਘਣਾ ਭੋਰੀ ਦਿਤੀਮੁ ਭਾਹਿ ਲਧਮੁ=ਮੈ ਲਧਾ ਡਿਠਿਮੁ ਸੀਤਮੁ ਊਨਮੁ ਢੂੰਢਮੁ ਢੰਢੋਲਮੁ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ ਅੱਖਲ ਅਖਿਲ ਅਲੱਖ ਸਰਪਰ ਪਰਸਪਰ ਤਤਕਾਲ ਸੁਖਦਾਈ ਪਰਹਰ ਮਾਨਨਿ ਮਾਨ ਵਵਾਈਐ । ਜਾ ਇਹੁ ਨ ਸੀਉ । ਜਬ ਕਛ ਨ ਸੀਉ । ਜਾ ਨ ਸਿਆ ਕਿਆ ਚਾਕਰੀ ਜਾ ਜੰਮੇ ਕਿਆ ਕਾਰ । ਕਾਦੀਆ ਕਾਜੀਆ ਮੋਹਿ ਤ੍ਰੋਹਿ ਸੋਈ ਗੋਬਿੰਦੇ ਭੋਗਵਤ ਜੋਆਨੀ ਸੋਹੰਤੀ ਸੋਹਾਗਣਿ ਦੋਆਲੇ ਲੋਭਾਨ ਧੰਨੋ ਜਾਨੋ ਗਿਆਨੋ ਪਛਾਨੋ ਜਹਾਨੋ ਮਿਆਨੋ ਪਰਵਾਨੋ ਅਨਦਿਨੋ ਏਕੋ ਬਿਬੇਕੋ

ਪੰਜਾਬੀ :- ਸਮਰੱਥ ਸਮ੍ਰਥ ਸਮ੍ਰਿਥ ਸੰਮ੍ਰਿਥ

ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ :- ਸਮ੍ਰਥ = ਸਮਰ੍ਥ ਭ੍ਰਮ = ਭਰ੍ਮ

ਬ੍ਰਤ ਬ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਿਥਾ ਬ੍ਰਿਛ ਬ੍ਰਿਸਟ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਧ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ੍ਰਿਮਾਨ ਤ੍ਰਿਭਵਨ ਤ੍ਰਿਬਰਗ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣ ਚੰਦ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਾਣ ਕ੍ਰਿਤੁਆ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਚੱਕ੍ਰ ਚੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰ ਸੱਤ੍ਰੋ ਮਿੱਤ੍ਰੋ ਚਿੱਤ੍ਰੈ ਭਿੱਤ੍ਰੋ ਪਵਿੱਤ੍ਰੋ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਬ੍ਰਹਮ ਬ੍ਰਹੋਮਾ ਬ੍ਰਹਮੰ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਸ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮਟਿਆ ਪੀਉ = ਪੀਵਾਂ ਪੀਅਉ = ਪੀਤਾ ਪਢਿਅਉ ਧਰਿਅਉ ਪਰਵਰਿਅਉ ਇ:ਲਿੰਗ ਇਕ ਵਚਨ ਬਿਨਾਂ ਸਿਹਾਰੀ :- ਧਨ ਕੰਧ ਧੀਰ ਨੀਦ ਆਸ ਕਲਮ

ਜਲੇ ਹਰੀ ਥਲੇ ਹਰੀ । ਜਲਸ ਤੁਹੀ ਥਲਸ ਤੁਹੀ । ਸਜਸ ਤੁਯੰ ਧਜਸ ਤੁਯੰ ਕਿ ਆਗੰਜਸ ਕਿ ਆਭੰਜਸ । ਅਟਾਟਸੁਚ ਅਡੰਗਸੁਚ ਅਥਾਨਸੁ ਅਜੋਧਸੁਚ, ਆ-ਅੰਗਸਤ ਇ-ਅੰਗਸਤ ਬਿਰੱਕਤੁਆ ਪ੍ਰਕਾਸੰ ਅਵਿਗਤੁਆ ਪ੍ਰਣਾਸੰ ਉ ਅਸਤੁਆ ਅਕਾਰੰ ਕ੍ਰਿ ਅਸਤੁਆ ਕ੍ਰਿਹਾਲੰ ਵਿਕਸਤੁਆ ਅਨੇਕੰ ਣਕਸਤੁਆ ਅਣਾਪੰ ਅਜਿਤ ਜਿਤੇ ਅਬਾਹ ਬਾਹੇ ਅਮੁੰਨ ਮੁੰਨੇ ਅਹੇਹੇ ਹੇਹੇ ਝਾਗੜਦੰਗ ਨਾਗੜਦੰਗ ਪਾਗੜਦੀ ਪ੍ਰਹਸਤ ਪਠਿਜੇ ਦਾਗੜਦੀ ਦੈ ਕੇ ਦਲ ਅਨਗਨ। ਢਲ-ਹਲ ਸੁ ਢੱਲੀ ਢੋਲਾਣੰ ਭਣਣੰਕ ਘੈ ਘੁੰਮੇ ਘਾਯੰ ਅਘਾਯੰ ਬਰਖਤ ਸਰਬਰ ਝੜਾਕ ਝਾੜੇ ਤੜਾਕ ਤਾੜੇ ਰਣੰਕ ਜੋਹੰ ਉਠੰਤ ਕ੍ਰੋਹੰ ਤ੍ਰਿਣ-ਨਿਣ ਤੀਰੰ ਬ੍ਰਿਣ-ਨਿਣ ਬੀਰੰ ਤੱਤ ਤੀਰੰ ਬਬ ਬੀਰੰ ਅੱਅ ਅੰਗੀ ਜੱਜ ਜੰਗੀ ਹੱਹ ਹੂਹੰ ਅੱਅ ਐਣੰ ਟੂਟਰ ਟੀਕ ਟੂਟੇ ਟੋਪੰ ਚਚੱਕ ਚਉਦਣੋ ਚਕੰ ਅਸਤ੍ਰਣੀ ਸਸਤ੍ਰਣੀ ਭੂਤਨੇਸਰੀ ਰਾਜੇਸ੍ਵਰੀ ਅਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੇ ਕਾਰਨੋ ਅਨਿਤ ਨਿੱਤ ਹੋਹਿੰਗੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰੰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਹੋਹਿੰਗੇ ਭਭਕੰਤ ਘਾਇ ਭਹਰੰਤ ਭਾਇ ਖਥਕੰਤ ਕ੍ਰੀੜੰਤ ਟੂਟੰਤੰਤ ਖੋਲੰ ਢਮੰਕੰਤ ਢੋਲੰ ਚਲੰਤੰਤ ਜੁਝੰਤੰਤ ਢਢੱਕੰਤ ਬਬੱਕੰਤ ਬਹੱਤੰਤ ਝਲੱਕੰਤ ਉਲੱਥੱਤ ਪਲੁੱਥੱਤ ਤ੍ਰਿੜ-ਰਿੜ ਬ੍ਰਿੜ-ਰਿੜ ਦ੍ਰਿੜ-ਰਿੜ ਰ੍ਰਿੜ-ਰਿੜ ਅ੍ਰੜ-ਰਿੜ ਜ੍ਰੜ-ਰਿੜ ਲ੍ਰੜ-ਰੜ ਬ੍ਰੜ-ਰੜ ਝ੍ਰੜ-ਰਝ ਖਰ-ੜਰ ਤ੍ਰਿੜ-ਡਿੜ ਖ੍ਰਿੜ-ਡਿੜ ਹ੍ਰਿੜ-ਡਿੜ ਹਰੜੰਤ ਖਰੜੰਤ ਦਿਰੜੰਤ ਖਿਰੜੰਤ ਡਗਡ ਸਡਗ ਕੰਪਗ ਰਾਵੱਲੜੇ ਭੇਖ ਸਤ੍ਰਾਂਤਕ ਕਵਚਾਂਤਕ ਕਵਚਾਂਤ ਕਰ

ਿ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਅਨਿਕ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਉ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਵਿਗਤ ਅਨਿਤ ਅਨਿੱਤ ਕਵਿਤ ਕਵਿਤਾ ਕਬਿੱਤ ਕੁਛਿਤ ਕੋਟਿਕ ਕਨਿਕ ਕੁਬਿਜਾ ਕੁਟਿਲ-ਤਾ ਕੁਚਿਲ ਖਚਿਤ ਗਨਿਕਾ ਚਰਿਤ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਛਮਿਛਰੀ ਜੇਤਿਕ ਤਰਿਬੇ ਦਖਿਣ ਦਾਰਿਦ ਦਾਰਿੱਦ੍ਰ ਦੁਬਿਧਾ ਨਾਟਿਕ ਨਲਿਨੀ ਪੰਡਿਤ ਪਲਿਚ ਪ੍ਰਤਿਤ ਬਧਿਕ ਬਿਬਿਧਿ ਭਰਮਿਨ ਮਧਿਮ ਮੰਘਿਰ ਮਲਿਨ ਲਲਿਤ ਲਾਡਿਲੇ ਲਰਿਕੀ ਲਰਿਕਨ

ੁ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਕਰੁਣਾ ਅੰਕੁਰ ਅਸੁਰ ਅਸੁਨਿ ਅੰਜੁਲੀ ਆਤੁਰ ਅੰਧੁਲਾ ਅੰਗੁਰੀਆ ਪਿੰਗੁਰੀਆ ਆਕੁਲ ਅ-ਤੁਲ ਅੰਭੁਲਾ ਸਸੁਰ ਸਗੁਨ ਸੰਕੁੜਾ ਸਾਬੁਨ ਹਾਟੁਲੀ ਕਿੰਗੁਰੀ ਗਾਂਠੁਲੀ ਚਤੁਰ ਚਤੁਰਥ ਜਸੁਧਾ ਜੰਬੁਕ ਠਾਕੁਰ ਠਕੁਰਾਈ ਡਫੁਰੀ ਤਰੁਣ ਤਰੁਨਿ ਧਾਤੁਰ ਬਾਜੀ ਨਿਕੁਟੀ ਪਛੁਤਾਇ ਬਿਛੁਰਤ ਬੇਸੁਆ ਬਪੁਰੇ ਬੰਧੁਨ ਬੰਧੁਪ ਬਸੁਧਾ ਬਗੁਲਾ ਖਿਜੁਲ ਬੇਗੁਲ ਭੇਟੁਲੇ ਭੰਗੁਨਾ ਮਾਨੁਸ ਮਾਨੁਖ ਮ-ਨੁਖ ਮਛੁਲੀ ਮੇਖੁਲੀ ਮੀਤੁਲਾ ਰੇਣੁਕਾ ਰੰਗੁਲੇ ਵਿਛੁੜੀ ਵਾਸੁਲਾ ਵਿਸੁਏ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਆਕਰਨ ਨਿਯਮ

ਫ਼ਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਸ਼ਬਦ : ਪਿਛਲਾ ਮੁਕਤਾ ਹ=ਾ=ਹ੍ ਜਿਵੇਂ ਬਾਰਹ੍ ਬਾਰ੍ਹਾ ਤਰਹ੍
ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹ=ਹਿ ਆਵਹ=ਆਵਹਿ ਹਮਹ ਖਟਹ ਆਵਧਹ ਸੰਗਮਹ ਸਹਲੰਙ
ਕਈ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ :— ਸਹ੍ਸ ਸਹਿਸ ਪਹਰ ਪਹਿਰ ਲਹਣਾ ਲਹਿਣਾ ਗਹਣਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਂਵ ਪੜਨਾਂਵ ਅਤੇ ਪੁਲਿੰਗ ਰੂਪਾਂ ਲਈ ਹ ਹ੍

੧ ਗਿਆਰਹ੍ ਬਾਰਹ ਤੇਰਹ ਚੌਦਹ ਪੰਦਰਹ ਸੋਲਹ ਸਤਾਰਹ ਅਠਾਰਹ ਛਤੀਹ੍
੨ ਨਹ੍ ਦੇਹ—ਅਲਹ ਦਰਗਹ ਨਾਮਹ ਕਲਹ ਮਿਹਰੰਮਤ ਮੁਹਲਤ ਡੀਹੜਾ
ਲੋਹਟ ਮੁਹਛੰਦਾ ਅਹਰਣ ਪਹਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਨਹਦ ਅਨਾਹਦ ਵਜਹ ਕੁਲਹ
੩ ਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਬਹੁ ਵਚਨ ਲਈ : ਅਸੀ, ਹਮ, = ਕਰਹ
ਆਵਹ ਜਾਵਹ ਖਾਵਹ ਗਾਵਹ ਪੁਛਹ ਜਪਹ ਬੋਲਹ ਚਾਲਹ ਪਛਾਣਹ

ਕਿਰਿਆ ਅਨ ਪੁਰਖ ਬਹੁ ਵਚਨ ਅਤੇ ਇ:ਲਿੰਗ ਲਈ ਹਿ

੪ ਗਾਵਹਿ ਆਵਹਿ ਧਿਆਵਹਿ ਉਤਰਹਿ ਵਿਸਰਹਿ ਜਪਹਿ ਤਛਾਵਹਿ ਉਡਹਿ
ਗਾਵਨਿ ਧਿਆਵਨਿ ਆਵਨਿ ਹੋਵਨਿ ਉਤਰਸਿ ਧਾਵਸਿ ਗਾਵਸਿ ਗਰਬਸਿ
ਪਹਿਰ ਪਹਿਨ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲੜੀ ਅਹਿਲਾ ਮਹਿ ਸਹਿ ਟਹਿਲ ਗਹਿਰ
੫ ਥਿੱਤਾਂ ਗਿਆਰਵੀਂ ਗਿਆਰਹਿ ਬਾਰਹਿ ਤੇਰਹਿ ਚੌਦਹਿ ਪੰਦਰਹਿ ਬਾਰਸਿ ਚੌਦਸਿ
ਮੈ ਮੈਥੋ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਾਥੋ ਅਸਾਨੂੰ ਅਸੀ ਅਸਾ ਤੁਸਾ ਤੁਸੀ ਤੁਹਾਡਾ ਤੁਹਾਥੋ
ਇਕ ਵਚਨ = ਮੈ ਤੂ ਤੂੰ ਤੁਧੁ ਤੁਝੁ ਓਹ ਉਹੁ ਇਹ ਇਹੁ ਸੋ। ਸਤਕਾਰ ਲਈ
ਬਹੁ ਵਚਨ = ਅਸੀ ਤੁਸੀ ਤੁਮ ਓਹ ਏਹ ਸੇ। ਓਹੁ ਏਹੁ
੧ ਮੈ । ਕਰਾਂ ਕਰੂੰ ਕਰਉ ਜੀਵਊ । ਅਸੀ, ਕਰੇਂ ਕਰਹ ਚਾਲਹ ਸਰੇਵਹ
੨ ਤੂੰ । ਕਰੁ ਚਲੁ । ਤੁਸੀ ਕਰੋ ਕਰਹੁ ਸੇਵਹੁ ਸੇਵੋ
੩ ਉਹੁ ਕਰੈ ਗਾਵੈ ਮੰਗੈ ਬਸਇ । ਓਹ ਕਰੇ ਸੇਵੇ ਕਰਹਿ ਗਾਵਹਿ ਗਾਵਨਿ

ਇਕ ਵਚਨ ਲਈ (ੁ) ਬਹੁ ਵਚਨ ਲਈ ਮੁਕਤਾ ਾ ਂ ੀ ੀਂ ਹ ਹੁ ਨ

ਸਿਖੁ । ਸਿਖ ਸਿਖਾ ਸਿਖਾਂ ਸਿਖਹ ਸਿਖਨ ॥ ਸੰਤੁ । ਸੰਤ ਸੰਤਾ ਸੰਤਹ ਸੰਤਨ
ਭਗਤੁ । ਭਗਤ ਭਗਤਾ ਭਗਤਹ ਭਗਤਨ ਭਗਤਾਹ । ਹੰਸੁ ਹੰਸਾ। ਸਿਧਿ ਸਿਧਾ
ਕਾਰਕੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਈ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਬਿੰਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਭਗਤਾਂ ਸਿਖੰ ਕਚੰ
ਬਿਨਾ ਕਾਰਕ ਸ਼ਬਦ , ਬਿੰਦੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਣੇ ਹੀ ਸੁੱਧ ਹਨ। ਸਿਖ ਦਾਸਾ ਭਗਤਾ

ਪਾਠ ੭ ਸੰਧੀ ਪ੍ਰਕਰਣ

੧ ਰੂੜੀ ੨ ਜੋਗ (ਸਬੰਧਕ ਅਗੇਤਰ ਪਿਛੇਤਰ ਵਿਚਲੇਤਰ) ੩ ਜੋਗ ਰੂੜੀ

੧ ਰੂੜੀ=ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਬਦ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅੰਬ ਦੁੱਧ ਸੂਰਜ ਹੱਥ ਘਰ ਰੁੱਖ ਲਭ

੨ ਜੋਗ ਰੂੜੀ–ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਣਕੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ :– ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਨੰਦ ਲਗਾਮ

੩ ਜੋਗ ਸ਼ਬਦ (ਇਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ) ਪਰ ਮੁਖੀ :–

੧ ਜੁੜੰਤ (ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਮਿਲਣ) :- ਸਤਿਗੁਰੂ ਖੜਗ–ਕੇਤ ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਸਤਭਾਉ ਸਿਰਖੁਥੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਨਿਰਜੋਗ ਜਗਨਾਥ ਜਮਕਾਲ

੨ ਅਗੇਤਰ ਵਾਲੇ :– ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਨਿਰਸ੍ਰੀਕ ਨਿਰਜੁਰ ਨਿਰਧਨ ਅਕਾਲ ਅਵਰਨ ਅਧਰਮ ਭਵਜਲ ਭਉਜਲ ਭੈਜਲ ਨਿਸੰਕ ਨਿਹਸੰਗਾ ਨਿਕਲੰਕ ਨਾਮਰਜਾਦ ਨਾਪਾਕ ਬਿਭੁਗਤ ਬਿਮਰਦਨ ਪਰਮਤਤ ਪਰਮਤੱਤ ਪਰਮਪਦ ਸੁਗਿਆਨ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਲੱਖਣੀ ਸੁਰਗਿਆਨ ਕੁਦਰਿਆ ਕੁਕਰਮ ਕੁਪ੍ਰਵਾਨ ਕੁਮਤਿ ਦੁਰਬਚਨ ਦੁਹਚਾਰਨ ਨਵਤਨ ਨਵਤਨੇ ਨਉਤਨ ਨਵਹਾਨ ਅਣਹੋਂਦਾ ਅਣਜਾਣਤ ਅਣਮੜਿਆ ਅਣਮੰਗਿਆ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰਮੰਤਰ ਸਵਰਨ ਸੁਵਰਨ ਵਡਭਾਗ ਪਰਫੁਲਤ ਪਰਜਲੇ ਪਰਥਾਇ ਬੇ–ਖਰੀਦ ਬੈਆਨੀ ਅਹੰਬੁਧਿ ਅਹੰਕਾਰ ਅਹੰਮੇਵ

ਪਿਛੇਤਰ :– ਬਿਦਅੰਸੀ ਜਾਮਾਲੀ ਇਕ–ਪਦਾ ਦੁਪਦੇ ਤਿਪਦੇ ਚਉਪਦੇ ਪੰਜਪਦੇ ਗਾਡੀਵਾਨ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸਨਮਾਨ ਅਪਮਾਨ ਆਗਿਆਕਾਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਣਹਾਰ ਜਾਨਣਹਾਰ ਝਕੋਲਨਹਾਰ ਗੁਨਹਗਾਰ ਬਨਵਾਰੀ ਬਨਵਾਲੀ ਵਸਗਤ ਪਰਮਗਤ ਛਤਰਪਤਿ ਗਜਪਤਿ ਖਿਖਲੀਪਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਰਮਤਿ ਮਨਮਤਿ ਕਲਪਤਰ ਸੁਰਤਰ ਧਰਨੀਧਰ ਖੜਗਧਰ ਵਿਦਿਆਧਰ ਖਿਨਵੰਤ ਗੁਣਵੰਤ ਸਰਵਰ ਸੌਰੋਵਰ ਹੈਵਰ ਭਰਪੂਰ ਭਰਪੁਰ ਭਰੇਪੁਰ ਬਾਲਪਨ ਬਾਲਤਨ ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਪਾਕਸਾਲ ਤਾਰੀਲੇ

ਅਧਿਕਤਮ ਤੇ ਸ੍ਰੇਸਟ :– ਸਿਖੜਾ ਸਹਵਰੜੇ ਗੁਰਮੰਤਰੜਾ ਅਗੰਮੜਾ

ਪ੍ਰਭਵਾਚਕ :– ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੁਣਤਾਸ ਸੁਖਦਾਈ ਕਿਰਪਾਨਿਧ ਜਲਨਿਧ ਰਘੁਰਾਈ ਮਧੁਸੂਦਨ ਬਿਸੁੰਭਰ ਬੇਪਰਵਾਹ ਬੇਮੁਹਤਾਜ ਜਗਜੀਵਨ ਕਿਰਪਾਲੂ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ

ਵਿਚਲੇਤਰ :– ਖੁਦਾਇਆ ਹੁਕਮ ਹਾਕਮ ਹਕੂਮਤ

ਸੰਧੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕੁਛ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੂਰ ਜਾਂ ਵਿਅੰਜਨ ਨ ਪੈ ਸਕੇ :—
ਪਰਮ + ਈਸਰ = ਪਰਮੇਸਰ ਸੰਧੀ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ੧ ਸ੍ਵਰ ਸੰਧੀ = ਸ੍ਵਰ + ਸ੍ਵਰ = ਸੁਧਾਖ੍ਰਰ = ਸੁਧ੍ਅ + ਅਖਰ ੨ ਵਿਅੰਜਨ ਸੰਧੀ = ਵਿਅੰਜਨ + ਵਿਅੰਜਨ = ਜਗੰਨਾਥ = ਜਗਤ੍ + ਨਾਥ ੩ ਵਿਸਰਗ ਸੰਧੀ

੧ ਸਬਦਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਬਣਤਰ :- ਮੁਰਾਰੀ (ਮੁਰ+ਅਰੀ) ੨ ਉਪਸਰਗ (ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਅਗੇਤਰ) ਉਜੇਵਹਿ=ਉਦ੍ਜੇਵਹਿ ੩ ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਧਾਖਰ = ਸੁਧ+ ਅੱਖਰ

ਸੰਧੀ ਨਿਯਮ :- ੧ ਸ੍ਵਰ+ਸ੍ਵਰ ੨ ਵਿਅੰਜਨ+ਵਿਅੰਜਨ ੩ ਸ੍ਵਰ+ਵਿਅੰਜਨ

੧ ਸ੍ਵਰ ਸੰਧੀ ੧ ਅ+ਅ=ਾ, ਅ+ਾ=ਾ, ਾ+ਾ=ਾ ॥ ੨ ਿ+ਿ , ਿ+ੀ, ੀ+ੀ =ੀ
੩ ੁ+ੁ , ੂ+ੁ , ੂ+ੂ=ੂ ੪ ਅ ਜਾਂ ਾ+ਿ ਜਾਂ ੀ=ੇ ੫ ਅ ਜਾਂ ਾ+ ੁ ਜਾਂ ੂ=ੋ
੬ ਅ ਜਾਂ ਾ+ ੇ= ੈ , ੭ ਅ, ਾ+ ੋ= ੌ , ੌ । ਅ + ੁ= ੌ ॥ ੮ ੰ+ ੌ= ੌਂ

੧ ਸੁਧਾਖ੍ਰਰ =ਸੁਧ+ਅੱਖਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਲਾਖਾੜਾ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਕਾਮਾਰਥੀ ਖੁਧਿਆਰਥ
ਪੁਰਸਾਬਿਰਾ = ਪੁਰਸ + ਆਬਿਰਾ ਦੇਵਾਧਿਦੇਵ ਮਲਆਨਲੋ = ਮਲਅ + ਅਨਲੋ
ਕਿਰਪਾਕਰਹ = ਕਿਰਪਾ + ਆਕਰਹ ਰੋਮਾਵਲਿ = ਰੋਮ + ਆਵਲਿ ਬਿਖਿਆਦ
੨ ਰਵੀਂਦਰ = ਰਵਿ + ਇੰਦਰ ਮੁਨੀਸਰ = ਮੁਨਿ + ਈਸਰ ਮੁਕਤੀਸਰ ਜੋਗੀਸਰ
ਲਖਮੀਸ ਲਖਮੀ + ਈਸ ੩ ਗੁਰੂਪਦੇਸ = ਗੁਰੁ + ਉਪਦੇਸ
੪ ਗੋਬਿੰਦੇਤਿ = ਗੋਬਿੰਦ + ਇਤਿ = ਗੋਬਿੰਦ੍ ਅ ਇ ਤਿ ਜੋਗੇਸਰ ਪਰਮੇਸਰ
੫ ਪੁਰਖੋਤਮੰ = ਪੁਰਖ ਉਤਮੰ = ਪੁਰਖ੍ ਅ ਉ ਤਮੰ
੬ ਅਨੁਸ੍ਵਰ (ੰ ਂ) ਤੋ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਵਰ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਅਰੰਭ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲਾ ਅਨੁਸ੍ਵਰ [ਮ੍] ਹੋ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸ੍ਵਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸ੍ਵਰ ਅ ਹੈ ਤਾਂ ਮ ਹੋ ਗਿਆ । ਸ੍ਵਰ [ਇ] ਦੀ ਥਾਂ ਿ ਅਤੇ ਈ ਦੀ ਥਾਂ ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ :- ਪੁਰਖਮਨੋਪਿਮੰ = ਪੁਰਖੰ ਅਨੋਪਮੰ
ਪਰਮਦਬੁਤੰ = ਪਰੰ ਅਦਬੁਤੰ ਪਰਮਾਦਿ ਪਰੰ ਆਦਿ ਪ੍ਰਸੰਨਮਿਦੰ ਪ੍ਰਸੰਨੰ ਇਦੰ
੭ ਅਦੈਵ ਅਦ੍ ਏਵ । ਸਦੈਵ ਸਦਾ ਏਵ
੮ ਵਨੌਸ਼ਧੀ ਵਨ ਓਸ਼ਧੀ ਮਹੌਸ਼ਧਮ ਮਹਾਂ ਔਸ਼ਧਮ

ਵਿਸਰਗਸੰਧੀ – ਵਿਸਰਗ+ਸ੍ਵਰ ਜਾਂ ਵਿਅੰਜਨ: —ਨਿਸ੍ਫਲੰ ਨਿ:ਫਲੰ ਨਿਹ੍ਫਲੰ । ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ : ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ : ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਦੇ ਤੀਜੇ ਚੌਥੇ ਪੰਜਵੇਂ ਵਿਅੰਜਨ ਜਾਂ ਯ ਰ ਲ ਵ ਨਾਲ ਅਰੰਭ ਹੋਵੇ ਤਾਂ : ਤੋਂ ਬਦਲਿਆ ਇਹ ਉ ਪਹਿਲੇ ਅ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।
ਉਨਿਮੋ ਭਗਵੰਤ ਉਨਿਮਹ ਭਗਵੰਤ ਓਨਿਨ : ਭਗਵੰਤ । ਮਨਸਰਮੰ ਮਨਹਰਮੰ ਮਨ : ਰਮੰ ਮਨੋਰਮੰ । ਨਮਹ ਭਗਵੰਤ ਨਮਸ੍ਭਗਵੰਤ , ਨਮ ਉ ਭਗਵਤ ਨਮ੍ ਅ ਉ ਭਗਵੰਤ ਨਮ ਓ ਭਗਵੰਤ ਨਮੋ ਭਗਵੰਤ ।
ਸਮਾਸੀ ਸ਼ਬਦ :— ਪੁਰਸਾ ਦਮਰਹ = ਪੁਰਸਾਤ੍ ਅਮਰਾ
ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਉਪਸਰਗ (ਅਗੇਤਰ ਪਿਛੇਤਰ) :– ਉਜੇਵਹ ਉਦ੍ ਜੇਵਹ । ਉਥਾਪਿ ਉਦ੍ ਥਾਪਿ ।

ਸੰਜੁਗਤ ਸ੍ਵਰ ੍ਵ = _ + ਅ ਮਾਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰ ਪਹਿਲਾ ਖਾਨਾ ਪੂਰਾ ਵ ਪੜ੍ਹੋ

੍ਵ = ਵ	ਅਸ੍ਵ–ਅਸ੍ਵ ਬਿਸ੍ਵ ਬਿਸ੍ਵ [illegible] [illegible] [illegible] ਬਾਸ੍ਵ
੍ਵ = _ + ਅ	ਸ੍ਵ ਸੁਐ ਹ੍ਵ ਛ੍ਵ ਤ੍ਵ ਦ੍ਵਦ ਦੁਅੱਦ ਦ੍ਵਦ੍ਵ ਦੁਅਦ੍ਵ ਜ੍ਵਰ ਹੰਤਰੀ ਸ੍ਵਸਤ ਸੁਅਸਤ ਸ੍ਵਸਥ ਸ੍ਵਪਨ ਧ੍ਵਜ ਸ੍ਵਰਗ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੁਅਰੂਪ ਸੁਐਰੂਪ
੍ਵ = _ + ਅ੍	ਪਰਮੇਸ੍ਵਰ ਪਰਮੇਸੁਅ੍ਰ ਜਗਤੇਸ੍ਵਰ ਜਗਤੇਸੁਅ੍ਰ
_ + :	ਪਰਮੇਸੁ : ਰ ਜਗਤੇਸੁ : ਰ
_ +	ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਗਤੇਸੁਰ
੍ਵੱ = _ + ਅੱ	ਸ੍ਵੱ ਤ੍ਵੱ
੍ਵੰ = _ + ਅੰ	ਸ੍ਵੰ ਸ੍ਵੰਬਰ=ਸੁਅੰਬਰ ਨਮਸ੍ਤ੍ਵੰ=ਨਮੱਸਤੁਅੰ ਦ੍ਵੰਦ੍ਵ ਦੁਅੰਦ੍ਵ ਦ੍ਵੰਦ ਦੁਅੰਦ ਦ੍ਵੰਦ-ਜੁਧ
੍ਵਾ = ਾ + ਆ	ਸ੍ਵਾ ਸੁਆ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੁਆਰਾ [ਦਵਾਰਾ] ਦ੍ਵਾਪਰ ਦੁਆਪਰ ਦ੍ਵਾਰਕਾ ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਦ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੁਆਮੀ [ਸਵਾਮੀ] ਸ੍ਵਾਮਿ ਸ੍ਵਾਰਥ ਸ੍ਵਾਸਥ ਸ੍ਵਾਰੀ ਖ੍ਵਾਰੀ ਜ੍ਵਾਨੀ ਬੇਸ੍ਵਾ=ਬੇਸੁਆ ਬਿਸ੍ਵਾਸ ਬਿਸੁਆਸ ਅਨਸ੍ਵਾਦ
੍ਵਾਂ = _ + ਆਂ	ਸ੍ਵਾਂ ਸੁਆਂ ਸ੍ਵਾਂਗ ਸੁਆਂਗ ਸ੍ਵਾਂਗੀ ਬੈਸ੍ਵਾਂਤਰਹ
ਿ੍ਵ = _ + ਇ	ਸ੍ਵਿ=ਸੁਇ ਸ੍ਵਿਚ=ਸੁਇਚ ਦ੍ਵਿਰਾਤ੍ਰੀਣ=ਦੁਇਰਾਤਰੀਣ ਦ੍ਵਿਜ=ਦੁਇਜ =ਦੁਈ
੍ਵੀ = _ + ਈ	ਸ੍ਵੀ=ਸੁਈ ਸ੍ਵੀਤਾ=ਸੁਈਤਾ
੍ਵੇ = _ + ਏ	ਸ੍ਵੇ=ਸੁਏ ਸ੍ਵੇਤ=ਸੁਏਤ
੍ਵੈ = _ + ਐ	ਸ੍ਵੈ=ਸੁਐ ਛ੍ਵੈ ਹ੍ਵੈ
੍ਵ = _ + ਅ,:	ਛ੍ਵੈ=ਛੁਐ ਹ੍ਵੈ ਸ੍ਵਰਨ । ਖ੍ਵਸ਼=ਖੁ:ਸ਼=ਖੁਸ਼

ਯ ਜਾਂ ੍ਯ [ਅੱਧਾ ਯ] ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਲਗ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :– ਕਿ੍ਯ=ਕਿਅ ਜੀ੍ਯ ਲੋ੍ਯ ਨਖ੍ਯਤ੍ਰ=ਨਖਿਅਤਰ ਲਖ੍ਯਣ ਖਿਗਸੀਧ੍ਯ ਪਰ੍ਯੋ ਕੀਐ ਕੀਜੈ=ਕੀਐ ਰਖ੍ਯੈ=ਰਖਿਜੈ=ਰਖਿਐ ਥਾਪ੍ਯੋ ਜੋੜ੍ਯੋ ਖਸ੍ਯੋ ਲਭ੍ਯੋ ਕੀਜਾ ਲੋਜਾ ਰੋਯਾਂ ਸਤ੍ਯ ਧ੍ਯਾਵੈ ਧਿਆਵੈ ਤ੍ਯਾਗ ਤਿਆਗ ਤਿਆਗੁ ਅਖਾਦ੍ਯ ਆਦ੍ਯ ਬਾਸਦੇਵਸ੍ਯ ਬਾਸਦੇਵਸੁ ਗ੍ਯਾਨ ਗਿਆਨ ਗਜਾਨ ਅਵਤਰ੍ਯੋ ਸਿਰਜ੍ਯੋ ਡਰ੍ਯੋ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੂਜੀ ਕਜੁ ਸੋਜੁ ਸੋਜੇ ਕਰੀਜੈ ਜਾਨਿਜੋ ਜਾਨਿਓ ਕਰੀਜੋ

32

(ਯ) ਯ ੵ=ਿ+ਅ । ਯ ੵ ਇਹ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਹਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚਰਨਾਂ ਵਾਲਾ ੵ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਬਾਕੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਯ; ੵ=ਿ+ਅ	ਖਯ=ਖੵ=ਖਿਅ ਜਖਯ=ਜਖੵ=ਜਖਿਅ ਰਖੵਨ=ਰਖਯਨ=ਰਖਿਅਨ ਦਿਬੵ ਲਖੵਨ ਤਿਆਗੵ ਅਨਿਤੵ ਸਿਮ੍ਰਤਬੵ ਨਖੵਤਰ ਸਤੵ ਖੵਤਰੀ ਜਨਮਸੵ ਲਖੵ ਸਿਮਰਤਬੵ ਸਰਬਗੵ ਕਰਤਗੵ ਮੁਖ ਬਾਕੵ ਕਟਾਖੵ ਬਾਸਦੇਵਸੵ ਪ੍ਰਖੵਤ ਤੀਖੵਣ ਅਨਿਤੵ ਸੰਸਾਰਸੵ ਹੀਣਸੵ ਗੁਣਗੵ ਦਿਬੵ ਮਨੁਖੵ ਦੁਰਲਭੵ ਤਸੵ ਮਧੵ ਕਲੵ ਸਲੵ ਨਲੵ ਵਯਨ=ਵਿਅਨ ਵਯਸ ਵਯਸਕ ਵਯਥਯ=ਵਿਅੱਥੈ ਮੰਨਯਨ ਆਲਿਸਯ ਵਯਸਯ=ਵਿਅਸਿਅ ਵਯਰਥੰ ਵਯਤਯਸਯ=ਵਿਅਤਿਅਸਿਅ ਵਯਥਯ
ਯੰ=ਿ+ਅੰ	ਖੵੰ=ਖਯੰ ਰਖੵੰਤ=ਰਖਿਅੰਤ ਸਤੵੰ ਹਤੵੰ ਗਮੵੰ ਮਿਥੵੰਤ ਭਗਤੵੰ ਅਤੵੰਤ ਮਧੵੰਤ ਲਭਧੵੰ ਅਸਾਧੵੰ ਨਿਰਤੵੰ ਸਤਯੰ ਹਤਯੰ
ਯਾ=ਿ+ਆ	ਰਖੵਾ=ਰਖਿਆ ਬੵਾਸ ਪ੍ਰਕਾਸੵਾ ਸਿਖੵਾ ਧੵਾਯਾ=ਧਯਾਯਾ=ਧਿਆਇਆ ਕਲੵਾਣ ਬਿਦੵਾ ਬਿਖੵਾਦੰ ਗੵਾਨ = ਗਯਾਨ= ਗਿਆਨ ਅਵਲੋਕੵਾ ਛੁਟਕੵਾ ਗੵਾਤਾ=ਗਯਾਤਾ ਬੵਾਕਰਣ ਧੵਾਇਅਉ
ਯਾਂ=ਿ+ਆਂ	ਰਖੵਾਂਤ=ਰਖਿਆਂਤ
ਯੁ= ਿ+ਉ	ਸਕਯੁ= ਸਕੵੁ=ਸਕਿਉ
ਯੂ= ਿ+ਊ	ਪਯੂ=ਪਿਊ ਸਕੵੂ=ਸਕਯੂ=ਸਕਿਊ
ਯੋ= ਿ+ਓ	ਰਖੵੋ= ਰਖਿਓ ਆਨਯੋ ਮਾਨਯੋ ਬਖਾਨਯੋ ਸੇਖੵੋ
ਯੌ= ਿ+ਔ	ਜਾਨਯੌ=ਜਾਨਿਔ
ਯੈ= ਿ+ਐ	ਰਖਯੈ=ਰਖਿਐ ਕਰਯੈ=ਕਰਿਐ ਜਗੵੈ=ਜਗਿਐ

ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਦੋਹਰੇ ਰੂਪ ਪੜ੍ਹੋ । ੧ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ

੧ ਪਾਸਿਅ ਪਸਿਅ ਪਾਸਿਐ ਪਾਸਿਐ ਪਾਸਯ ਪਾਸਿਯ ਪਾਸਯੈ ਪਾਸਿਯੈ	੨ ਪਾਸੇ ਪਾਸਿਐ [ਪਾਸੀ] ਪਾਸਿਐ ਪਾਸਿਐ ਪਾਸਯ ਪਾਸਿਯ ਪਾਸਯੈ ਪਾਸਿਯੈ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਯ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ :- ਕਰਯੋ=ਕਰਿਓ, ਕਰਿਯੋ=ਕਰਿਓ [ਕਰੀਓ] ਮਰਿਯੋ ਉਪਰਿਯੋ ਬਿਗਰਿਯੋ ਮਿਯਾਨੇ ਪਿਯਾਰ ਸਾਇਕ=ਸਾਯਕ=ਸਾਯਿਕ ਸਾਯਕ ਸਾਯਿਕ ਛਾਇਯਉ=ਛਾਇਅਉ ਕਰਿਯਉ ਕਾਇਓ=ਕਾਯਓ ਦਾਯਉ ਨਿਵਾਰੵਉ=ਨਿਵਾਰਿਅਉ ਪਰਸੵਉ ਅਵਤਰੵਉ, ਹੁਯਉ ਹੋਯਉ ਅਕਯਥ=ਅਕਿਅਥ

ਸਮਜਯਾ=ਸਮੱਜਿਆ ਖਿਖਯੰਤ=ਖਿਖਿਅੰਤ ਰਿਦਯੰ ਅਖ੍ਯਉ=ਅਖਿਅਉ, ਅਖਇਅਉ ਖਿਖਯਾ ਆਸ੍ਰਯੰ ਲਜਯਾ ਨਠਯੇ ਸਕਯਥ ਜਿਤਿਯੋ ਪਢਿਯੋ ਹਣਿਯੋ ਜਗਿਯੰ ਨਯਾਵੈ ਘੁੰਘ੍ਰਾਯੰ ਭਲ=ਭਲ੍ਯ ਤਿੰਨ ਕਾਲ :- ਕਰਿਉ ।

ਸੰਜੁਕਤ ਮੁਹਾਰਨੀ ੫ (ਯ)

	ਾ	ਾਂ	ੇ	ੈ	ੋ	ੌ	ੰ	ੀ	ਿ	ੁ	ੂ
ਕਯ	ਕਯਾ	ਕਯਾਂ	ਕਯੇ	ਕਯੈ	ਕਯੋ	ਕਯੌ	ਕਯੰ	ਕਯੀ	ਕਯਿ	ਕਯੁ	ਕਯੂ
ਕਾਯ	ਕਾਯਾ	ਕਾਯਾਂ	ਕਾਯੇ	ਕਾਯੈ	ਕਾਯੋ	ਕਾਯੌ	ਕਾਯੰ	ਕਾਯੀ	ਕਾਯਿ	ਕਾਯੁ	ਕਾਯੂ
ਕਾਂਯ	ਕਾਂਯਾ	ਕਾਂਯਾਂ	ਕਾਂਯੇ	ਕਾਂਯੈ	ਕਾਂਯੋ	ਕਾਂਯੌ	ਕਾਂਯੰ	ਕਾਂਯੀ	ਕਾਂਯਿ	ਕਾਂਯੁ	ਕਾਂਯੂ
ਕੁਯ	ਕੁਯਾ	ਕੁਯਾਂ	ਕੁਯੇ	ਕੁਯੈ	ਕੁਯੋ	ਕੁਯੌ	ਕੁਯੰ	ਕੁਯੀ	ਕੁਯਿ	ਕੁਯੁ	ਕੁਯੂ
ਕੂਯ	ਕੂਯਾ	ਕੂਯਾਂ	ਕੂਯੇ	ਕੂਯੈ	ਕੂਯੋ	ਕੂਯੌ	ਕੂਯੰ	ਕੂਯੀ	ਕੂਯਿ	ਕੂਯੁ	ਕੂਯੂ
ਸੋਯ	ਸੋਯਾ	ਸੋਯਾਂ	ਸੋਯੇ	ਸੋਯੈ	ਸੋਯੋ	ਸੋਯੌ	ਸੋਯੰ	ਸੋਯੀ	ਸੋਯਿ	ਸੋਯੁ	ਸੋਯੂ
ਸੌਯ	ਸੌਯਾ	ਸੌਯਾਂ	ਸੌਯੇ	ਸੌਯੈ	ਸੌਯੋ	ਸੌਯੌ	ਸੌਯੰ	ਸੌਯੀ	ਸੌਯਿ	ਸੌਯੁ	ਸੌਯੂ
ਸਿਯ	ਸਿਯਾ	ਸਿਯਾਂ	ਸਿਯੇ	ਸਿਯੈ	ਸਿਯੋ	ਸ਼ਿਯੌ	ਸ਼ਿਯੰ	ਸਿਯੀ	ਸਿਯਿ	ਸਿਯੁ	ਸਿਯੂ
ਤੀਯ	ਤੀਯਾ	ਤੀਯਾਂ	ਤੀਯੇ	ਤੀਯੈ	ਤੀਯੋ	ਤੀਯੌ	ਤੀਯੰ	ਤੀਯੀ	ਤੀਯਿ	ਤੀਯੁ	ਤੀਯੂ
ਬੇਯ	ਬੇਯਾ	ਬੇਯਾਂ	ਬੇਯੇ	ਬੇਯੈ	ਬੇਯੋ	ਬੇਯੌ	ਬੇਯੰ	ਬੇਯੀ	ਬੇਯਿ	ਬੇਯੁ	ਬੇਯੂ
ਬੈਯ	ਬੈਯਾ	ਬੈਯਾਂ	ਬੈਯੇ	ਬੈਯੈ	ਬੈਯੋ	ਬੈਯੌ	ਬੈਯੰ	ਬੈਯੀ	ਬੈਯਿ	ਬੈਯੁ	ਬੈਯੂ
ਬੰਯ	ਬੰਯਾ	ਬੰਯਾਂ	ਬੰਯੇ	ਬੰਯੈ	ਬੰਯੋ	ਬੰਯੌ	ਬੰਯੰ	ਬੰਯੀ	ਬੰਯਿ	ਬੰਯੁ	ਬੰਯੂ
ਦੱਯ	ਦੱਯਾ	ਦੱਯਾਂ	ਦੱਯੇ	ਦੱਯੈ	ਦੱਯੋ	ਦੱਯੌ	ਦੱਯੰ	ਦੱਯੀ	ਦੱਯਿ-	ਦੱਯੁ	ਦੱਯੂ
ਪੱਯ	ਪੱਯਾ	ਪੱਯਾਂ	ਪੱਯੇ	ਪੱਯੈ	ਪੱਯੋ	ਪੱਯੌ	ਪੱਯੰ	ਪੱਯੀ	ਪੱਯਿ	ਪੱਯੁ	ਪੱਯੂ

ਯ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ੧ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਯ ਵੀ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ=ੈ ਜਿਵੇਂ ਜਯ=ਜੈ ੨ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਾ ੁ ੂ ੇ ੈ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਯ ਮੁਕਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ=ਇ ਜਿਵੇਂ ਕਾਯ=ਕਾਇ ੩ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਮੁਕਤਾ ਾ ੁ ੂ ੋ ੌ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ [ਯ] ਾ ੇ ੈ ੋ ੌ ੰ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ=ਇ+ਅ ਸੁਰ ਜਿਵੇਂ ਕਾਯਾ=ਕਾਇਆ ੪ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਿ ਤੇ ਅੱਗੇ ਯ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ=ੀ ਜਿਵੇਂ ਜਿਯ=ਜੀ ੫ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ੀ ੇ ੈ

ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਯ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ=ਅ ਜਿਵੇਂ ਜੀਯ=ਜੀਅ ੬ ਯ ਨੂੰ ੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯੀ=ਈ ਜਿਵੇਂ ਕਾਯੀ=ਕਾਈ ੭ ਪਿਛਲੇ ਯਿ=ਈਇ ਜਿਵੇਂ ਦਯਿ=ਦਈਇ ਅਤੇ ਦਯੁ=ਦਈਉ ੮ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ੰ ਜਾਂ ੱ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਯ ਪੂਰਾ ਪੜ੍ਹੋ ।

੧ ਯ ਪੂਰਾ ਰੂਪ ੨ ਯ ( ) ਦੋਵੇ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਹਨ ੩ ਯ ਕੇਵਲ ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵੱਡੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਯ ਅਤੇ ਯ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ।

ਯ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ੧ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ :- ਯਾ ਯਾਸ ਯਾਦ ਯਾਹਿ ਯਕ ਯਤੀ ਯਮੁਨਾ ਯੋਗੀ ਯੱਗ ਯਗਜ ਯਕੀਨਾ ਯਾਨੜੀਏ ਯਾਤਨਿਕ ਯੁਯਾਤੀ ਯਤਃ ਯਯਾਵਤ ਯਾਤਾਯਾਤ ਯਾਤਾਯ ਯਿਯਾਸ੍ਰੂ ਪੂਯਾਰੀ ਯਿਯਕਸ ਯੰਤ੍ਰ

੨ ਯ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ੰ ਜਾਂ ੱ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ :- ਸੰਯ ਸੰਯਮ ਸੰਯਤ ਸੰਯੋਗ ਗੱਯ ਧੱਯ ਰੱਯਤ ਨਿੱਯਰ ਭੱਯਾ ਮੱਯਾ ਥਚੱਯਾ ਮਰੱਯਾ ਚਰੱਯਾ ਭਛੱਯਾ ਸ੍ਰੱਯਾ ਸਵੱਯਾ ਸਵੱਈਆ ਸਵੈੱਯਾ ਸ੍ਰੈੱਯਾ ਸ੍ਰੈਯਾ ਦਿਖਰੱਯਾ ਭਰਮੱਯਾ ਦੱਯੇ ਭੱਯਾਂ ਮੁੱਯੇ=ਮੁਈਏ ਆਯੁਤ ਆਯੁਧ ਸਾਯੁਜ ਰਮੱਯੇ ਨੈੱਯਮਕ੍ਤਾ ਕਨੱਇਯਾ

੩ ਯ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ੍ ਹੋਵੇ :- ਸੂਰ੍ਯ ਗੁਹ੍ਯ ਬੋਹ੍ਯ ਚੱਰ੍ਯ ਧੈਰ੍ਯ ਕਾਰ੍ਯ ਆਰ੍ਯਾ ਅਚਾਰ੍ਯਾ ਚਰ੍ਯਾ ਸੌਰ੍ਯੀ ਨ੍ਰਿਯਤਨ ਪ੍ਰਯਾਯ=ਪ੍ਰਯਾਇ

੧ ਯ=ੈ ਜਯ=ਜੈ ਦਯ ਬਯਨ=ਬੈਨ ਨਯਨ ਅਯ ਯਯ ਮਯ ਭਯਮਨ ਬਾਢਯ ਭਰਣਾਢਯ ਵਯਸ ਵਯਸਕ ਵਯਸਜਕ ਵਯਸਜਤਵ=ਵੈਸਿਅਤਵ ਦ੍ਰਯਣਕ

੨ ਯ=ਇ ਕਾਯ=ਕਾਇ ਪਾਯਖ ਗੁਮਾਯ ਪਾਯਰਾ ਪਾਯਤਨ ਪ੍ਰਾਯ ਸ਼ਾਯਦ ਸਾਯਕੰ ਕਾਯਉ=ਕਾਇਉ ਉਪਾਯਉ ਵਾਯਨੀ ਵਾਯਵਜੇ ਭੁਯ=ਭੁਇ ਸੁਯਨ ਰੂਯ=ਰੂਇ ਪ੍ਰਯੜਸੰ ਲੋਯ=ਲੋਇ ਗੋਯਲ ਪ੍ਰਣੋਯ ਧੋਯ=ਧੋਇ

੩ ਯ=ਇ+ਅ ਗਯਾ=ਗਇਆ ਪਯਾਲ=ਪਇਆਲ ਗਯੇ=ਗਇਏ ਗਯੋ=ਗਇਓ ਭਯੰ=ਭਇਅੰ ਨਿਰਭਯੰ ਮਯੰਕ ਨਿਰਭਯਹ ਅਯਾਨਾ ਭਯਾਨ ਆਯਾ=ਆਇਆ ਗਾਯਾ ਦ੍ਰਿੜਾਯਾ ਗਾਯੇ=ਗਾਇਐ ਬਨਾਯੋ ਉਪਜਾਯੋ ਗਾਯੰ ਪਾਯੰ ਧਾਯੰਤੇ ਗਯੰਦ ਦੁਯਾ=ਦੁਇਆ ਛੁਯੋ ਤੁਯੰ=ਤੁਇਅੰ ਭੁਯੰਗਮ ਸੁਯੰਬਰ=ਸੁਇਅੰਬਰ ਸੂਯਾ ਬੋਯਾ ਬੋਯੰ

੪ ਯ=ੀ :- ਜਿਯ=ਜੀ ਕਿਯ ਜਿਯਕਸ਼=ਯੀਕਸ਼

੫ ਯ=ਅ :- ਜਿਯਾ=ਜੀਆ ਪ੍ਰਿਯਾ ਦਿਯੇ=ਦਿਏ ਵਿਯਾਜਜ=ਵੀਆਜਿਅ ਜਿਯੈ=ਜੀਐ ਕਰਿਯੋ=ਕਰੀਓ ਪਿਯੂਖ ਤਾਰਿਯਹ=ਤਾਰੀਅਹ ਮਾਰਿਯਹ ਉਬਰਿਯਹ

ਜੀਯ=ਜੀਅ ਗੁਣੀਯ ਰਮਣੀਯ ਕੀਯਉ ਝੜੀਯੰ ਪੀਯੂ=ਪੀਊ ਕਟੀਯਾ ਪੀਯੂਖ ਪਰੀਯਾਪਤ ਕੇਯ=ਕੇਅ ਦੁਰਗੇਯ ਅਦੇਯ ਸ੍ਰੇਯ ਜਨੇਯਾ ਕੇਯੀ=ਕੇਈ ਭੇਯੰ ਪੈਯ ਬਰਨੈਯ ਹੈਯਾਤੀ ਭੈਯਾਨ ਭੈਯੰ ਵੈਯਰ੍ਥ ਨੈਯਤ੍ਰੂਆ=ਨੈਅਤ੍ਰੂਆ ਵੈਯਸ਼ਯ=ਵੈਅਸ਼ਿਅ

ਿ ੀ ਵਾਲੇ :- ਜਿਯਾ=ਜੀਯਾ=ਜੀਆ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤ੍ਰੀਯਾ ਤ੍ਰੀਆ ਕਰਿਯੇ ਕਰੀਯੇ ਸਮਝਿਯਹੁ ਸਮਝੀਯਹੁ ਸਮਝੀਅਹੁ ਵਧਿਯਾ ਵਧੀਆ ਡਾਕਿਯਾ ਡਾਕੀਆ ਜਿਯਤ ਜੀਯਤ ਜੀਅਤ ਕਰਿਯਹੁ ਕਰੀਅਹੁ ਨਿਵਰਿਯੈ ਨਿਵਰੀਐ ਤਾਰਿਯੈ ਤਾਰੀਐ

੬ ਯੀ=ਈ ਦਯੀ=ਦਈ ਦਾਯੀ=ਦਾਈ ਨਯਾਯੀ=ਨਿਆਈ ਦੂਯੀ ਦੂਈ ਦੂਜੀ ਸੇਯੀ ਕੇਯੀ ਕਿਯੀ = ਕੀਯੀ = ਕੀਈ

੭ ਯਿ=ਈਇ ਦਯਿ=ਦਈਇ

ਯੁ=ਈਉ ਦਯੁ=ਦਈਉ ਮਰਿਯੁ=ਮਰੀਉ

੮ ਯ=ਯ ਜੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ੰ ਜਾਂ ੱ ਹੋਵੇ :- ਭੱਯਾ ਜਾਂ ਭੱਈਆ ਜਿੱਯਤ ਸੰਯਮ ਸੰਯੋਗ ਆਦਿਕ ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਨੰ: ੨ ਪੜ੍ਹੋ

ਦੋ ਯ ਤਿੰਨ ਯ ਆਦਿਕ

ਯ= ੈ ਇ ਇ+ਅ ਅ ਯ=ਿ+ਅ

ਯਯ=ਯੈ ਜਯ=ਜੈ ਯਯ=ਯਿਅ ਜਯ=ਿ+ਅ+ੈ=ਇਐ

ਵਯਯ=ਵਿਐ ਧਯਯ ਅਵਯਯ=ਅਵਿਐ ਅਧਯਯ ਛਪਯਯ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਅਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਵਯਤਯਯ=ਵਿਅਤਿਐ ਵਯਯਤ=ਵਿਐਤ ਵਯਯਕ ਮਧਯਯਨ ਵਯਯਕਰ ਵਯਯਸੀਲ ਧਯਾਯੀ=ਧਿਆਈ ਅਧਯਾਯੀ ਨਯਾਯੀ ਧਯਾਯਾ=ਧਿਆਇਆ ਲਯਾਯਾ ਵਯਾਪਾਯ=ਵਿਆਪਾਇ ਵਯਾਪਾਸ੍ਰਯ=ਵਿਆਪਾਸ੍ਰੇ ਵਯਾਯਾਮ=ਵਿਆਯਾਮ ਧਿਆਇ=ਧਯਾਯ ਅਧਯਾਯ ਨਯਾਯ ਅਨਯਾਯ ਧਯਾਯਤ=ਧਿਆਇਤ ਪਯਾਯਤ ਨਯਾਯਕ ਲਯਯ=ਲਇਐ ਲਯਯ=ਲੇਇਅ ਵ੍ਯੈ ਵ੍ਯਯ ਵਰ੍ਯੈ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ੍ਰਯਤਨ

ਤਿੰਨ ਯ ਵਿਅਤਿਅਸਿਏ = ਵਯਤਯਸਯੇ ਧਿਅਇਐ = ਧਯਯਯ ਧਯਾਯਯ=ਧਿਆਇਐ

੩ ੪ ਸ੍ਵਰੀ ਸ਼ਬਦ :- ਆਇਆ=ਆਯਾ ਆਇਆਈ ਆਇਓ ਆਯੋ ਆਈਆਂਦੀਂ ਔਂਯਾਂਦੀਂ ਲਾਇ+ਹਿ ਚਲਾਇ+ਹਿ ਭਵਾਇ+ਹਿ ਸੁਣਾਇ+ਹਿ। ਚੜ੍ਹਿਏ ਜੜਿਏ ਜੜੀਏ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣੀਐ ਸੁਣੀਏ ਜਾਣਿਐ ਮੰਨਿਐ ਲਾਇਐ ਲਇਐ ਗਇਐ ਅਇਐ ਕਹਿਐ ਚਹਿਐ ਹੋਇਐ ਜਾਇਐ ਨ੍ਹਾਇਐ

ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਗੁਰਮਤਿ

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਜਪੁ ॥ ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥ ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ॥ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ॥ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ

ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ

੧ ਪਹਿਲੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੨ ਦੂਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੩ ਤੀਜੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੪ ਚੌਥੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੫ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੬ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੭ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੮ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੯ ਨਾਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
੧੦ ਦੱਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਦਸਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ

ਚਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਃ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਃ ਬਾਬਾ ਜੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਃ ਬਾਬਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ੀ ਪ੍ਰਿਆਰੇ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ । ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਸਵੈਯੇ ਚੌਪਈ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ

ਪੰਜ ਤਖਤ । ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ) ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ) ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨੰਦੇੜ)

ਪੰਜ ਕਕਾਰ । ਜੋ ਧਾਰਨੇ ਹਨ । ਕੇਸ ਕੰਘਾ ਕਿਰਪਾਨ ਕੜਾ ਕਛਹਿਰਾ

ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਜੋ ਛੱਡਣੀਆਂ ਹਨ   ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਤਮਾਕੂ ਕੁਠਾ ਮਾਸ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜੂਠ ਸਾਰੇ ਅਮਲ ਅਤੇ ਝੂਠ ਈਰਖਾ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਔਗੁਣ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਸਾਵਲੀ   ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪਿਤਾ :- ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਮਾਤਾ :- ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਕੌਰ ਜੀ । ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਨੱਗਰ :- ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ । ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ :- ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ । ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਨਾਨਕੇ :- ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ । ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਗੁਰੂ :- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ । ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਇਸ਼ਟ :- ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ

੧ ਰਹਿਣੀ :- ਬਾਣੀ, ਬਾਣਾ, ਨਿਤਨੇਮ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ, ਸੁਭ ਗੁਣ ਅੰਦਰਲੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾਰੋ ।

੨ ਬਹਿਣੀ :- ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ, ਗੁਰਮੁਖ ਬਣਨਾ ।   ਬੀਰ ਆਸਣ ਬੈਠਣਾ :- ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਖੱਬਾ ਗੋਡਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣਾ ਹੱਥ ਜੋੜਨਾ ਬੁਕ ਬਨਾਉਣਾ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉਪਰ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਰੱਖਣਾ ।

੩ ਕਹਿਣੀ :- ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਸਰਬ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਕਹੋ

੪ ਸਹਿਣੀ :- ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੌੜੇ ਕਹੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਵੀ ਸਹਾਰੋ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਦੇ ਨਾ ਸੁਣੋ ।

੫ (ਸੰਸਕਾਰ :- ਪੰਜ ਸੰਸਕਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲੋ ਤਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਖ ਹੋਣਗੇ ।)

ਸੁਭ ਗੁਣ

ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ :- ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪਨਾ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ । ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨਾ ਲਿਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਗੁਣ ਹੈ । ਪੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਛ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਵਿੱਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗੁਣ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਕਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸੁਖ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲੰਘਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸੁਭ ਗੁਣ ਧਾਰ ਕੇ ਸੱਚੀ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਸੋ ਵਿਦਿਆ ਸੋਚ ਵੀਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ।

ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਘਰ ਆਉ। ਕੁਛ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਚੰਗੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਖੇਡ ਖੇਡੋ। ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨ ਪਾੜੋ। ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਕੱਪੜੇ, ਹੱਥ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਬਸਤਾ ਗੰਦੇ ਨਾ ਕਰੋ

ਖੇਡਣਾ :– ਖੇਡ ਅਤੇ ਵਰਜ਼ਿਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਚੰਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ, ਚੁਸਤ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਫਿਰ ਬਿਮਾਰ ਵੀ ਨਹੀ ਹੋਈਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਚੰਗੀ ਖੇਡ ਖੇਡੋ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਨਾ ਕਰੋ

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ :– ਅਸੀਂ ਜੋ ਚੰਗਾ ਭੋਜਨ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਪਚ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਬਾ ਕੇ ਭੋਜਨ ਖਾਓ। ਸਧਾਰਨ ਹੌਲਾ ਭੋਜਨ ਖਾਉ। ਭੁੱਖ ਲੱਗਣ ਤੇ ਹੀ ਖਾਓ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਛਕੋ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੂਠ ਖਾਣ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੂਠੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਓ। ਚੀਨੀ ਚਾਹ ਤਮਾਕੂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਮਲ ਅਤੇ ਭੈੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਨਾ ਵਰਤੋ ਖੰਡ ਅਤੇ ਗੁੜ ਵਰਤੋ

ਪਹਿਨਣਾ :– ਬਸਤਰ ਸਦਾ ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਪਾਓ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਰਹੇ ਬਸਤਰ ਸਦਾ ਚਿੱਟੇ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਪਾਓ।

ਸੁਭ ਬਚਨ :– ਸਭ ਦਾ ਮਾਲਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਕਰੋ। ਸਭ ਨਾਲ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਭਲੇ ਬਚਨ ਬੋਲੋ ਕੌੜਾ ਕਦੇ ਨਾ ਬੋਲੋ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨ ਟੋਕੋ, ਜੋ ਪੁੱਛੋ ਪਰੇਮ ਨਾਲ ਪੁੱਛੋ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ ਸਭ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰੋ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਜੰਗਲ ਮੈਦਾਨ ਜਾਓ ਪੰਜ ਵਾਰ ਹੱਥ ਮਾਂਜੋ। ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦਾਤਨ ਕਰੋ ਫਿਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਫਿਰ ਸੰਥਾ ਪਾਠ ਪੋਥੀ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੋ। ਸਭ ਨਾਲ ਪਰੇਮ ਕਰੋ ਭਲੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੋ ਬੁਰਿਆਂ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਛੱਡ ਹੀ ਦਿਓ ਸਦਾ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਨ ਖਾਓ ਪੀਓ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਵਿੱਚੋ ਦੁੱਧ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ ਤੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਪਾਪ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੀਆਂ ਪੂੜੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਕੱਢ ਕੇ ਵਿਖਾਇਆ

ਮੁਖਬੰਦ ਅਨੁਬੰਧ

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਜਰੂਰ ਲਵੇ

੧ ਮੁੱਖਬੰਦ =ਇਕ ਰਸ ਮੁਖੀ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਬੰਧ=ਬੰਧੇਜ ਨਿਯਮ ਹਨ

੧ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਬੰਧ :- ਸਰਧਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ

੨ ਵਿਖਾ=ਵਿਸ਼ਾ :- ਛੇਤੀ ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਗਿਆਨ ਤੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ

੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ :- ਵਿਦਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਅਗਿਆਨ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਭਰਮ ਨਾਸ ਹੋਣ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਖੋਜੀ ਬਣੇ ।

੪ ਸੰਨਬੰਧ :- ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੇ । ਆਪ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਗਿਆਸੂ ਬਣੇ ।

੨ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ

ਸੁਧ ਸਰਲ ਸੁਖੈਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਵਿਦਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ । ਭਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਦਿਆ ਲਿਪੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ । ਅੱਖਰ ਸੁਰ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਬਿਸਰਾਮ ਠਹਿਰਾਉ ਅਰਥ ਸਿਖਿਆ ਗੁਣ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਕੇ ਖੋਜ ਤੇ ਉਪਜੀਵਕਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇ । ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਵਾਰੇ ਜਾਣ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਖੁੱਲਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ

੩ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ

ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਹਰ ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਹਰ ਕਾਰਜ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਅਮੀਰਾਂ ਬੱਚੇ ਬੁਢੇ ਆਦਿਕ ਸਭ ਲਈ ।

੪ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਅਧਿਆਪਕ ਰੂਪ ਹੈ ।

ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਲਿਪੀਆਂ ਵਿਦਿਆ ਵਿਆਕਣਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਆਪੇ ਸੁਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਆਮ ਵਾਕਫੀਅਤ ਆਪੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੇ ।

੯ ਹਿਰਦਾ ਜ਼ੁਬਾਨ ਅੱਖਾਂ ਕੰਨ ਮਨ ਆਦਿਕ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ੧੦ ਲੇਟ ਕੇ ਨ ਪੜ੍ਹੇ ਨ ਲਿਖੇ ੧੧ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ੧੨ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਹੋਵੇ ੧੩ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਧੌਣ ਉਚੀ ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਰੱਖੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹੇ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਪਕਾਵੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ ੧੪ ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੁਣਾਵੇ ੧੫ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਭੀ ਸਰੀਰ ਆਦਿ ਜੋੜ ਕੇ ਹਰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪਕਾਵੇ ਤੇ ਫਿਰ ਤੇਜ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੂਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲੇ ਤੇ ਫਿਰ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪਕਾਵੇ ਪਰ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੱਕਦੇ ਨਹੀ ਭੋਜਨ ਹੌਲਾ ਛਕੇ ਕਬਜ ਨਾ ਹੋਵੇ

ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਗੁਣ :– ਜੋ ਬੋਲੋ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖੋ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਵੇਂ ਪੜ੍ਹੋ

*ਖਾਸ ਨੋਟ :– ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਲੇਖ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਲਤਾ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਤਾਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਦਾ ਨਵੀਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਰਥ ਸੁਤੇ ਹੀ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਬਿੰਦੀਆਂ ਘੱਟ ਲਾ ਕੇ ਬੋਲੋ ।

੭ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਰਤੀਬ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਮਰਜੀ ਪੜ੍ਹੋ।

੧ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੇ ਸੁਲੇਖ ਚ੍ਰਿਤਰ ਰੂਪ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅੱਖਰ ਸ੍ਵਰ ਸੰਖਿਆ ਅਤੇ ਲਿਪੀਆਂ ਦੇ ਉਕਰੇ (ਪੂਰਨੇ) ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪਕਾਵੇ ੨ ਇਹ ਸਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਉਰਦੂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਿਪੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਖਿਆ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਕੇ ਸਰਲ ਕਰੇ ੩ ਧਰਮ ਪੋਥੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਫਿਰ ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਸ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹੇ ੪ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਆਦਿਕ ਸਿੱਖੇ ੫ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਉਰਦੂ ਅੰਗਰੇਜੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਫਿਰ ਤਾਰੀਖ ਸਮਾਜਿਕ ਗਣਿਤ ਭੂਗੋਲ ਡਰਾਇੰਗ ਸਾਇੰਸ ਆਦਿਕ ਵਿਦਿਆ ਤਰਤੀਬ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ

੮ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਦਾ ਢੰਗ

੧ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਫਿਰ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰ ਭੁਲਾਵੇਂ ਅੱਖਰ ਸ੍ਵਰ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਮੁਹਾਰਨੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਸਿੱਖੇ । ਮੁਹਾਰਨੀ ਐੜੇ ਕੰਨਾਂ ਆ । ਸਸੇ ਲਾਵਾਂ ਸੇ ਆਦਿਕ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਫਿਰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਆ ਸੇ ਤੇ ਆਦਿਕ ।

ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ :- ਪ+ਾ=ਪਾ । ਣ+ੀ=ਣੀ । ਪਾ+ਣੀ=ਪਾਣੀ ਪਰ+ਸਨ=ਪਰਸਨ

ਪਹਿਲਾਂ ਹੌਲੀ ਬੋਲੇ ਫਿਰ ਤੇਜ਼ੀ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਾ ਕਾ = ਕਾਕਾ ਸਾਕਾ ਸੋਚਣਾ

੨ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਵੇ; ਸਿੱਧੇ ਪੁੱਠੇ ਹੇਠਾਂ ਉਤੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ

ਸੰਖਿਆਂ :- ਇਕ ਦੋ ਤਿੰਨ ... ਨੌ ਦਸ ਆਦਿਕ ।

ਦਸ ਇਕ ਗਿਆਰਾਂ = ਇਕ ਇਕ ਗਿਆਰਾਂ; ਵੀਹ ਪੰਜ ਪੰਝੀ=ਦੂਆ ਪਾਂਜਾ ਪੰਝੀ ਏਕੇ ਨੂੰ ਦੋ ਬਿੰਦੀਆਂ = ਸੌ ੧੦੦; ਇਕ ਸੌ ਇਕ; ਇਕ ਸੌ ਨੱਬੇ; ਪੰਜ ਸੌ ਅੱਸੀ

ਪਹਾੜੇ :- ਫਿਰ ੨੦ ਤਕ ਪਹਾੜੇ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਲਿਖਾਵੇ ਤੇ ਕੰਠ ਕਰਾਵੇ ।

੯ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੰਕ ੧ ੨ ੩ ੪ ੫ ੬ ੭ ੮ ੯ ੧੦

ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਰੱਕਮਾਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਠੀਕ ਹਨ ਪਰ ਅੰਕ ਸਹੀ ਲਿਖੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੰਕ ਨਹੀ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ ੮ ਉਪਰ ਤਕ ਵੱਡੀ ਘੁੰਡੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ੯ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਛੋਟੀ ਘੁੰਡੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ :- ੮ ੯

੧੦ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਤੇ ਚਿਤਾਵਨੀ

ਸੂਝਵਾਨ, ਗੁਰਮੁਖ, ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਵਾਨ ਆਦਿਕ ਤਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣ ਪਰ ਕਈ ਬੇਸਮਝ ਮਨਮੁੱਖ ਈਰਖਾਲੂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾ ਦੌੜ ਤੇ ਪਿੱਛਾ ਚੌੜ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਵਿਚਾਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਤੁਸੀ ਭੀ ਐਸੇ ਮੂਰਖਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ।

ਨੋਟ :- ਲਗਭਗ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਜਰੂਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹੋ ।

੧੧ ਮਾਨੋਂ ਬੱਚਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ

੧ ਆਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਆਪੇ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਲੈਣ ੨ ਜਿੰਨਾਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ

ਵਿੱਚ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ ਏਥੇ ਥੋਹੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਕੁਛ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਨੋ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ੪ ਜਦ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ੧੦੦ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਮਾਤਾ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਂਡੋ ਅਰਜਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਫੌਜਾਂ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੁਣਾਇਆ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤੋੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਦ੍ਰੋਪਤੀ ਸੌਂ ਗਈ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਅਭਿਮਨੂੰ ਨੇ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਜੁੱਧ ਵਿੱਚ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ;ਮਰ ਨਹੀ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਬੱਚਾ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜਾਗ ਕੇ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਣੇ ਜਾਂ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਉਚੀ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

* ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ। ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਝਗੜੇ ਕਰਨੇ ਹੱਡ ਖਾਣਾ ਹੈ ! ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣੀ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਨਾਮ ਜਪਨਾ ਜੀਵਨ ਉਚਾ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖਣਾ ਮਗਜ਼ ਖਾਣਾ ਹੈ।

ਦਰਜਾ ਵਿਦਿਆ

ਪੰਜਾਬੀ	ਗੁਰਮਤਿ	ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਹਿੰਦੀ	ਉਰਦੂ ਫਾ	ਸਕੂਲ	ਖੋਜ
ਸੁਬੋਧ	ਅਖੰਡਪਾਠੀ	ਪ੍ਰਗਜ	ਰਤਨ	ਅਦੀਬ	ਮਿਡਲ ੮ ਜੇ. ਬੀ. ਟੀ.	ਡਾਕਟਰੀ
ਬੁਧੀਮਾਨ	ਗ੍ਰੰਥੀ	ਵਿਸ਼ਾਰਦ	ਭੂਸ਼ਨ	,, ਆਲਮ	ਹਾਈ 12 ,,	ਮਾ: ਫਿਲਾਸਫੀ M Fill
ਵਿਦਵਾਨ	,, ਪ੍ਰਚਾਰਕ	ਸ਼ਾਸਤਰੀ	ਪ੍ਰਭਾਕਰ	,, ਫਾਜ਼ਿਲ	ਬੀ. ਏ. ਬੀ.ਟੀ.ਬੀ.ਐਡ.	ਡਾ: ਫਿਲਾਸਫੀ Ph.D.
ਗਿਆਨੀ ਮਹਾ ਵਿਦਵਾਨ	ਗਿ. ਕਥਾ ਵਾ:	ਅਚਾਰੀਆ	ਸਾਹਿਤਯ	ਮੁਨਸੀ ,,	ਐਮ. ਏ ਐਮ. ਐਡ.	ਡਾ: ਲਿਟਰੇਚਰ D.Litt

ਓ. ਟੀ. = ਪੁਰਾਤਨ ਖੋਜ

ਗਿਆਨੀ ਪਿਆਰੇ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ = ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚਾਰ

ਟਕਸਾਲ =ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਬ੍ਰਹਮ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਖੋਜ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵੀਚਾਰ ਭੀ

*ਵਿਦਵਾਨ :– ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਖੋਜ ਵਿਚਾਰ ਅਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ੳ. ਟੀ. ਤਕ ਸਭ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀ ਹਨ

* ਗਿਆਨੀ :– ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ ਕਮਾਈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸੁਭ ਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈ ਸੋ ਕਥਾ ਵਾਚੁਕ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਵੀ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਦਰਜਾ ਹੈ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਜੇ

*ਸੁਬੋਧ :– ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਸੁਖੇਨ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਪੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਲਿਪੀਆਂ, ਸੰਖਿਆ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ਅੱਠ ਜਮਾਤਾਂ (ਮਡਲ) ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਹਿਤ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ।

*ਬੁਧੀਵਾਨ :– ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਦਿਆ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ ਲੇਖ, ਕਹਾਣੀ, ਵਿਆਕਰਣ ਸਾਹਿਤ ਸ੍ਵੈਦੇਸ ਸ੍ਵੈਧਰਮ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਕੂਲੀ ੧੨ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਭੂਗੋਲ ਗਣਿਤ ਸਾਇੰਸ ਦਸਤਕਾਰੀ ਆਦਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਸਹਿਤ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ

*ਵਿਦਵਾਨ :– ਸਕੂਲੀ ਵਿਦਿਆ ਬੀ. ਏ. ੧੬ ਜਮਾਤਾਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਿਆ ਸਹਿਤ ਅਥਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗੁਰਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਹਿਤ। ਵੇਦਾਂਤ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਰਥ ਵੀਚਾਰ ਸਹਿਤ।

*ਗਿਆਨੀ (ਮਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ) :– ੧ ਬੇਅੰਤ ਵਿਦਿਆ ਸਹਿਤ ਅਥਵਾ ਸਕੂਲੀ ਐਮ. ਏ. ੧੮ ਜਮਾਤਾਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਿਸਟੀ ਤਕ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ।
੨ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਆਨੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ; ਪ੍ਰਚਾਰਕ; ਕਥਾਕਾਰ; ਗਿਆਨੀ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਜੋ ਪੜ੍ਹਾਵੇ ਭੀ; ਆਦਿਕ ਸਮਝ ਲੈਣ

ਸੋ ਸੈਂਕੜੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਰਲਾ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸੈਂਕੜੇ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਰਲਾ ਕਥਾ ਕਾਰ ਸੈਂਕੜੇ ਕਥਾ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਰਲਾ ਗਿਆਨੀ ਕਥਾ ਵਾਚਕ।

ਸੋ ਐਸੇ ਗੁਣਾਂ ਸਹਿਤ ਗਿਆਨੀ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹਨ

ਦਿਨ	ਦੇਸੀ	ਗੁਰਬਾਣੀ	ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ		ਫਾਰਸੀ ਅ:
੧	ਐਤਵਾਰ	ਆਦਿੱਤਵਾਰਿ	ਹਵੀਵਾਰ	ਸੰਡੇ	ਸੂਰਜ ਦਿਨ	ਯਕ ਸ਼ੰਬਾ
੨	ਸੋਮਵਾਰ	ਸੋਮਵਾਰ	ਸੋਮਵਾਰ	ਮੰਡੇ	ਪਹਿਲਾ ,,	ਦੋ ਸ਼ੰਬਾ
੩	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਮੰਗਲਵਾਰ	ਟਿਊਜ਼ਡੇ	ਦੂਜਾ	ਸਿਹ ਸ਼ੰਬਾ
੪	ਬੁਧਵਾਰ	ਬੁਧਵਾਰ	ਬੁਧਵਾਰ	ਵੈਡਨਸਡੇ	ਤੀਜਾ	ਚਹਾਰ ਸ਼ੰਬਾ
੫	ਵੀਰਵਾਰ	ਬ੍ਰਿਹਸਪਤ	ਬ੍ਰਿਹਸਪਤ	ਥ੍ਰਸਡੇ	ਚੌਥਾ	ਪੰਜ ਸ਼ੰਬਾ
੬	ਸੁਕਰਵਾਰ	ਸੁਕ੍ਰਿਤਵਾਰ	[illegible]	ਫਰਾਈਡੇ	ਪੰਜਵਾ	ਜੁਮ੍ਹਾ
੭	ਛਨਿਛਰ	ਛਨਿਛਰ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ	ਸੈਟਰਡੇ	ਕਰਕ	ਸ਼ੰਬਾ

ਮਹੀਨੇ	ਦੇਸੀ	ਗੁਰਬਾਣੀ	ਸਾਕਾ	ਰਾਸ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਅਰਬੀ
੧	ਚੇਤ ਚੇਤ੍ਰ	ਚੇਤਿ	ਚੇਤ੍ਰ	ਮੀਨ	ਜਨਵਰੀ	ਮੁਹੱਰਮ
੨	ਵੈਸਾਖ	ਵੈਸਾਖ	ਵੈਸ਼ਾਖ	ਮੇਖ	ਫਰਵਰੀ	ਸਫਰ
੩	ਜੇਠ	ਜੇਠ	ਜੇਸ਼ਠਯ	ਬ੍ਰਿਖ	ਮਾਰਚ	ਰਬੀਉਲ ਅੱਵਲ
੪	ਹਾੜ	ਅਹਾੜ ਆਸਾੜ	ਆਸ਼ਾੜ੍ਹ	ਮਿਥਨ	ਅਪਰੈਲ	ਰਬੀਉਲ ਆਖਿਰ
੫	ਸਾਵਨ ਸਾਉਣ	ਸੋਣ ਸਾਵਣ	ਸ੍ਰਾਵਣ	ਕਰਕ	ਮਈ	ਜਮਾਦ ਉਲਅਵਲ
੬	ਭਾਦੋਂ ਭਾਦਾਂ	ਭਾਦਉ ਭਾਦੁਇ	[illegible]	ਸਿੰਘ	ਜੂਨ	ਜਮਾਦਉਲ ਆਖਿਰ
੭	ਅਸੂ	ਅਸੁਨਿ	ਅਸ਼ੂਨ	ਕੰਨਿਆ	ਜੁਲਾਈ	ਰਜਬ
੮	ਕਤਕ	ਕੱਤੇ ਕਤਿਕ	ਕਾਰਤਿਕ	ਤੁਲਾ	ਅਗਸਤ	ਸ਼ਾਬਾਨ
੯	ਮਘਰ	ਮੱਘਰ ਮੰਘਿਰਿ	ਮਾਰਗ ਸ਼ੀਰਸ਼	ਬ੍ਰਿਸਚਕ	ਸਤੰਬਰ	ਰਮਜ਼ਾਨ
੧੦	ਪੋਹ	ਪੋਖੁ	ਪੋਸ਼	ਧਨ	ਅਕਤੂਬਰ	ਸਵਾਲ
੧੧	ਮਾਘ	ਮਾਘਿ	ਮਾਘ	ਮਕਰ	ਨਵੰਬਰ	ਜਿਲਕਾਦ
੧੨	ਫਗਨ	ਫਲਗੁਨ	ਫਾਲਗੁਨ	ਕੁੰਭ	ਦਸੰਬਰ	ਜਿਲਹਿਜ

ਰੁੱਤਾਂ			
੧	ਬਸੰਤ = ਵਸੰਤ ਬਹਾਰ	ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ	ਮੁਖੀਰੁੱਤਾਂ
੨	ਗਰੀਖਮ = ਗਰੀਸ਼ਮ ਗਰਮੀ	ਜੇਠ ਹਾੜ	ਗਰਮੀ
੩	ਬਰਖਾ = ਵਰਖਾ ਬਰਸੁ ਪਾਵਸ ਚੁਮਾਸਾ	ਸਾਵਨ ਭਾਦੋਂ	ਸਰਦੀ
੪	ਸਰਦ = ਸ਼ਰਦ	ਅੱਸੂ ਕਤਕ	
੫	ਹਿਮ = ਹਿਮਕਰ ਹੇਮੰਤ	ਮਘਰ ਪੋਹ	
੬	ਸਿਸਰ=ਸ਼ਿਸ਼ਰ ਸਿਸੀਅਰ ਪਤਝੜ ਖਿਜ਼ਾਂ	ਮਾਘ ਫਗਨ	

ਵਿਆਕਰਣ । ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਅਤੇ ਵਾਕ

੧ ਨਾਉਂ

੧ ਖਾਸ ਨਾਵ :– ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਆਰੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਕੱਲਕੱਤਾ ਬੰਬਈ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਲੰਦਨ ਮਾਸਕੋ ਮੱਕਾ ਮਦੀਨਾ ਸਤਲੁਜ ਬਿਆਸ ਰਾਵੀ ਸਿੰਧ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤਰ ਹਿਮਾਲਾ ਸੁਮੇਰ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂ ਸਾਗਰ

੨ ਆਮ ਨਾਵ :– ਮਨੁੱਖ ਬੱਚਾ ਘੋੜਾ ਸ਼ੇਰ ਤੋਤਾ ਪਰਬਤ ਨਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸਕੂਲ ਦੇਸ਼ ਪਸ਼ੂ ਪਾਣੀ ਦੁਧ ਤੇਲ ਫਲ ।

*ਫਲ :– ਅੰਬ ਅਨਾਰ ਅੰਗੂਰ ਅਮਰੂਦ ਅਨਾਨਾਸ ਔਲਾ ਆਲੂ ਬਖਾਰਾ ਸੇਬ ਸੰਤਰਾ ਹਦਵਾਣਾ ਕੇਲਾ ਖੁਰਮਾਨੀ ਖਰਬੂਜ਼ਾ ਖੀਰਾ ਖੱਖੜੀ ਖਜੂਰ ਗੰਨਾ ਜਾਮਨੂੰ ਛੁਹਾਰਾ ਗੋਹਲਾਂ ਨਾਖਾਂ ਨਾਸਪਾਤੀ ਬੇਰ ਮਾਲਟਾ ਲੂਚੀ ਗੰਨਾ ਗੁੜ ਖੰਡ ਮਿਸਰੀ

*ਸਬਜ਼ੀਆਂ :– ਆਲੂ ਅਰਬੀ ਸਾਗ ਸੋਇਆਬੀਨ ਸ਼ਲਗਮ ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ ਕਰੇਲਾ ਗਾਜਰ ਗੋਭੀ ਘੀਆ ਤੋਰੀ ਭਿੰਡੀ ਜਿੰਮੀ-ਕੰਦ ਟਮਾਟਰ ਪਾਲਕ ਪੇਠਾ ਮੂਲੀ ਮੇਥੀ

*ਅੰਨ :– ਕਣਕ ਮਕਈ ਚੌਲ ਬਾਜਰਾ ਛੋਲੇ ਮਹਾਂ ਮਸਰ ਮੋਠ ਮੂੰਗੀ ।

*ਫੁੱਲ :– ਗੁਲਾਬ ਗੇਂਦਾ ਚੰਬੇਲੀ ਮੋਤੀਆ ਮਾਲਤੀ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਕੇਸੂ ਰਾਤ ਦੀ ਰਾਣੀ

*ਪਸ਼ੂ :– ਮੱਝ ਗਾਂ ਬਲਦ ਝੋਟਾ ਭੇਡ ਬਕਰੀ ਊਠ ਘੋੜਾ ਹਾਥੀ ਖੋਤਾ ਖੱਚਰ ਹਰਨ ਸਹਿਆ ਸ਼ੇਰ ਚਿਤ੍ਰਾ ਬਘਿਆੜ ਰਿੱਛ ਬਾਂਦਰ ਗਿੱਦੜ ਲੂੰਬੜੀ ਬਿੱਲੀ ਕੁੱਤਾ

*ਪੰਛੀ :– ਮੋਰ ਹੰਸ ਗਰੜ ਕਾਂ ਕੋਇਲ ਕਬੂਤਰ ਕੁਕੜ ਤੋਤਾ ਚਿੜੀ ਚਕੋਰ ਬਟੇਰਾ ਮੈਨਾ ਬੁਲਬੁਲ ਉਲੂ ਇੱਲ ਚਕਵਾ ਬਤਖ ਬਗੁਲਾ ਬਾਜ ਟਟੀਹਰੀ ।

*ਅੰਗ :- ਮਨੁੱਖ ਸਰੀਰ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਅੱਖਾਂ ਨਕ ਕੰਨ ਵਾਲ ਧੌਨ ਗਲਾ ਜ਼ੁਬਾਨ ਬੁਲ੍ਹ ਬਾਂਹ ਹੱਥ ਉਂਗਲਾਂ ਅੰਗੂਠਾ ਨਹੁੰ ਲੱਤਾਂ ਪੈਰ ਅੱਡੀ ਗੋਡੇ ਪਟ ਪੇਟ ਲਕ ਛਾਤੀ ਦਿਲ

*ਰੁਖ :– ਕਿਕਰ ਟਾਹਲੀ ਸਾਗਵਾਨ ਸਾਲ ਤੂਤ ਸਫੈਦਾ ਦਿਆਰ ਪਿਪਲ ਬੋਹੜ ਨਿੰਮ

੩ ਇਕੱਠ ਵਾਚਕ:– ਫੌਜ ਸੰਗਤ ਜਥਾ ਕਮੇਟੀ ਸਭਾ ਵੱਗ ਟੋਲੀ ਜਮਾਤ ਟੀਮ ਢੇਰ

੪ ਦ੍ਰਵ (ਵੱਸਤੂ ਵਾਚਕ) :– ਹੀਰਾ ਸੋਨਾ ਚਾਂਦੀ ਲੋਹਾ ਸਿੱਕਾ ਪਿੱਤਲ ਜਿਸਤ ਕਾਂਸੀ ਕਲਈ ਪਾਰਾ ਅੰਨ ਕਣਕ ਰੇਤ ਪੱਥਰ ਬਰਫ ਬਲੌਰ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਿੰਗਰਫ ਅਬਰਕ ।

੫ ਭਾਵ ਵਾਚਕ :– ਪ੍ਰੇਮ ਸਰਧਾ ਪਿਆਰ ਗਿਆਨ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਸੱਚ ਝੂਠ ਸਾਂਤੀ ਗੁੱਸਾ ਸਹਮ ਹਾਸਾ ਜਵਾਨੀ ਅਰੋਗਤਾ ਦਲੇਰੀ ਭਗਤੀ ।

×ਲਿੰਗ :– ਲੇਖਕ ਲੇਖਕਾ । ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਆਪਕਾ । ਜੱਟ ਜੱਟੀ । ਸਿੱਖ ਸਿੱਖਣੀ । ਰਾਗ ਰਾਗਣੀ। ਸ਼ੇਰ ਸ਼ੇਰਨੀ। ਢੋਲ ਢੋਲਕੀ। ਚਾਚਾ ਚਾਚੀ ।

×ਵਚਨ :- ਘੋੜਾ ਘੋੜੇ ਘੋੜੀ ਘੋੜੀਆਂ ਲੜਕਾ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਲੜਕੀਆਂ ।

੨ ਪੜਨਾਂਉ

ਮੈ ਅਸੀ ਤੂੰ ਤੁਸੀ ਉਹ ਓਹ ਇਹ ਏਹ ਔਹ ਐਹ ਆਪ ਖੁਦ ਨਿਜ ਰਾਵਰ ਤਿਸ ਤਿਨ ਤਿਨਾਂ ਜੋ ਜੌਨ ਜਿਸ ਜਿਨ ਜਿਹੜਾ ਕੋ ਕੌਣ ਕਿਸ ਕਿਨ ਕਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾ ਇਕੱਲਾ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰਾ ਸਰਬੱਤ ਬਹੁਤ ਅਨੇਕ ਵਿਰਲਾ ਐਸਾ ਜੈਸਾ ।

੩ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ

ਚੰਗਾ ਚੰਗੇਰਾ ਅਧਿਕ ਅਧਿਕਤਰ ਅਧਿਕਤਮ । ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਨਵਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ ਸੁਖੀ ਮਨੁਖ ਸੱਚ ਨਾਮ ਸਿਆਣਾ ਹੋਲਾ ਭਾਰਾ ਸੱਜਾ ਖੱਬਾ ਉਤਲਾ ਹੇਠਲਾ ਗੋਲ ਚੌਰਸ ਲੰਮਾ ਮਧਰਾ ਇਕ ਦਸ ਸੌ ਪਹਿਲਾ ਦੂਜਾ ਦੂਣਾ ਸੌ ਗੁਣਾ ਸਾਰਾ ਵਧ ਬਹੁਤ । ਚਿੱਟਾ ਕਾਲਾ ਨੀਲਾ ਪੀਲਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਲਾਲ ਹਰਾ ਗੁਲਾਬੀ

੪ ਕਿਰਿਆ

੧ ਸਹਾਇਕ ਕ੍ਰਿਆ :– ਹੈ ਹਨ ਹੈਨ ਹੈਂ ਹਾਂ ਹੂ ਹੋ ਸੀ ਸਾ ਸੇ ਸਨ ਥਾ ਥੇ ਥੀ ਥੀਆਂ ਤਾ ਤੇ ਤੀ ਤੀਆਂ ਗਾ ਗੇ ਗੀ ਗੀਆਂ ।

੨ ਉਡਣਾ ਉਕਰਣਾ ਉਤਰਨਾ ਆਉਣਾ ਸੌਣਾ ਸਿਖਣਾ ਸੁਣਨਾ ਹਸਣਾ ਕਰਣਾ ਕਹਿਣਾ ਖਾਣਾ ਖੇਡਣਾ ਖੋਲ੍ਹਨਾ ਗਿਣਨਾ ਘਸਣਾ ਘੁਮਣਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਛਾਨਣਾ ਛਿਲਣਾ ਜਿਤਣਾ ਜੋੜਨਾ ਡਰਨਾ ਤੋਲਣਾ ਦੌੜਨਾ ਦੇਣ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬੈਠਣਾ ਲੈਣਾ ਲਿਖਣਾ

×ਕਰਦੰਤ = ਜੋ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪਰ ਕਿਰਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ :– ਬੋਲ, ਖਾ ਕਰ, ਖਾਧਾ ਹੋਯਾ

੫ ਕਿਰਿਆ ਵਿਸੇਸ਼ਣ

ਅੱਜ ਭਲਕੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪੰਜ ਵਜੇ ਸਦਾ ਜਦੋਂ ਕਦੋਂ ਹੁਣ ਫਿਰ ਉਤੇ ਥੱਲੇ ਛੇਤੀ ਹੌਲੀ ਵੱਧ ਘੱਟ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨ ਮਤ ਕੀ ਐਤਵਾਰ ਵੈਸਾਖ ਕਿਉਂਕਿ

੬ ਸਬੰਧਕ

ਨੇ ਨੂੰ ਕੋ ਕੋਲ ਨਾਲ ਸਾਥ ਰਾਹੀਂ ਦੁਆਰਾ ਵਾਸਤੇ ਲਈ ਤੋਂ ਸੇ ਦਾ ਦੇ ਦੀ ਕਾ ਕੇ ਕੀ ਰਾ ਰੇ ਰੀ ਡਾਂ ਡੇ ਡੀ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਥੱਲੇ ਹੇਠਾਂ ਨੀਚੇ ਉਤੇ ਉਪਰ ਪਾਸ ਨੇੜੇ ਪਰ

ਸੰਬੋਧਨ :– ਹੇ ਹੀ ਨੇ ਨੀ ਵੇ ਵੀ ਰੇ ਰੀ ਅਰੇ ਅਰੀ ਓਇ ਏ ਈ, ਓਐ ਤੇ

੭ ਜੋਜਕ (ਯੋਜਕ)

ਤੇ ਅਤੇ ਅਰ ਰੁ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਵ ਯਾ ਕਿ ਅਕਸਰ ਤਾਵੇਂ ਚਾਹੇ ਮਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਪਰ ਸਗੋਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿੱਥੋਂ

੮ ਵਿਸਮਿਕ

ਖੁਸ਼ੀ ਗਮੀ ਹੈਰਾਨੀ ਕਾਸ਼ ਹੇ ਵੇ ਰੇ ਵੀ ਵਾਹ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਸ਼ੋਕ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਫਿਟੇ ਮੂੰਹ ਲਾਅਨਤ ਧ੍ਰਿਕਾਰ ਧ੍ਰਿਗ ਆਉ ਜੀ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਲਿਹਾਰ ਸਦਕੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸਾਵਧਾਨ ਤੋਬਾ

ਕਾਰਕ ਸਾਧਨਾ(ਨਾਉ)

ਕਾਰਕ	ਪੁਲਿੰਗ ਇੱਕ ਵਚਨ	ਬਹੁ ਵਚਨ	ਇ: ਲਿੰਗ ਇੱਕ ਵਚਨ	ਬਹੁ ਵਚਨ
੧ ਕਰਤਾ	ਨਰ, ਨਰ ਨੇ	ਨਰਾਂ, ਨਰਾਂ ਨੇ	ਨਾਰੀ, ਨਾਰੀ ਨੇ	ਨਾਰੀਆਂ, ਨਾਰੀਆਂ ਨੇ
੨ ਕਰਮ	ਨਰ ਨੂੰ	ਨਰਾਂ ਨੂੰ	ਨਾਰੀ ਨੂੰ	ਨਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
੩ ਕਰਣ	ਨਰ ਨਾਲ	ਨਰਾਂ ਨਾਲ	ਨਾਰੀ ਨਾਲ	ਨਾਰੀਆਂ ਨਾਲ
੪ ਸੰਪਰਦਾਨ	ਨਰ ਲਈ	ਨਰਾਂ ਲਈ	ਨਾਰੀ ਲਈ	ਨਾਰੀਆਂ ਲਈ
੫ ਅਪਾਦਾਨ	ਨਰ ਤੋਂ	ਨਰਾਂ ਤੋਂ	ਨਾਰੀ ਤੋਂ	ਨਾਰੀਆਂ ਤੋਂ
੬ ਸੰਬੰਧਕ	ਨਰ ਦਾ	ਨਰਾਂ ਦਾ	ਨਾਰੀ ਦਾ	ਨਾਰੀਆਂ ਦਾ
੭ ਅਧੀਕਰਣ	ਨਰ ਵਿੱਚ	ਨਰਾਂ ਵਿੱਚ	ਨਾਰੀ ਵਿੱਚ	ਨਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ
੮ ਸੰਬੋਧਨ	ਰੇ ਨਰ	ਰੇ ਨਰੋ	ਰੀ ਨਾਰੀ	ਰੀ ਨਾਰੀਓ

ਪੜਨਾਉ

੧	ਮੈਂ, ਮੈਂ ਨੇ	ਅਸੀ ਅਸਾਂ ਨੇ	ਤੂੰ, ਤੈਂ ਨੇ	ਤੁਸੀ ਤੁਸਾਂ ਨੇ
੨	ਮੈਨੂੰ	ਅਸਾਨੂੰ, ਸਾਨੂੰ	ਤੈਨੂੰ	ਤੁਹਾਨੂੰ
੩	ਮੇਰੇ ਨਾਲ	ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ	ਤੇਰੇ ਨਾਲ	ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ
੪	ਮੇਰੇ ਲਈ	ਅਸਾਡੇ ਲਈ	ਤੇਰੇ ਲਈ	ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ
੫	ਮੇਰੇ ਤੋਂ	ਅਸਾਡੇ ਤੋਂ	ਤੇਰੇ ਤੋਂ	ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ
੬	ਮੇਰਾ	ਅਸਾਡਾ ਸਾਡਾ	ਤੇਰਾ	ਤੁਹਾਡਾ
੭	ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ	ਅਸਾਡੇ ਵਿੱਚ	ਤੇਰੇ ਵਿਚ	ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚ

ਵਾਕ ॥ ਸਧਾਰਨ ਵਾਕ

ਉਹ ਲੜਕਾ ਹੈ। ਓਹ ਲੜਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਲੜਕੀ ਹੈ। ਓਹ ਲੜਕੀਆਂ ਹਨ।
ਤੂੰ ਲੜਕਾ ਹੈਂ। ਤੁਸੀ ਲੜਕੇ ਹੋ। ਤੂੰ ਲੜਕੀ ਹੈਂ। ਤੁਸੀਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹੋ।
ਮੈਂ ਲੜਕਾ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਲੜਕੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲੜਕੀ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਲੜਕੀਆਂ ਹਾਂ।
ਇਹ ਮੇਜ਼ ਹੈ। ਏਹ ਮੇਜ਼ ਹਨ। ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਹੈ। ਏਹ ਕੁਰਸੀਆਂ ਹਨ।
ਇਹ ਮੱਝ ਹੈ। ਏਹ ਮੱਝ· ਹਨ। ਇਹ ਗਊ ਹੈ। ਏਹ ਗਊਆਂ ਹਨ।
ਉਹ ਹਾਥੀ ਹੈ। ਓਹ ਹਾਥੀ ਹਨ। ਉਹ ਘੋੜਾ ਹੈ। ਓਹ ਘੋੜੇ ਹਨ।
ਔਹੁ ਮਕਾਨ ਹੈ। ਔਹ ਕਮਰੇ ਹਨ। ਔਹੁ ਘਰ ਹੈ। ਔਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹਨ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਅਮੀਰ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਰੁਲਦੂ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਮਨੁੱਖ ਹੈ।
ਉਸ ਕੋਲ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ।
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਪੁਸਤਕ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸ ਸੁੰਦਰ ਘਰ ਸਨ।

ਬਹੁ ਵਾਕ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਕ

ਇਹ ਪੈਂਨ ਹੈ। ਇਹ ਪੀਲਾ ਪੈਂਨ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪੀਲਾ ਪੈਂਨ ਹੈ।
ਇਹ ਪੀਲੀ ਪੈਨਸਿਲ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਪੀਲੀ ਪੈਨਸਿਲ ਹੈ।
ਇਹ ਵੱਡੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਇਹ ਛੋਟੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਮਾ ਫੀਤਾ ਹੈ।
ਇਹ ਛੋਟਾ ਫੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੋਹਨ ਹੈ। ਰਾਮ ਤੁਸੀ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਹੋ।
ਇਹ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਹੈ। 2ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। 2ਇਹ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ।
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਧਿਆਪਕ ਹੈ। 2ਇਹ ਉਸਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ।
ਇਹ ਪੁਸਤਕ [redacted] ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਹੈ।
ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਰਾਮ ਲਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਡਾਕੀਆ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਇਕ ਡਾਕੀਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਹੈ।
ਸ੍ਰੀ ਮਤੀ ਹਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਇਕ ਕਲਰਕ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਮਾਰੀ ਬਿਮਲਾ ਦੇਵੀ ਹੈ।
ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ। ਕੁਮਾਰੀ ਬਿਮਲਾ ਦੇਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ।
ਉਹ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ।
ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਲ ਪੈਨਸਿਲ ਸ੍: ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ
ਕੇਵਲ ਭਗਤ ਧਰਮੀ ਸੂਰਮੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ

ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਤੁਸੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਇਕ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਇਕ ਪੰਛੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਕਾਰ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਕਾਰ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਹਾਥੀ ਹੈ, ਨਹੀ; ਇਹ ਹਾਥੀ ਨਹੀ, ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਹੈ।
ਕੀ ਇਹ ਗੇਂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਹੀ ਇਹ ਗੇਂਦ ਨਹੀ ਹੈ ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਢੋਲ ਹੈ।
ਓਹ ਲੜਕੇ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਮੋਹਨ ਕੁੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ ਹਾਂ ਉਹ ਉਛਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੀ ਕੁਮਾਰੀ ਮਿਸ ਦੇ ਹਥ ਵਿੱਚ ਜਗ ਹੈ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹਥ ਵਿੱਚ ਜਗ ਹੈ
ਓਹ ਮੋਹਨ ਦੇ ਚਮਰੇ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਜਗ ਉਸ ਦੇ ਹਥ ਵਿੱਚ ਹੈ
ਕੀ ਤਾਜ ਮਹਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਹੀ, ਤਾਜ ਮਹਲ ਆਗਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।
ਪੁਰਸ਼ ਕਾਰ ਨੂੰ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਹਨ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ ਸੱੜਕ ਉਪਰ ਕਾਰ ਹੈ।
ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਸ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ੩੦ ਲੜਕੇ ਹਨ। ਓਥੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੜਕੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ
ਮੇਜ਼ ਉਪਰ ਤਿੰਨ ਥੈਲੇ ਹਨ। ਮੈ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਮੇਜ਼ ਥੱਲੇ ਧੱਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ
ਮੇਜ਼ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਲੜਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ
ਅਨੀਲ ਕਲ ਦਰਿਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀ ਸੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਾਮੋ ਅਤੇ ਲੀਲਾ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਗਈਆਂ
ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਦਿੱਤੀ
ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਨ ਮੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਿਖਾਇਆ
ਸ਼ਾਮ ਨੇ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਪੈਨ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਆਉ।
ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮੇਰੀ ਹੈ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਤੇਰੀ ਹੈ

ਕਾਲ

ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ :– ਉਹ ਹੈ ਓਹ ਹਨ ਤੂੰ ਹੈਂ ਤੁਸੀ ਹੋ ਮੈ ਹਾਂ ਇਹ ਹੈ ਏਹ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਹਨ ਕੌਣ ਹੈ ਕਿਹੜੇ ਹਨ।
ਉਹ ਸੀ ਓਹ ਸਨ ਤੂੰ ਸੈਂ ਤੁਸੀਂ ਸੌ। ਮੈਂ ਸਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਂ।
ਕੀ ਉਹ ਹੈ ਕੀ ਓਹ ਹਨ। ਉਹ ਨਹੀ ਸੀ ਓਹ ਨਹੀ ਸਨ। ਕੀ ਲੜਕਾ ਨਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਲੜਕੇ ਨਹੀ ਹਨ। ਉਹ ਖਤ ਹੈ ਓਹ ਖਤ ਹਨ।

ਸਾਧਾਰਨ :– ਉਹ ਖਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਓਹ ਖਤ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਰਾਮ ਦੌੜਦਾ ਹੈ । ਲੜਕੇ ਦੌੜਦੇ ਹਨ । ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਬੰਦੇ ਭੋਜਨ ਛਕਦੇ ਹਨ ਸੁੰਦਰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ । ਪੜ੍ਹਾਕੂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ।

੨ ਉਸ ਨੇ ਖਤ ਲਿਖਿਆ, ਰਾਮ ਨੇ ਖਤ ਲਿਖੇ । ਹਾਥੀ ਦੌੜਿਆ, ਘੋੜੇ ਦੌੜੇ । ਹਰੀ ਨੇ ਅੰਗੂਰ ਖਾਧੇ । ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੇਬ ਖਾਧੇ।

੩ ਮੈ ਖਤ ਲਿਖਾਂਗਾ । ਅਸੀਂ ਖੇਡਣ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਸਿਖ,ਧਰਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨਗੇ ।

ਪੂਰਨ :– ਉਸ ਨੇ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਓਨਾਂ ਨੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਮੋਹਨ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ । ਮਿਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਮੈ ਸੰਥਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਟਕੇ ਪੜ੍ਹੇ। ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ । ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਰਾਗੀ ਬਣਾਏ ਹਨ । ਤੁਸੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਓਨਾਂ ਨੇ ਪੋਥੀਆਂ ਖਰੀਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ।

ਚਾਲੂ ; ਅਪੂਰਨ :– ੧ ਮੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਭੋਜਨ ਛਕ ਰਹੇ ਹੋ । ਉਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਸੀ ਗਤਕਾ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਾਂ

੨ ਉਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ।

੩ ਉਹ ਖਤ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਤੁਸੀ ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋਵੋਗੇ ।

ਪੂਰਨ ; ਚਾਲੂ :– ੧ ਖਾਲਸਾ ਦੇਸ਼ ਅਜਾਦੀ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਅਤੇ ਧਨ ਬਚਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ

੨ ਉਹ ਖਤ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਾਂਡੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਲਈ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

੩ ਮੈ ਖਤ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ । ਅਸੀ ਸਭ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ ।

ਤਿੰਨੇ ਕਾਲ :– ¹ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਪਰਮੇਸਰਿ ਮਾਰੇ ॥ ¹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੂਤ ਮਾਰੇ ਸਨ, ²ਹੁਣ ਮਾਰੇ ਹਨ ³ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਗਾ

ਦੋ ਕਿਰਿਆ ਵਾਲੇ (ਮਾਤੂਫਾ) :– ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭੋਜਨ ਛੱਕ ਕੇ ਗਿਆ ਹੈ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਕੇ ਸਾਹ ਲਿਆ ।

ਭਗਤ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਗੇ।

ਆਗਿਆ : ਉਹ ਭੋਜਨ ਛਕੇ। ਤੁਸੀ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਮੈ ਖਤ ਲਿਖਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਓ

ਹੁਕਮ ਆਗਿਆ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ

ਸ਼ਰਤੀ :- ਜੇ ਤੁਸੀ ਗੁਰਮਤ ਧਾਰੋ ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹੋ। ਜੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੇ ਉਹ ਕਸਰਤ ਕਰਨਗੇ, ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਰਹਿਣਗੇ।

× ਸੰਭਾਵੀ :-(ਕਾਰਣ ਹੇਤੂ) ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਸ਼ੰਕਾ :- (ਸੰਦੇਹ) ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਤੁਸੀ ਖੇਡਦੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਉਹ ਪਰਦੇਸ ਜਾਣ। ਸ਼ਾਇਦ ਓਹ ਭਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਉਹ ਭੋਜਨ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ।

ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਭਰੋ :- ਛੋਟਾਂ ਭਰਨੀਆਂ।

ਮਾਲੀ – – – ਵਾੜ – – – ਕੈਂਚ – – – ਕੱਟਿਆ।
ਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ

– ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ – ਪਿੱਛੋਂ ਮੀਂਹ — ਪਿਆ ਹੈ – ਫਸਲਾਂ – ਹੋਣਗੀਆਂ।
ਕਈ ਔੜ ਵਰ੍ਹ ਹੁਣ ਚੰਗੀਆਂ

ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਬਦ ਉਲਟ ਭਾਵੀ ਸ਼ਬਦ -

ਦਿਨ ਰਾਤ, ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ, ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ, ਪੱਕਾ ਕੱਚਾ, ਸੱਚ ਝੂਠ, ਗਿੱਲਾ ਸੁੱਕਾ, ਖਾਲੀ ਭਰਿਆ, ਸਵੇਰਾ ਅਵੇਰਾ, ਆਦਿ ਅੰਤ, ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ, ਖਰਾ ਖੋਟਾ, ਏਕਾ ਫੁੱਟ, ਸਿੱਧਾ ਵਿੰਗਾ, ਸਾਂਝਾ ਵੱਖਰਾ, ਕਰੜਾ ਪੋਲਾ, ਚਾਨਣ ਹਨੇਰਾ, ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਸਿਆਣਾ ਮੂਰਖ, ਮਿੱਤਰ ਵੈਰੀ, ਅਸਲੀ ਨਕਲੀ, ਉਸਤਤ ਨਿੰਦਾ, ਆਦਰ ਨਿਰਾਦਰ ਸੱਸਤਾ ਮਹਿੰਗਾ, ਸਪੁਤਰ ਕਪੁਤਰ, ਉਦਮੀ ਆਲਸੀ, ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ, ਬਹਾਦਰ ਡਰਪੋਕ, ਸਬਰ ਜਬਰ, ਵਰ ਸਰਾਪ, ਸੁਰਗ ਨਰਕ।

ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਬਿੰਦੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਅਣਹੋਂਦ ਕਰਕੇ

ਅੱਗਾ (ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਸੋਚ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ) ਅੱਗਾਂ (ਅੱਗਾਂ ਲੱਗੀਆਂ) ਔਕੜ [ਬਿਪਤਾ] ਔਂਕੜ [ਇਕ ਸਵਰ ਜਿਵੇਂ ਉ] ਸਮਾ [ਸਮਾਉਣਾ] ਸਮਾਂ [ਵਕਤ] ਸਾਗ ਸਾਂਗ, ਸੌਦਾ ਸੌਂਦਾ, ਕੋਹੀ ਕੋਹੀਂ, ਗੋਦ ਗੋਂਦ।

ਟਿੱਪੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਅਣਹੋਂਦ ਕਰਕੇ

ਅੱਗ ਅੰਗ, ਅੱਤ ਅੰਤ, ਸੱਦ ਸੰਦ, ਕੱਤ ਕੰਤ, ਖੱਡ ਖੰਡ, ਢੱਗਾ ਢੰਗ, ਝੱਗੀ ਝੰਗੀ, ਸਮਤ ਸੰਮਤ ਸੁਮਤ, ਸਨ ਸੰਨ।

ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ

ਦੇ (ਦਸ ਭਾਗ) ਹਨ

* ਹਰ ਇਕ ਭਾਗ ਵਿਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਰਣ, ਹਰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਕਈ ਅਧਿਆਇ । ਹਰ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਕਈ ਪਾਠ ਹਨ ।

* ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਵਿੱਦਿਆ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਇਹ "ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

(ੳ) ੧੦ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

੧. ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ
੨. ਵਿਆਕਰਣ ਗਿਆਨ
੩. ਗਣਿਤ ਗਿਆਨ
੪. ਇਤਿਹਾਸ ਗਿਆਨ
੫. ਭੂਗੋਲ ਗਿਆਨ
੬. ਅਧਿਆਤਮ ਗਿਆਨ
੭. ਵਿੱਦਿਆ ਗਿਆਨ
੮. ਕਾਰਜ ਗਿਆਨ
੯. ਵਖਿਆਨ ਗਿਆਨ (ਜਨਰਲ ਨਾਲਜ)
੧੦. ਕੋਸ਼ (ਕਈ ਰੂਪ)
* ਕਥਾ ਗਿਆਨ

(ਅ) ਭਾਸ਼ਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ

੧. ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ
੨. ਦੇਵਨਾਗਰੀ, ਹਿੰਦੀ
੩. ਉਰਦੂ ਫਾਰਸੀ
੪. ਇੰਗਲਿਸ਼ ਰੋਮਨ
੫. ਸਾਂਝੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ
੬. ਲਿੱਪੀਆਂ
੭. ਥਿਉਰੀ
੮. ਵਿਆਕਰਣ
੯. ਗਣਿਤ ਦੇ ਗੁਰ ਅਤੇ ਨਿਯਮ

ਨੋਟ—ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਗੁਰਮੁਖ (ਜਿਹਾ ... ਤੋਂ ... ਬਾਅਦ) ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਦੋ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ । ਫਿਰ (ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ, ਜਥਾ ਭਿੰਡਰਾਂ ਮਹਿਤਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

Rs. 70-00

END

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਕੇ

Sukhbir Singh

R/o